

Interdisciplinarna mreža
stručnjaka "Ovdje&Sada"

ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

Projekat: "Uklanjanje barijera: transformiranje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje"

Narativni izvještaj Projekta SPECIJALIZIRANE OBUKE „ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE“

**ZA PERIOD
15.02.2023. DO 25.6.2024.
KVANTITATIVNA I
KVALITATIVNA
EVALUACIJA**

Dr. sc Mirela Badurina

BHIDAPA-EAPTI
Emerika Bluma 9a
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
bhidapa.ba

Sadržaj

UVOD	5
O PROJEKTU: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE	8
O SPECIJALIZIRANOJ OBUCI: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE	9
Puni naziv projekta:	9
Skrraćeni naziv projekta je:	9
Dinamika rada:	9
O specijaliziranoj obuci: <i>Zaštitimo Adolescentkinje</i>	9
KLJUČNI CILJEVI PROJEKTA.....	12
Cilj fokus grupe	13
Faze Projekta	14
Direktni cilj:	16
Indirektni cilj:.....	16
DINAMIKA SPECIJALIZIRANE OBUKE	17
CILJEVI MODULA I DINAMIKA RADA.....	17
UVOD U KVANTITATIVNU I KVALITATIVNU EVALUACIJU TRI CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE	20
TEMATSKI MODULI I DATUMI MODULA PREMA CIKLUSIMA SPECIJALIZIRANE OBUKE:	23
TRENERI OBUKE, EKSPERTI-SUPERVIZORI, FASILITATORI	24
METODOLOGIJA RADA I METODOLOŠKI OSVRT	25
DINAMIKA RADA I TEME I CILJEVI MODULA.....	26
1. CIKLUS: ANALIZA PRVOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA	28
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA	28
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:	28
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:.....	29
KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE.....	31
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):.....	31
Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dozezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta	33
EVALUACIJA GLAVNIH TRENERA, EKSPERATA, SUPERVIZORA MODULA:	33
UTISCI I FOTOGRAFIJE SA PRVOG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE	34
.....	35
2. CIKLUS: ANALIZA DRUGOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA	36

KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA	36
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:	36
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:.....	37
KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE.....	39
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):	39
Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u doseganju načela UN Konvencije o pravima djeteta	42
EVALUACIJA GLAVNIH TRENERA, EKSPERATA, SUPERVIZORA MODULA:	43
UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA DRUGOG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE	43
3. CIKLUS: ANALIZA TREĆEG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA	45
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA	45
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:	45
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:.....	46
KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE.....	48
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):	48
Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u doseganju načela UN Konvencije o pravima djeteta	52
EVALUACIJA GLAVNIH TRENERA, EKSPERATA, SUPERVIZORA MODULA:	53
UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA TREĆEG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE	53
4. CIKLUS: ANALIZA ČETVRTOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA.....	55
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA	55
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:	55
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:.....	56
KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE.....	59
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):	59
Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u doseganju načela UN Konvencije o pravima djeteta	61
EVALUACIJA GLAVNIH TRENERA, EKSPERATA, SUPERVIZORA MODULA:	62
UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA TREĆEG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE	62
.....	63
5. CIKLUS: ANALIZA PETOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA.....	63
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA	64

ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:	64
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:.....	65
KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE	67
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):.....	67
Analiza mišljenja interdisciplinarne mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dosezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta	69
EVALUACIJA GLAVNIH TRENERA, EKSPERATA, SUPERVIZORA MODULA:	70
6. CIKLUS: ANALIZA ŠESTOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA	71
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA	71
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:	71
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:.....	72
KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE	75
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):	75
Analiza mišljenja interdisciplinarne mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dosezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta	78
EVALUACIJA GLAVNIH TRENERA, EKSPERATA, SUPERVIZORA MODULA:	79
UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA TREĆEG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE	79
ANALIZA ISHODA ZNANJA SPECIJALIZIRANE OBUKE PO MODULIMA	81
Direktni korisnici:	82
Indirektni korisnici:	87
O FOKUS GRUPAMA	88
1. Cilj.....	88
2. Metodologija istraživanja	89
3. Fokus grupe - istraživanje	89
3.1. Uzorak	89
3.2. Instrumenti.....	90
3.3. Postupak	93
3.4. Obrada i analiza podataka	94
4. Rezultati istraživanja na uzorku adolescentkinja (rane i srednje adolescentne dobi) osnovnoškolskog uzrasta	95
4.1. Definicija nasilja – vrste i oblici nasilja	95
4.2. Razlike između online i offline nasilja – vrste online nasilja	96

4.3. Načini informisanja	97
4.4. Značaj poznavanja oblika nasilja	97
4.5. Razlozi za nasilje	98
4.6. Stavovi prema seksualnoj zloupotrebi	100
4.7. Posljedice seksualne zloupotrebe	101
4.8. Oblici podrške	103
5. Rezultati:	110
ZAKLJUČAK PROJEKTA: SPECIJALIZIRANE OBUKE:"ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE	111
1. Kvantitativna analiza opštih pitanja o specijaliziranoj obuci	114
2. Kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja specijalizirane obuke	115
3. Kvantitativna analiza mišljenja sudionika o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistemu u dosezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta	116
4. Kvantitativnu analizu usvojenog znanja	116
5. Kvantitativnu analizu indirektnih korisnika	116
6. Kvantitativna evaluacija voditelja modula i eksperata predavača po modulima	117
7. Utisci i preporuke	117
Ključni izazovi	118
Ključ za osiguranje osnaženosti i dobrobiti adolescentkinja	119
Rezultati sa fokus grupa u odnosu na domene istraživanja različitih oblika nasilja, ukazuju:.....	120
Opći Zaključak sa Fokus grupa:	121
Smjernice i preporuke u odnosu na identifikaciju potreba adolescentkinja u očuvanju mentalnog zdravlja i podršci stručnjacima u cilju njihove dobrobiti su:	122
Dodatak: 16. dana aktivizma - 25.11. do 10.12. 16 dana aktivizma	125
a) Za adolescentkinje/adolescente	125
b) Za roditelje:	126
c) Za nastavnike/nastavnice	128
HVALA VAM NA PODRŠCI I SARADNJI!	131

UVOD

Globalni izvještaj o sprečavanju nasilja nad djecom u 2020.¹ godini zaključuje preporuke o jačanju napora u implementaciji INSPIRE; Sedam strategija za zaustavljanje nasilja nad djecom i za nacionalni napredak. Isti izvor navodi da nasilje pogađa jedno od dvoje djece svake godine, između 2 i 17 godina starosti, a procjenjuje se da je 120 miliona djevojčica doživjelo neki oblik prisilnog seksualnog kontakta prije 20. godine. Sve više istraživanja potvrđuje štetne posljedice nasilja koje uništavaju sposobnosti budućih generacija. Tokom krize COVID-19, ograničen pristup obrazovnim, socijalnim i zdravstvenim uslugama, uključujući druge rizične faktore, doprinosi povećanju ranjivosti i izloženosti nasilju i drugim povredama prava djece i adolescenata (Bhatia i drugi, 2020; UNICEF, 2020b).

Ovaj dokument istražuje pogoršanje rizika i eroziju zaštitnih faktora povezanih sa fizičkim, psihološkim i seksualnim nasiljem u domu kojeg doživljavaju adolescenti i djeca, posebno djevojčice, u kontekstu COVID-19. Mnoga dostupna istraživanja upozoravaju na izloženost dodatnim nivoima stresa i cijelog niza rizičnih faktora za fizičko, emocionalno, rodno i seksualno zlostavljanje i među djecom i adolescentima unutar porodica (online i offline).

Rezultati istraživanja (M. Badurina, M. Hadžić, 2022)², jedna od aktivnosti projekta Interdisciplinarnе mreže stručnjaka "Ovdje&Sad" koji se provodi u saradnji sa UNICEF-om BiH, pokazuju da je došlo do smanjenja sigurnog stila vezivanja za 14,2% i povećanja nesigurnog stila vezivanja za 21%, 20% više kod adolescentnih djevojčica u poređenju s dječacima u odnosu na prethodno istraživanje (Badurina, 2016).

Imajući u vidu da je adolescencija posebno fragilno, psihopatološkim dekompenzacijama ugrožen životni period, ovom zahtjevnom razvojnem dobu treba posvetiti posebnu pažnju. Potreba za ranim intervencijama koje sprečavaju negativne posljedice na mentalno zdravlje adolescenata znatno je veća od kapaciteta stručnjaka specijaliziranih za rad s adolescentima.

¹ <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/violence-prevention/global-status-report-on-violence-against-children-2020>

² https://bhidapa.ba/wp-content/uploads/2022/12/BHIDAPA_UNICEF_Prezentacija_15122022.pdf

Ključni rezultati³ projekta Interdisciplinarnе mreže stručnjaka „Ovdje&Sada“⁴ govore da je mreža okupila 40 Opština u Bosni i Hercegovini (Slika 1), preko 300 stručnjaka sa područja BiH iz 81 Institucije, Slika 2, predstavljaju značajnu bh. bazu stručnjaka⁵ za nastavak jačanja stručnih kompetencija i naših zajedničkih aktivnosti, sa posebnim osvrtom na zaštitu djece, adolescenata i adolescentkinja.

Slika 1

Slika 2

³ https://bhidapa.ba/wp-content/uploads/2023/05/SM_BHIDAPA_UNICEF_Prezentacija_15122022.pdf

⁴ https://bhidapa.ba/wp-content/uploads/2022/12/Final-report_INP_HereNow_BHIDAPA.pdf

⁵ <https://bhidapa.ba/ovdje-i-sada/interdisciplinarna-mreza-strucnjaka/mapa/>

Ovaj projekat ima za cilj podržati uklanjanje barijera transformiranjem usluga u cilju osnaživanja budućnosti za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele (seksualno) nasilje.

O PROJEKTU: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

Online specijalizirana obuka, nazvana: Specijalizirana obuka za stručnjake Interdisciplinarne mreže stručnjaka "Ovdje & Sada": Zaštitimo Adolescentkinje, fokusirana je na preventivne psihosocijalne aktivnosti i intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje.

Projekat obuhvata tri ciklusa specijalizirane obuke, svaki s pet intenzivnih tematskih modula za, 434 stručnjaka, s ciljem podizanja svijesti o nasilju, rizicima i intervencijama putem teorijskih, iskustvenih i supervizijskih cjelina. Tematski moduli uključuju: rod i nasilje, prevenciju fizičkog, emocionalnog, rodno i seksualnog nasilja (online i offline) te razumijevanje štetnih posljedica, dodatnu podršku u izgradnji kapaciteta pružatelja usluga kroz jačanje znanja i savjetodavnih vještina za provođenje osjetljivih intervencija, multidisciplinarnu i intersektorske intervencije, protokole zaštite i psihosocijalnu podršku, jačanje specifičnih znanja i vještina prilagođenih preživjelima i adolescentkinjama.

Adolescentkinje (njih 60) su uključene u konzultacije u online fokusnim grupama kroz modul: *Oblici nasilja, prepoznavanje, zaštita i intervencije*. Osim toga, sa adolescentkinjama se konsultira o mogućnostima i preprekama u vezi s pristupom adolescentima MHPSS-u i drugim odgovarajućim uslugama, uključujući prijedloge za prilagođavanje usluga adolescentima i njihovim potrebama. Adolescentkinje su se konzultirale o ključnim pitanjima i metodama preventivnog rada u očuvanju njihovog mentalnog zdravlja, a povratne informacije podijeljene su sa pružateljima usluga, kako bi se dalje poboljšao pristup prevenciji i poboljšala socijalna, zdravstvena i odgojno obrazovna odazivost pružatelja usluga prema adolescentkinjama. Ključni ulazni podaci prikupljeni putem fokusnih grupa s adolescentima podijeljeni su sa stručnjacima u cilju korištenja istih za dizajniranje preventivnih programa na sve tri razine. Ovim se otvara prostor da se adolescentkinjama omogući veći pristup uslugama usmjerenim na adolescentkinje preživjele zlostavljanje (sa posebnim osvrtom na seksualnu zlostavljanje), te bi mogle imati koristi od programa prevencije nasilja i štetnih praksi pružatelja usluga, primjerice poboljšanje praksi pružatelja u odgojno-obrazovnim institucijama, centrima za mentalno zdravlje i centrima za socijalni rad u zajednici.

O SPECIJALIZIRANOJ OBUCI: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

Puni naziv projekta:

Puni naziv projekta je: Uklanjanje barijera: transformiranje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje". Programme Code & Title: 0530/A0/08/003/007/005- Child Protection-Community

Skraćeni naziv projekta je:

Interdisciplinarna mreža stručnjaka „Ovdje&Sada“: Zaštitimo Adolescentkinje

Interdisciplinary network of professionals "Here&Now": Care about Adolescent Girls

Dinamika rada:

Specijalizirana obuka za stručnjake Interdisciplinarne mreže stručnjaka "Ovdje & Sada": Zaštitimo Adolescentkinje, fokusirana na preventivne psihosocijalne aktivnosti i intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje. Projektom se planiralo obuhvatiti 434 stručnjaka iz područja zdravstva, socijalne zaštite i obrazovno-odgojnog sektora i Republike Srpske, Brčko Distrikta i Federacije Bosne i Hercegovine.

Specijalizirana obuka (edukacija/trening) sastoji **se od 6 ciklusa (sa amandmanom projekta) po 5 modula** te obuhvata područje Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko.

Tematski moduli integrišu savremena znanja i vještine u cilju prevencije štetnih posljedica fizičkog, emocionalnog, rodnog zasnovanog i seksualnog nasilja (online i uživo) fokusiranih na adolescentkinje.

O specijaliziranoj obuci: *Zaštitimo Adolescentkinje*

Europski Akreditovan Psihoterapijski Trening Institut - BHIDAPA u saradnji sa UNICEF-om i uz saglasnosti resornih ministarstava, nastavio je sa specifičnim virtuelnim edukacijama-treninzima. Nakon uspješno završena tri ciklusa edukacije „Interdisciplinarna mreža

stručnjaka „Ovdje&Sada“, nastavlja se sa razvojem i jačanjem uspostavljene mreže stručnjaka u cilju podizanja svijesti o nasilju, rizicima i intervencijama kroz teorijske, iskustvene, supervizijske module i fokus grupe, kroz Specijaliziranu obuku pod nazivom: Zaštitimo Adolescentkinje.

Specijalizirana obuka: Interdisciplinarna mreža stručnjaka “Ovdje & Sada”: *Zaštitimo Adolescentkinje*, fokusirana na preventivne psihosocijalne aktivnosti i intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele zlostavljanje sa fokusom na seksualno zlostavljanje.

Projekat se realizira kao odgovor na globalni izvještaj Svjetske zdravstvene organizacije⁶ i UNICEF-a⁷ o izloženosti i sprječavanju nasilja nad djecom koja ukazuju da:

- iako postoji određeni napredak u Bosni i Hercegovini u pogledu postizanja ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena i djevojčica u proteklom desetljećima, rodne nejednakosti su još uvijek izražene;
- najranjivije su djevojčice koje dolaze iz manjinskih skupina, djevojčice koje žive u siromaštvu i ruralnim područjima, djevojčice s invaliditetom, djevojčice izbjeglice i migrantice — često su ostavljene, a njihova su prava neispunjena;
- BiH ima jednu od najvećih stopa seksualnog nasilja u regiji;
- oko 19% djece izjavilo je da su doživjeli seksualno nasilje tijekom cijelog života, a 14% tijekom prethodnih 12 mjeseci.
- dječji brak ostaje izazov koji više utječe na djevojčice i žene nego na dječake i muškarce;
- globalno izvješće o stanju u sprječavanju nasilja nad djecom Procjenjuje da milijardu djece – ili jedno od dvoje djece u svijetu – trpi neki oblik nasilja svake godine.
- sve više istraživanja potvrđuje štetne posljedice nasilja koje uništavaju sposobnosti budućih generacija;

⁶ <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/violence-prevention/global-status-report-on-violence-against-children-2020>

⁷ <https://www.unicef.org/lac/media/19616/file/violencia-against-children-and-adolescents-in-the-time-of-covid19.pdf>

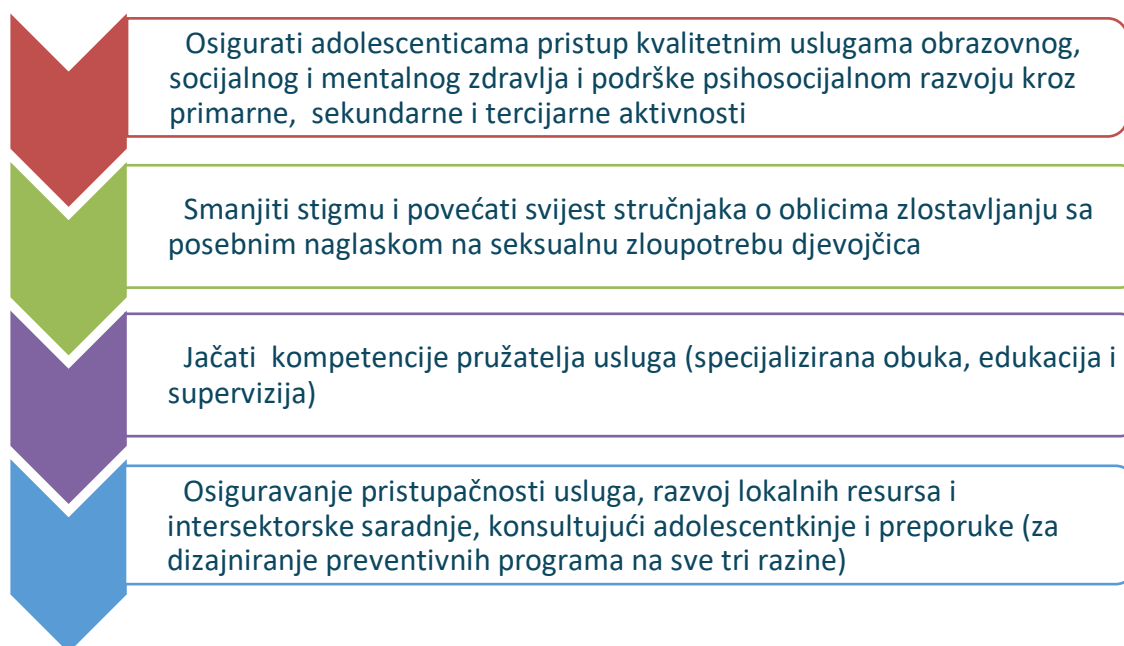
- globalno, mentalni poremećaji su važan i često zanemaren uzrok patnje koji ometa zdravlje, obrazovanje, zaštitu i dobrobit adolescenata, kao i njihovu sposobnost da ostvare puni potencijal.

Globalno izvješće o stanju u sprječavanju nasilja nad djecom procjenjuje da milijardu djece – ili jedno od dvoje djece u svijetu – trpi neki oblik nasilja svake godine. Sve više istraživanja potvrđuje štetne posljedice nasilja koje uništavaju sposobnosti budućih generacija;

Analogno, projekat ima za cilj – Uklanjanje barijera: transformiranje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje.

KLJUČNI CILJEVI PROJEKTA

Projekat ima za cilj usmjeriti aktivnosti u pravcu doprinosa uklanjanje barijera: transformiranje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje (sa posebnim fokusom na seksualnu zloupotrebu).

Krajnji cilj projekta je proširiti i **osnažiti uspostavljenu interdisciplinarnu mrežu stručnjaka** u Bosni i Hercegovini, kroz specijaliziranu obuku: „Zaštitimo Adolescentkinje“ u smjeru osnaživanja kapaciteta stručnjaka (434) unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje, podizanju svijesti o nasilju sa posebnim fokusom na seksualno zlostavljanje, rizicima i intervencijama kroz teorijske, iskustvene, supervizijske module.

Specijalizirana obuka usmjerena je usmjerena (od identifikacije problema, protokola zaštite, do formalnog procesa podrške i indikacija za daljnju multidisciplinarnu dijagnostiku i tretman):

1. jačanje kompetencija stručnjaka u prepoznavanju različitih oblika i simptoma nasilja (sa posebnim osvrtom na seksualno zlostavljanje adolescentkinja),
2. bolje razumijevanje posljedica,
3. principe i smjernice provođenja kliničkog intervjua u cilju najboljeg interesa djeteta i
4. pružanje preventivnih intervencija na sva tri nivoa, sa ciljem smanjenja negativnih posljedica seksualne zloupotrebe na mentalno zdravlje i dobrobit adolescenata i adolescentkinja.

Nadalje, težnja ovog projekta je **doprinijeti** uklanjanju barijera i podršci transformiranju usluga za osnaženu budućnost za sve **adolescentkinje**. Adolescentkinje (njih 60) su se **konzultirale o ključnim pitanjima** i metodama preventivnog rada na temu **nasilja** sa posebnim fokusom na seksualno zlostavljanje i posljedicama na mentalno zdravlje i dobrobit i date su povratne informacije pružateljima usluga, kako bi se dalje poboljšao pristup prevenciji i poboljšala socijalna, zdravstvena i odgojno obrazovna odazivost pružatelja usluga prema adolescentima. Ključni ulazni podaci prikupljeni putem fokusnih grupa s adolescentima dijele se sa stručnjacima kroz tematske module Specijalizirane obuke, u cilju korištenja istih za dizajniranje preventivnih programa na sve tri razine, što pruža mogućnost kvalitetnijeg pristupa uslugama u zajednici.

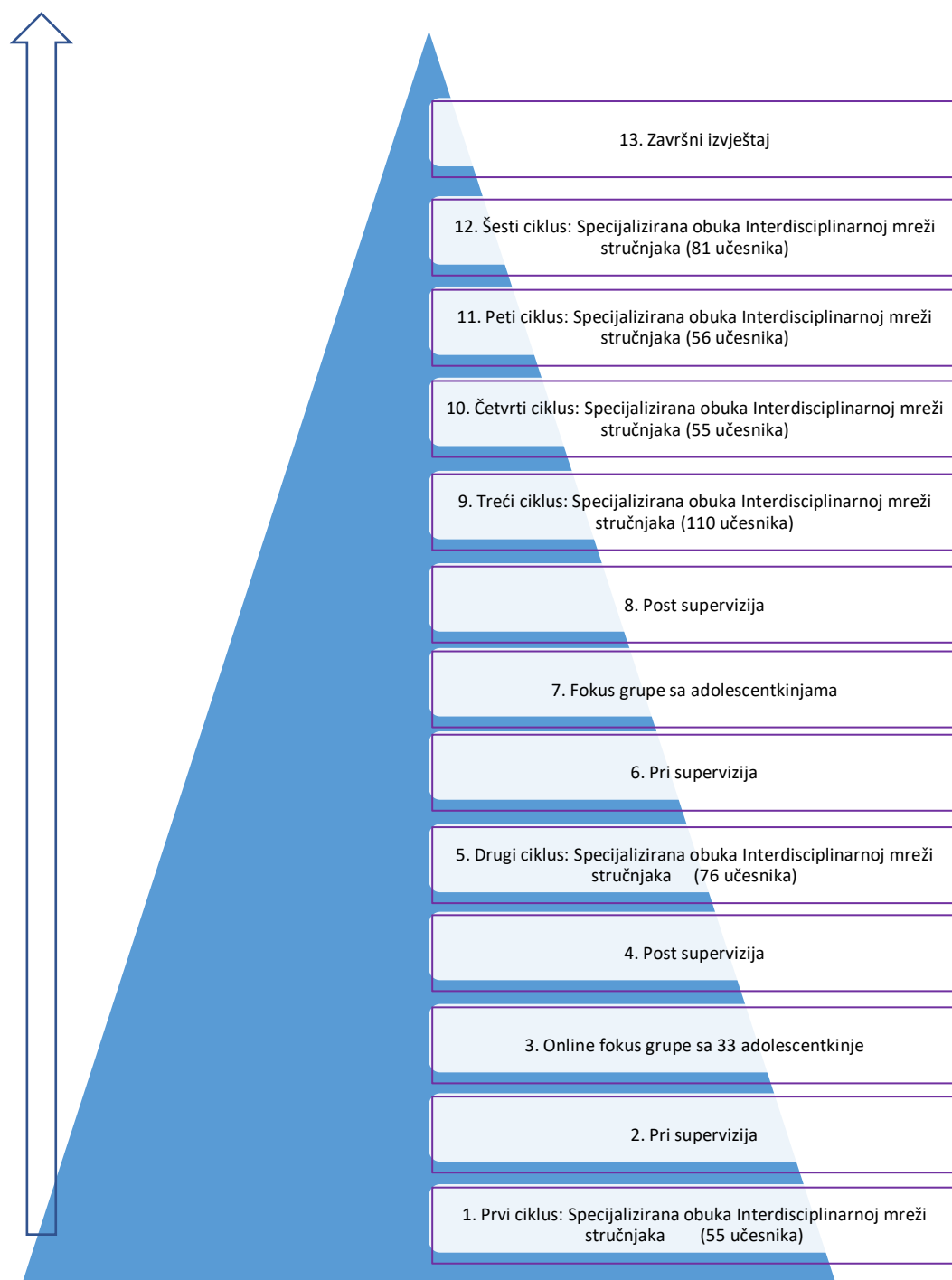
Cilj fokus grupe

Cilj fokusiranih grupa kroz modul: *Oblici nasilja, prepoznavanje, zaštita i intervencije*, je konsultirati se sa adolescentkinjama o mogućnostima i preprekama u vezi s pristupom adolescentima MHPSS-u i drugim odgovarajućim uslugama, uključujući prijedloge za prilagođavanje usluga adolescentima i njihovim potrebama. Adolescentkinje će se konsultirati o ključnim pitanjima i metodama preventivnim programima na temu nasilja, oblika i vrsta, njihovoj učestalosti, posljedicama i potrebama u zaštiti očuvanja mentalnog zdravlja i dobrobiti adolescenata i adolescentkinja. Informacije, prikupljeni podaci iz fokusnih grupa biti će podijeljeni pružateljima usluga, kako bi se dalje poboljšao pristup prevenciji i poboljšala socijalna, zdravstvena i odgojno obrazovna odazivost pružatelja usluga prema adolescentima.

Faze Projekta

Projekat obuhvata tri faze koje čine 10 jedinica (*Grafikon 1*):

1. **Faza:** Kreiranje i implementacija **tri ciklusa on-line specijalizirane obuke** *Zaštitimo adolescentkinje* koja obuhvata 150 (ali na kraju obuhvaćeno 241) stručnjaka **iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini (Republika Srpska, Brčko Distrikt i Federacija Bosne i Hercegovine).**
2. **Faza:** Amandam ugovora - Kreiranje i implementacija **tri ciklusa on-line specijalizirane obuke** *Zaštitimo adolescentkinje* koja obuhvata 150 (ali na kraju obuhvaćeno 193) stručnjaka **iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini (Republika Srpska, Brčko Distrikt i Federacija Bosne i Hercegovine).**
3. **Faza:** Kreiranje i implementacija dvije fokus grupe sa adolescentkinjama iz tri osnovne škole sa područja Brčko Distrikta, Federacije Bosne i Hercegovine (Brčko, Goražde i Sarajevo).

grafikon 1

Direktni cilj:

Proširena i osnažena interdisciplinarna mreža stručnjaka u mogućnosti je da prepozna pojedine oblike i simptome nasilja sa fokusom na seksualno zlostavljanje adolescentkinja, bolje razumijeva posljedice, principe provođenja kliničkog intervjua i pružanje preventivnih intervencija na sva tri nivoa u cilju smanjenja negativnih posljedica seksualne zloupotrebe na mentalno zdravlje i dobrobit adolescenata i adolescentkinja; od identifikacije problema, protokola zaštite, do formalnog procesa podrške i indikacija za daljnju multidisciplinarnu dijagnostiku i tretman.

Jačanje platforme stručnjaka iz zdravstvenog, socijalnog i obrazovno-odgojnog sektora, jačanje multidisciplinarnе i intersektoralne suradnje u smjeru podrške i značaja kreiranja jedinstvenih standarda u zaštiti i očuvanju zdravlja djece i adolescenata od nasilja nad i između djece.

Indirektni cilj:

Kroz fokus grupe konzultirane su adolescentice o ključnim pitanjima i metodama preventivnim programima na temu nasilja, oblika i vrsta, njihovoj učestalosti, posljedicama i potrebama u zaštiti očuvanja mentalnog zdravlja i dobrobiti adolescenata i adolescentkinja. Prikupljeni podaci iz fokusnih grupa biti će podijeljeni pružateljima usluga, kako bi se dalje poboljšao pristup prevenciji i poboljšala socijalna, zdravstvena i odgojno obrazovna odazivost pružatelja usluga prema adolescentima i njihovih porodica u BiH.

DINAMIKA SPECIJALIZIRANE OBUKE

Dinamika rada specijalizirane obuke za stručnjak Interdisciplinarne mreže stručnjaka "Ovdje&Sada": Zaštitimo Adolescentkinje, fokusirana je na preventivne psihosocijalne aktivnosti i intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje.

Fokus rada usmjeren je na osnaživanje mreže stručnjaka, znanja i vještina u tretmanu adolescentkinja preživjelih seksualnu zlostavljanje i podrške porodicama uz prostor za superviziju i supervizijska pitanja. Projektom su obuhvaćena tri ciklusa specijalizirane obuke i dvije fokus grupe sa adolescentkinjama.

CILJEVI MODULA I DINAMIKA RADA

Svaki modul je imao određeni pojedinačni cilj koji je usko povezan sa specijaliziranom obukom pod nazivom Zaštitimo Adolescentkinje, a sve u smjeru zaštite od bilo kojeg oblika zlostavljanja, promoviranja nulte tolerancije na zlostavljanja, te očuvanje i poboljšanje mentalnog zdravlja adolescenata i adolescentkinja, porodica i zajednica u BiH. Također se radilo na razvijanju i jačanju interdisciplinarne mreže stručnjaka „Ovdje&Sada“ mreže stručnjaka kroz razvoj i jačanje grupne kohezije, kao najznačajnijeg prediktora razvoja kapaciteta rezilijentnosti, sa značajnim osvrtom brige o sebi kroz supervizijski prostor.

Integracija teorijskog i praktičnog znanja i vještina u radu sa ciljnim grupama, bila je poveznica svakog modula i specijalizirane obuke u cjelini. U skladu sa navedenim ciljevima projekta kreirani su tematski moduli sa specifičnim ciljevima (*Grafikon 2*).

Modul 1. na temu: *Oblici nasilja (online i offline): poseban osvrt na adolescentkinje*, imao je za cilj: upoznati polaznike o cjelokupnoj edukaciji i njenim direktnim i indirektnim ciljevima, osnažiti kompetencije u prepoznavanju simptoma pojedinih oblika nasilja kroz ponašanje u skladu sa specifičnostima razvoja adolescenata.

Modul 2. na tema: *Seksualno zlostavljanje i posljedice* imao je za cilj posebno se osvrnuti na adolescentkinje, na unapređenje razumijevanja posljedica seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu i adolescenciji i potrebama preživjelih, te jačati kompetencija u razumijevanju posljedica i potreba preživjelih uz supervizijsku podršku.

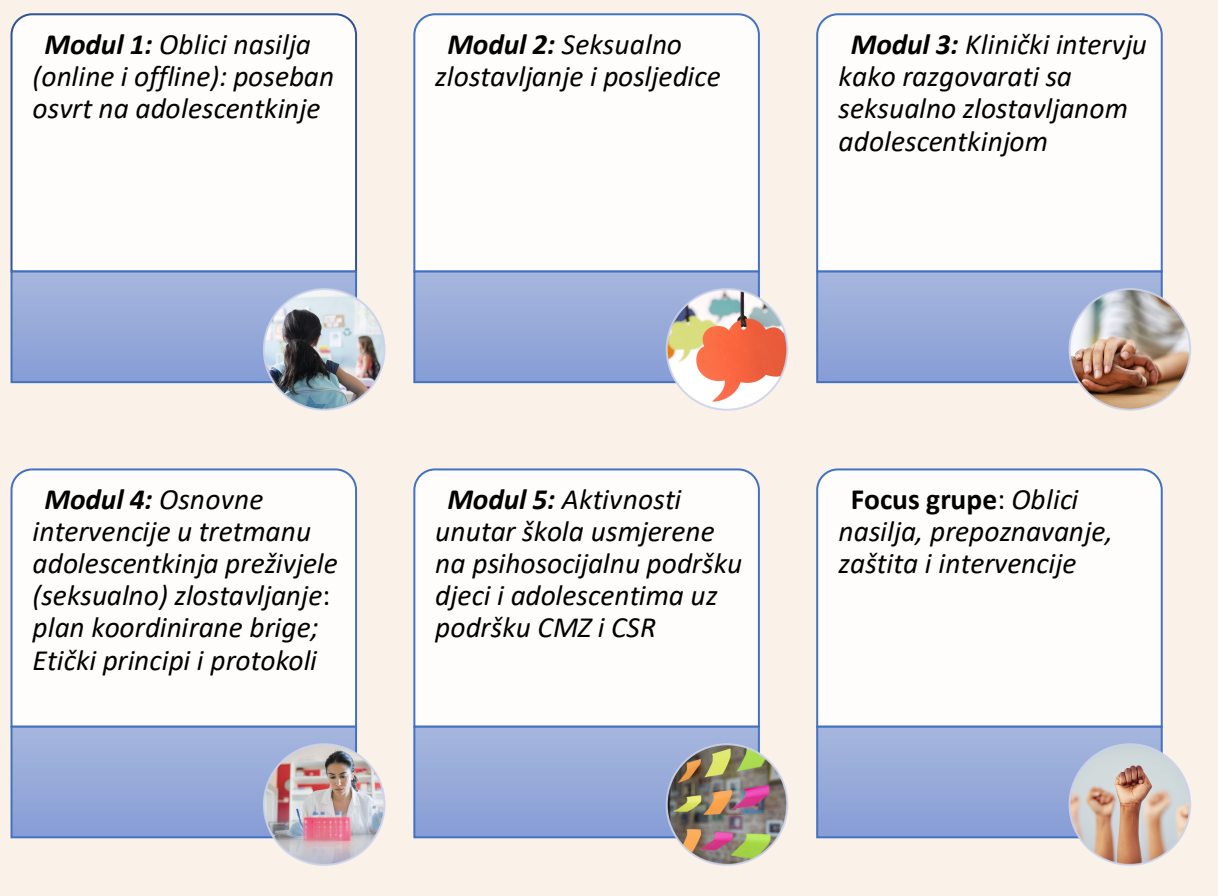
Modul 3. sa temom: *Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljanim adolescentkinjom*, imao je za cilj upoznati učesnike sa principima provođenja kliničkog intervju sa seksualno zlostavljanim adolescentima/kinjama i razlikama između kliničkog i forenzičkog intervju. Kao i svaki modul, i ovaj je uključio praktične vježbe, iskustveni rad na sebi sa svrhom jačanja kompetencija u razumijevanju važnosti načina na koji se provodi intervju sa preživjelim, te prostorom za superviziju.

Modul 4. sa temom: *Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige; Etički principi i protokoli* imao je za cilj upoznati učesnike sa protokolima i osnovnim intervencijama u tretmanu, uključujući obavijesti nadležnim institucijama, razumijevanje značaja plana koordinirane brige u zaštiti preživjelih, te daljem osnaživanju kompetencija u razumijevanju osnovnih intervencija i tretmana. Supervizijska podrška na kraju modula dala je prostor za postavljanje etičkih dilema i razrješavanje istih.

Modul 5. na temu: *Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djece i adolescentima uz podršku CMZ i CSR* imao je za cilj podsjećanje i podizanje svjesnosti o važnosti interdisciplinarnе suradnje stručnjaka u sustavu zaštite djece i mladih u prevenciji i intervenciji, te kreiranje osnovnih postavki psihosocijalnih programa (radionica) koja bi se provodile sa adolescentima u osnovnim i srednjim školama. Razmjena iskustava i davanje podrške unutar mreže te zajedničkih stremljenja u doseganju jedinstvenih standarda zaštite bio je cilj posljednjeg modula.

Modul 6. bio je: **Focus grupe sa adolescentkinjama** na temu: *Oblici nasilja, prepoznavanje, zaštita i intervencije*. Online fokus grupa sa 34 adolescentkinje obuhvatila je dvije škole (O.Š. Brčko i O.Š. Goražde), gdje se tokom razgovora sa adolescentkinjama saznalo o njihovom znanju i informisanosti o oblicima nasilja, prepoznavanju, zaštiti i intervencijama za sprečavanje nasilja i seksualnog nasila te da se čuju potrebe adolescentkinja u smjeru podrške i kreiranja psihosocijalnih programa u girl-friendly okruženju. Sati supervizije sa stručnim suradnicima škola obavljani su online prije i poslije fokus grupe.

Dinamika rada specijalizirane obuke za stručnjak Interdisciplinarnе mreže stručnjaka "Ovdje&Sada": Zaštitimo Adolescentkinje, fokusirana je na preventivne psihosocijalne aktivnosti i intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje.

grafikon 2

UVOD U KVANTITATIVNU I KVALITATIVNU EVALUACIJU TRI CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

Fokus rada usmjeren je na osnaživanje mreže stručnjaka, znanja i vještina u tretmanu djece i porodica uz prostor za superviziju i supervizijska pitanja. Projektom su obuhvaćena tri ciklusa specijalizirane obuke.

Specijalizirana obuka: Zaštitimo Adolescentkinje implementirana su u periodu od **15. februara 2023. do 25. juna 2024.** godine. Specijalizirana obuka obuhvatila je **šest ciklusa (sa amandmannom ugovora) po 5 cjelodnevnih tematskih modula (ukupno 30 cjelodnevnih tematskih modula)** u ukupnom trajanju, za svaki ciklus obuke, od po **40 sati i od po 10 sati supervizije** po jednom ciklusu specijalizirane obuke i dvije fokus grupe sa 33 adolescentkinje iz 3 Opštine u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta (Goražde, Brčko i Novo Sarajevo) .

U **prvom ciklusu edukacije-treninga** učestvovao je **55 profesionalaca** iz Centara za Mentalno Zdravlje, Centara za Socijalni Rad i Odgojno obrazovnih ustanova sa područja **7 opština iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta. Tačnije obuhvaćene su sljedeće opštine:** Bijeljina, Brčko, Goražde, Ilidža, Prijedor, Sarajevo-Općina Centar, Sarajevo-Općina Novi Grad. 50 stručnjaka je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci, te uspješno završilo istu, dok je 5 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije, te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Drugi ciklus specijalizirane obuke obuhvati je **76 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **17 opština iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta. Tačnije obuhvaćene su sljedeće opštine:** Bugojno, Distrikt Brčko, Jajce, Kakanj, Ljubuški, Mostar, Pale, Prijedor, Sarajevo - Novi Grad, Široki Brijeg, Srebrenik, Trebinje, Tuzla, Vareš, Višegrad, Visoko, Zenica. 67 učesnika je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 9 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

U **trećem ciklusu** obuhvaćeno **110 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **18 opština** iz **Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. **Tačnije obuhvaćene su sljedeće opštine:** Banja Luka, Bihać, Bosanska Krupa, Cazin, Doboj, Foča, Gacko, Kiseljak, Livno, Mostar, Odžak, Pale, Prnjavor, Sarajevo – Novo Sarajevo, Travnik, Tuzla, Vitez, Živinice. 75 učesnika je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 35 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Četvrti ciklus obuhvatio je **57 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **20 opština** iz **Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. Područja koja su obuhvaćena ovim ciklusom su: iz Federacije BiH iz Herceg-bosanske županije, Županije Zapadno-hercegovačke, Hercegovačko-neretvanskog Kantona, Bosansko-podrinjskog Kantona, Tuzlanskog Kantona, Kantona Sarajevo, Unsko-sanskog Kantona i iz četiri Opštine iz Republike Srpske Istočno Sarajevo, Istočna Ilidža, Rudo i Sokolac I 1. Brčko. 45 učesnika je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 12 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Peti ciklus obuhvatio je **51 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **17 opština** iz **Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. Područja koja su obuhvaćena ovim ciklusom su Bihać, Bosanska Krupa, Brčko, Bužim, Cazin, Derventa, Goražde, Gradačac, Ilidža, Ilijaš, Ključ, Mostar, Srebrenik, Sanski Most, Sarajevo, Sanski most, Velika kladuša, Mostar, Stolac, Ljubuški, Široki brijeg, Goražde, Livno, Lukavac, Kladanj, Istočno Sarajevo, Tuzla, V. Kladuša, Sokolac, Banja Luka, Bijeljina, Rudo, Čapljina, Čitluk, Doboj, Han Pijesak, Gračanica, Jablanica, Gradačac, Konjic, Kiseljak, Mramor, Prozor-Rama, Kalesija, Foča, Stolac, Tuzla, Živinice, Doboj, Brčko i Zenica. 40 učesnika je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 11 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Šesti ciklus obuhvatio je **85 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **14 opština** iz **Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. Područja koja su obuhvaćena ovim ciklusom su: Federacija BiH (Unsko-sanski Kanton, Hercegbosanska

županija, Županija Zapadnohercegovačka, Hercegovačko-neretvanski Kanton, Bosansko-podrinjski Kanton, Tuzlanski Kanton, Kanton Sarajevo, Unsko-sanski Kanton, Zeničko-dobojski Kanton, Srednje-bosanski Kanton, Kanton 10; Republika Srpske (Derventa, Istočno Sarajevo, Banja Luka, Doboj, Bijeljina, Rudo, Sokolac, Foča i Han Pijesak); Brčko Distrikta: Brčko 63 učesnika je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 22 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Zaključno: Projektom je **obuhvaćeno 434 stručnjak/inja iz zdravstvenog, socijalnog i obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini što je za skoro 50% više direktnih učesnika planiranih projektom. Obuhvaćeno je 59 općina iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta. Tačnije obuhvaćene su sljedeće opštine:** Banja Luka, Bugojno, Bihać, Bijeljina, Bosanska Krupa, Cazin, Doboj, Distrikt Brčko, Foča, Gacko, Goražde, Ilidža, Jajce, Kakanj, Kiseljak, Livno, Ljubuški, Mostar, Odžak, Pale, Prijedor, Prnjavor, Sarajevo - Centar, Sarajevo - Novi Grad, Sarajevo – Novo Sarajevo, Srebrenik, Široki Brijeg, Trebinje, Tuzla, Vareš, Vitez, Visoko, Višegrad, Zenica, Živinice, Bihać, Bosanska Krupa, Brčko, Bužim , Cazin, Derventa, Goražde, Gradačac, Ilidža, Ilijaš, Ključ, Mostar, Srebrenik, Sanski Most, Sarajevo, Sanski most, Velika kladuša, Mostar, Stolac, Ljubuški, Široki brijeg, Goražde, Livno, Lukavac, Kladanj, Istočno Sarajevo, Tuzla, V. Kladuša, Sokolac, Banja Luka, Bijeljina, Rudo, Čapljina, Čitluk, Doboj, Han Pijesak, Gračanica, Jablanica, Gradačac, Konjic, Kiseljak, Mramor, Prozor-Rama, Kalesija, Foča, Stolac, Foča, Stolac, Živinice. **277 učesnika** je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 71 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Specijaliziranu obuku držali su članovi i suradnici stručnog multidisciplinarnog terapijskog i edukacijskog tima Evropski Akreditovanog Psihoterapijskog Trening Instituta – BHIDAPA: glavni treneri obuke, eksperti-supervizori, koji okuplja: profesore, doktore zdravstvene, psihološke i medicinske znanosti, dječje i adolescentne integrativne psihoterapeute; dječje i adolescentne psihijatrije, sudske vještake posebno sudskog vještaka za zlostavljanu i zanemarenu djecu psihologe, fasilitatore i supervizore.

Šest ciklusa projektnih aktivnosti usmjerenih na implementaciju modula, obuhvatio je pet modula putem Zoom platforme BHIDAPA i obrađene su planirane teme.

1. Oblici nasilja (online i offline): poseban osvrt na adolescentkinje - 10.3.2023, 4.5.2023, 16.6.2023, 12.10.2023, 26.01.2024, 19.4.2024.
2. Seksualno zlostavljanje i posljedice: poseban osvrt na adolescentkinje – 16.3.2023, 12.5.2023, 23.6.2023, 21.10.2023, 02.02.2024, 26.4.2024.
3. Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige; Etički principi i protokoli; - 23.3.2023, 19.5.2023, 30.6.2023, 27.10.2023, 16.02.2024, 10.5.2024.
4. Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljansom adolescentkinjom – 31.3.2023, 2.6.2023, 7.7.2023, 9.11.2023, 07.3.2024, 17.5.2024.
5. Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR – 6.4.2023, 2.6.2023, 14.7.2023, 17.11.2023, 15.3.2023, 24.5.2024.
6. Fokus grupe sa adolescentkinjama: Oblici nasilja, prepoznavanje, zaštita i intervencije (potrebe u smjeru); pri i post supervizije – 13.4.2023, 9.6.2023.

Tabela 1

Dr.zdrav.sci. Mirela Badurina, ECP,
ECIP integrativni psihoterapeut djece i
adolescenata, trener i supervizor

Prof.dr.sci. Gordana Buljan Flander, klinički
psiholog, ECIP integrativni psihoterapeut djece i
adolescenata, stalni sudski vještak za
zlostavljanu i zanemarenu djecu

Dipl.psih. Sabina Zijadić Husić,
ECIP integrativni psihoterapeut djece i
adolescenata, trener i supervizor

Prim. dr. Ranka Kalinić, dr. med, dječji i
adolescentni psihijatar, psihoterapeut i
supervizor

Prof.dr.sc. Goran Arbanas, dr.
med, psihijatar psihoterapeut,
sudski vještak i supervizor

METODOLOGIJA RADA I METODOLOŠKI OSVRT

Tematski moduli specijalizirane obuke metodološki su obuhvatali konstruktivnu interakciju između učesnika i voditelja. Rad se odvijao u velikoj i malim grupama, uz primjenu online tehnologije (zoom platforma) u direktnom radu. Vježba u malim grupama su omogućila rad na profesionalnom i ličnom nivou sa mogućnošću povezivanja sa temom.

Prostor supervizije je omogućio da učesnici razriješe neke od profesionalnih i etičkih dilema, razmjenjujući profesionalna iskustva uz podršku jedni drugima.

Tematski moduli su započinjali uvodnim krugom i vježbom koja je imala za cilj potpomoći stvaranju kohezije grupe kao i uvesti sudionike u temu modula. Svaki modul uključivao je tematski dio, određene projektivne, ekspresivne iskustvene vježbe, kao uvod u temu koja je planirana za određeni modul. Ovakav način rada se pokazao kao veoma učinkovit za učesnike. Prepoznavajući neke svoje dijelove, dolazeći do određenih uvida kroz vježbe, učesnici su bolje mogli razumjeti samog klijenta. Predavanjima od strane voditelja-predavača su upotpunili svoja znanja, koja su dalje u okviru malih grupa i feedback-a u velikoj grupi uvježbavali i proširivali. Supervizija je dala poseban značaj i bila mjesto gdje se mogu razriješiti određene etičke dileme, pitanja vezana za intervencije⁸ (Tabela 2.)

⁸ https://bhidapa.ba/wp-content/uploads/2023/03/1.ciklus-specijalizirane-obuke_Zas%CC%8Ctitimo-adolescentkinje_Dinamika-rada_BHIDAPA_UNICEF.pdf

DINAMIKA RADA I TEME I CILJEVI MODULA

Interdisciplinarna mreža
stručnjaka "Ovdje&Sada"

ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

Projekat pod nazivom:

Uklanjanje barijera: transformisanje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinja koje su preživjele nasilje, uz obezbjeđivanje girl-friendly okruženja

Skraćeni naziv projekta je:

Interdisciplinarna mreža stručnjaka „Ovdje&Sada“: Zaštitimo Adolescentkinje
Interdisciplinary network of professionals "Here&Now": Care about Adolescent Girls

Dinamika rada: Specijalizirana obuka za stručnjake Interdisciplinarne mreže stručnjaka "Ovdje & Sada": Zaštitimo Adolescentkinje, fokusirana na preventivne psihosocijalne aktivnosti i intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje

EUROPSKI INSTITUT ZA PSIHOTERAPIJU I TRENING - INTERDISCIPLINARNI TERAPIJSKI CENTAR - ZNANOSTNO STRUČNI ISTRAŽIVAČKI CENTAR

Institucija partnerica
i.d. partneri projekta

Tema Modula	Dinamika rada Modula	Cilji Modula	Trajanje
A 1.1.			
Modul 1.	Oblici nasilja (online i offline): poseban osvrt na adolescentkinje - Uvodni round - Pred test (provjera početnog znanja o temi modula) - Teoretski dio - Vježbe: Rad u malim grupama (praktičan rad) - Rad u velikoj grupi (razmjena iskustva iz malih grupa i novi uvidi, pitanja i diskusija) - Post test (provjera usvojenog znanja i vještina) - Završni round	- Specifičnosti razvoja adolescentnata - Upoznavanje sa simptomima pojedinih oblika nasilja - Iskusveni rad na sebi - Isticanje kompetencija u prepoznavanju simptoma kroz ponašanje	9-13:30h 4,5 sati
Modul 2.	Seksualno zlostavljanje i posebni osvrt na adolescentkinje - Uvodni round - Pred test (provjera početnog znanja o temi modula) - Teoretski dio - Vježbe: Rad u malim grupama (praktičan rad) - Rad u velikoj grupi (razmjena iskustva iz malih grupa i novi uvidi, pitanja i diskusija) - Post test (provjera usvojenog znanja i vještina) - Grupna klinička supervizija - Završni round	- Razumijevanje posljedica seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu i adolescenciji i potreba preživjelih - Iskusveni rad na sebi - Isticanje kompetencija u razumijevanju posljedica i potreba preživjelih - Supervizija	9-16:00h 7 sati
Modul 3.	Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige: Etički principi i protokoli: - Uvodni round - Pred test (provjera početnog znanja o temi modula) - Teoretski dio - Vježbe: Rad u malim grupama (praktičan rad) - Rad u velikoj grupi (razmjena iskustva iz malih grupa i novi uvidi, pitanja i diskusija) - Post test (provjera usvojenog znanja i vještina) - Grupna klinička supervizija - Završni round	- Upoznati se sa protokolima i osnovnim intervencijama u tretmanu uključujući sve obavezne nadležne institucije - Razumijevanje značaja plana koordinirane brige u zaštiti preživjelih - Iskusveni rad na sebi - Isticanje kompetencija u razumijevanju osnovnih intervencija i tretmana - Supervizija	9-16:00h 7 sati
Modul 4.	Klinički intervjui kako razgovarati sa seksualno zlostavljanim adolescentkinjama - Uvodni round - Pred test (provjera početnog znanja o temi modula) - Teoretski dio - Vježbe: Rad u malim grupama (praktičan rad) - Rad u velikoj grupi (razmjena iskustva iz malih grupa i novi uvidi, pitanja i diskusija) - Post test (provjera usvojenog znanja i vještina) - Grupna klinička supervizija - Završni round	- Upoznati se sa principima provođenja kliničkog intervjua sa seksualno zlostavljanim adolescentkinjama i razlikama između kliničkog i forenzičkog intervjua - Iskusveni rad na sebi - Isticanje kompetencija u razumijevanju važnosti načina na koji se provodi intervjui sa preživjelim - Supervizija	9-16:00h 7 sati
Modul 5.	Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR - Uvodni round - Teoretski dio - Vježbe: Rad u malim grupama (praktičan rad) - Rad u velikoj grupi (razmjena iskustva iz malih grupa i novi uvidi, pitanja i diskusija) - Završni round: usmena i pismena evaluacija obuke	- Upoznavanje sa važnošću interdisciplinarnog suradnje stručnjaka u sustavu zaštite djece i mladih u prevenciji i intervenciji - Kreiranje osnovnih postavki radionice koja bi se provodila sa adolescentima u osnovnim i srednjim školama - Razmjena iskustava	9-13:30h 4,5 sati

Tabela 2

Radeći kroz module, grupna kohezija se razvijala i jačala. Učesnici su se povezivali na jednoj jačem profesionalnom nivou. Već i tokom trajanja ciklusa pojedinci su imali potrebu povezivanja i međusobne podrške i intersektorske saradnje koju su smatrali veoma značajnom. Posebno nadopunjavanje i povezivanje u sredinama koje nisu imale odgovarajući kadar za određeni slučaj. Veći dio učesnika bili su multiplikatori naučenih znanja i vještina u svojim kolektivima (ranije implementiranih edukacija-treninga, iskustva podijeljenja od strane učesnika tokom modula). Najčešće su škole bila mjesta gdje su učesnici edukacije prenosili znanja i vještine svojim kolegama. Primjera je bilo i od strane stručnjaka iz centrima za mentalno zdravlje i centrima za socijalni rad, posebno kad se tiče usvojenih vještina u pružanju intervencija.

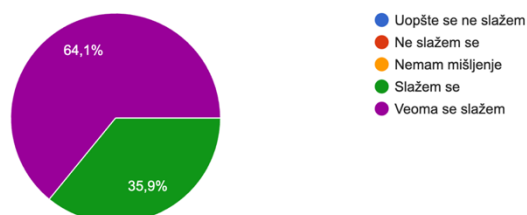
1. CIKLUS: ANALIZA PRVOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA

KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA

71% sudionika ispunili anonimni upitnik.

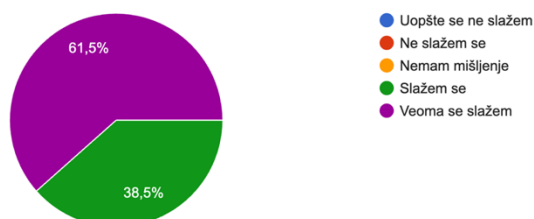
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:

1. Znanja i vještine koje ste usvojili u ovoj specijaliziranoj obuci korisna su vam u radu sada i u budućnosti.
39 odgovora

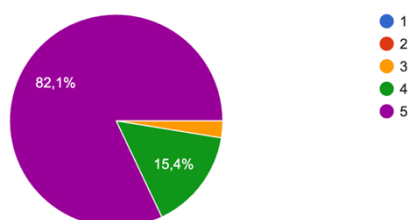
grafikon 3

2. Specijalizirana obuka je ispunila moja očekivanja.
39 odgovora

grafikon 4

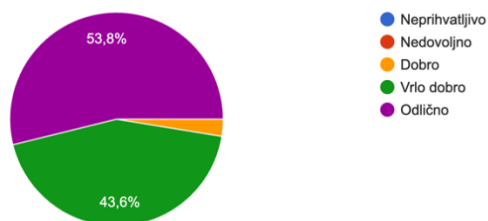
3. Vi ocjenjujete ovu specijaliziranu obuku sa ocjenom od 1 do 5 (1 = nezadovoljavajuće; 5 = odlično):
39 odgovora

grafikon 5

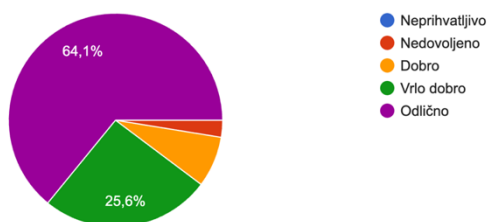
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:

1. U kojoj mjeri svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju vašim profesionalnim potrebama?
39 odgovora

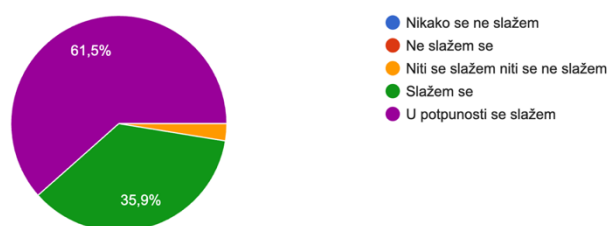
grafikon 6

2. Da li je vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula bilo zadovoljavajuće?
39 odgovora

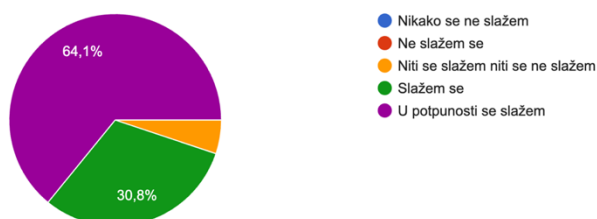
grafikon 7

3. Moduli su svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili vaše profesionalne potrebe.
39 odgovora

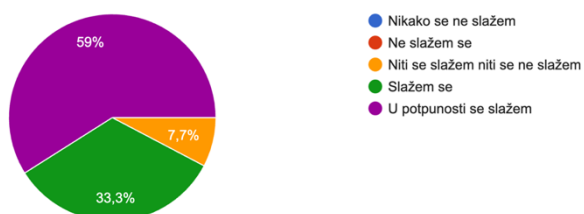
grafikon 8

4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
39 odgovora

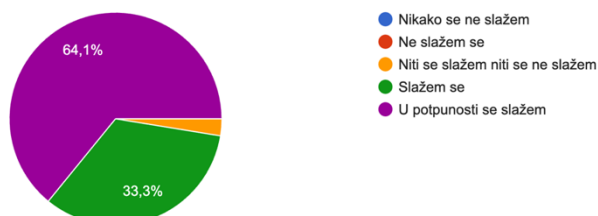
grafikon 9

5. Supervizija je osnažila vaš profesionalni rast i razvoj.
39 odgovora

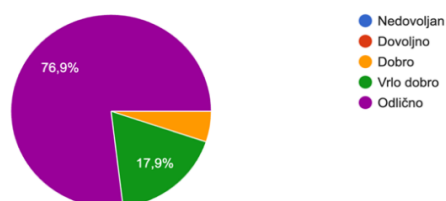
grafikon 10

6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i refleksija u velikoj grupi, supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.
39 odgovora

grafikon 11

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPT, hand-out, praktični primjeri, projekтивne tehnike)?
39 odgovora

grafikon 12

KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom u ovoj specijaliziranoj obuci? 39 odgovora

-
Nema nevazne teme
nema nevažne teme
nema je
Nema je
Nijedna tema u ovoj obuci nije nevažna
Tekstualni dio koji sami mozemo naci na internetu
Sve teme su bile važne
Sve su bile potrebne
Sve su važne
sve su važne
Sve su bile od značaja
Sve koje su obradjene su važne
.
Sve teme su bile veoma korisne i podjednako važne
Nema
Nema takve
Nije je bilo
x
Nema takve teme
Сматрам да су све теме изузетно корисне.
sve mi je važno
sve su bile jako korisne
sve su teme izuzetno važne
Ne smatram bilo šta od sadržaja nevaznim.
Nije bilo nevaznih tema
Sve je vazno
Svaka tema je bila jednako važna i neizostavna
Nista
Sve je bilo vazno.
nema viška
nema
sve si bile važne i korisne i nadovezivale su se
Sve su podjednako vazne
sve teme su vrlo bitne.
sve su vazne
sve teme su bile odlične i logično slijedile jedna drugu.

Tabela 3.

9. Navedite temu za koju smatrate da bi trebala biti obuhvaćena ovom specijaliziranom obukom 20 odgovora

Rad sa roditeljima posebno
važan je dio multidisciplinarni odnosno sektorski protokol postupanja koji nismo do kraja obradili ali smo prepoznali kao važan dio u postupanju sa žrtvama nasilja
Zivi primjeri i postupanja sa djecon u riziku
Tretman adolescentkinja koje su preživjele seksualno zlostavljanje.

Mozda ubaciti temu koja se odnosi na rad sa porodicom seksualno zlostavljane adolescentkinje /

.

Praktične tehnike u radu
rad sa vaspitno zapuštenom decom
Bas je sveobuhvatna
Uključenost nadležnih ministarstava i potpisivanje memoranduma o saradnji među sektorima
Više o tužilaštvu i kako sa njima sarađivati
kako razgovarati sa roditeljem i kako pripremiti školu na povratak adolescentice nakon traumatskog iskustva
Predavanja su bila sveobuhvatna
praktične vježbe za odgajatelje u vrtićima o prevenciji sex zlostavljanja
Saradnja sa tužilaštvom i policijom, ministarstvima

Tabela 4.

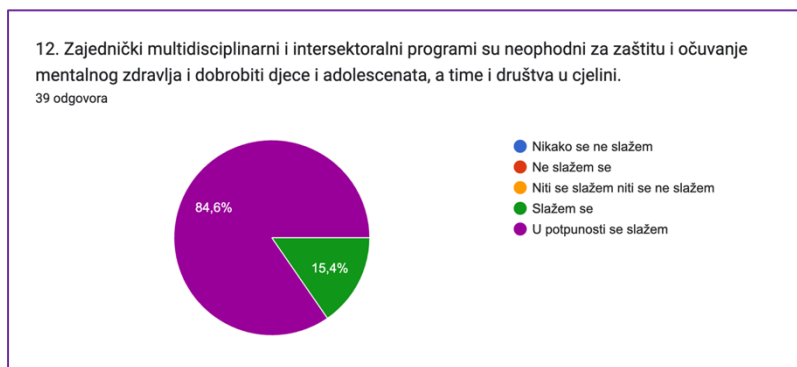
10. Navedite temu modula koja je vama lično najvažnija 39 odgovora

Intervju klinicki
intervju ali i sva znanja i iskustva profesorica i kolga, obuhvatna je tema
intervju sa žrtvom seksualnog nasilja
Sve teme su od velike važnosti u rješavanju ovih problema, tako da ne mogu izdvojiti jednu.
Sve teme su jako važne
Tretman i postupanje s seksualno zlostavljanoj djecon
Primjeri iz prakse
Klinicki intervju
Sve teme su bile veoma značajne
Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige
Kako voditi klinički intervju sa žrtvom
Klinički intervju, kako razgovarati sa seksualno zlostavljanoj adolescentkinjom
Klinicki intervju
Rad sa zlostavljanoj djecom
Sprovođenje kliničkog intervju sa djecom i adolescentima
Vođenje intervju
Sve teme
Klinicki Intervju
Svaka
Etički principi
Razgovor sa žrtvama, intervju
Основне интервенције у третману адолесценткиња које су преживјеле сексуално злостављање
plan kordinirane brige
protokoli o postupanju i intervju
rad sa seksualno zlostavljanoj decom
Komunikacija sa zrtvom.
Klinicki intervju, intervencije sa zrtvama nasilja
Svako znanje koje sticemo na edukacijama je odlicno i korisno
Aktivnosti unutar škole usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima
Saradnja sa institucijama
Sve.
Kakao voditi razgovor sa žrtvom seksualnim zlostavljanjem
smjernice i protokoli o postupanju, pisanje obavijesti o sumnji na zlostavljanje
razumijevanje sipmtoma i koraci u zaštitit, zaustavljanju zlostavljanja i podršci
Primjeri iz prakse, kroz koje su nam date jasne smjernice, kako, na koji nacin djelovati
visokokonfliktni razvodi i kontaktiranje
sve su vazne

Smjernice postupanja o zaštiti i intervju-kako razgovarati sa seksualno zlostavljano adolescentkinjom
preventivni programi

Tabela 5.

Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dosezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta

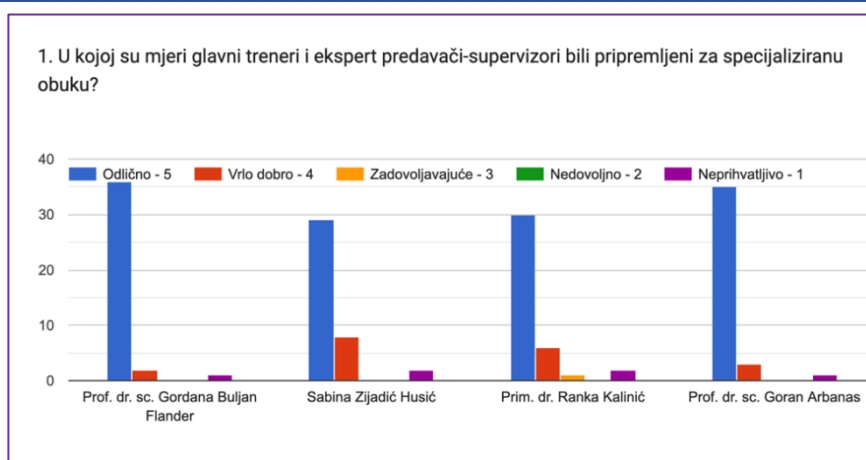

grafikon 13

grafikon 14

EVALUACIJA GLAVNIH TRENERA, EKSPERATA, SUPERVIZORA MODULA:

grafikon 15

14. Mjesto da napišete šta želite, a nismo vas pitali...18 odgovora

Zelim da sledeca edukacija ne bude on line 😊

Odlična edukacija, zaista nisam očekivala da će mi se ovoliko dopasti, obzirom da je i online. Zaista, sve pohvale edukatoricama :)

-

Sve pohvale za edukaciju

Hvala Vam na podijeljenom znanju i iskustvu.

Hvala Vam na prilici da prisustvujem ovakvom vidu pitanja i predlažem da se ovakav vid edukacije se organizira za nastavno osoblje.

Ove edukacije su odlične

/

.

Hvala Vam na veoma korisnoj edukaciji, mnogo smo naučili i teoretski i praktično.

Hvala na vrlo značajnoj obuci! Sve pohvale!

Korisno, primjenjivo, i hvala na opširnim edukacijama

Sledeći put uživo edukacija na nekom lepu mestu 🌴

Odlično osmišljena i organizovana specijalizirana obuka. Vrlo konkretno, baš kako nam treba. Svaka čast! Sve najbolje.

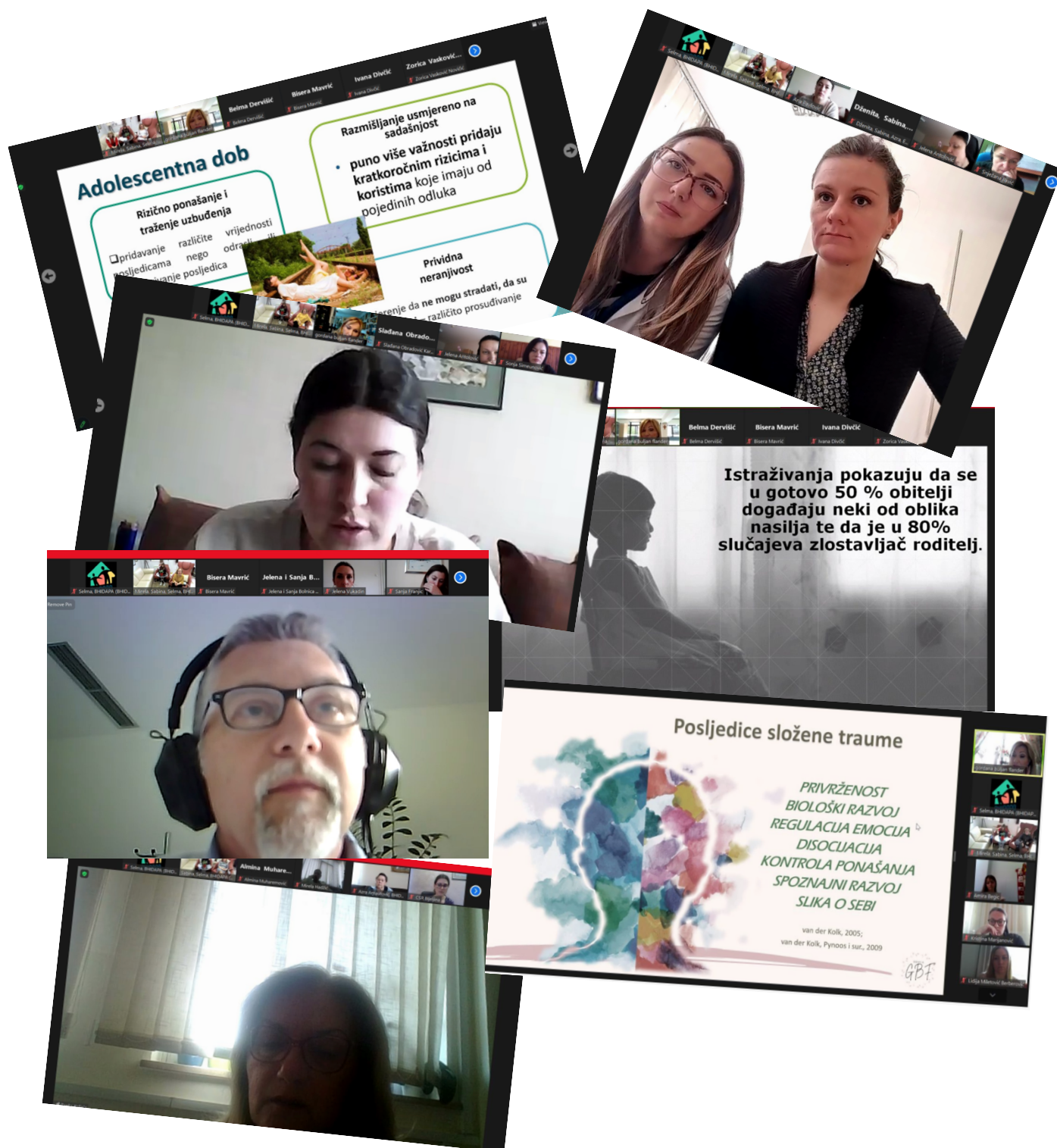
Da se organizuju uživo obuke iako je nevjerovatno koliko prednosti ima online obuka, rad u malim grupama, vježbe...

Izuzetno korisna edukacija, predavaci su iz prakse nsm donijeli potresne price, ali jako korisne, sto me je osnazilo da mogu da djelujem, i da se suocim sa svakim izazovom.

Vi ste sjajan tim. Hvala vam na nesebičnom djeljenju znanju. Sve pohvale!

HVALA!

Tabela 6.

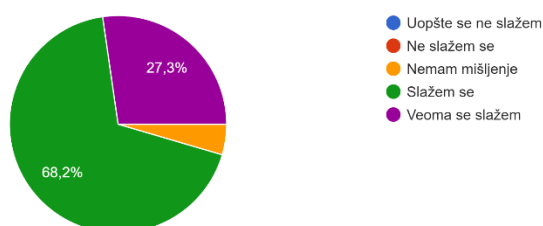
2. CIKLUS: ANALIZA DRUGOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA

KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA

57.89% sudionika ispunili anonimni upitnik.

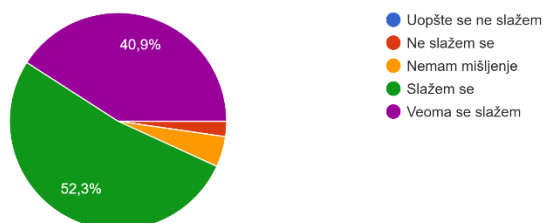
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:

1. Znanja i vještine koje ste usvojili u ovoj specijaliziranoj obuci korisna su vam u radu sada i u budućnosti.
44 odgovora

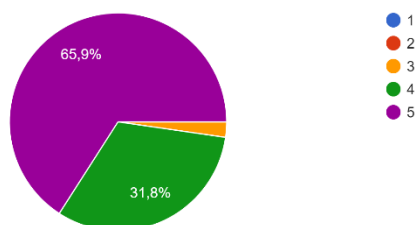
grafikon 16

2. Specijalizirana obuka je ispunila moja očekivanja.
44 odgovora

grafikon 17

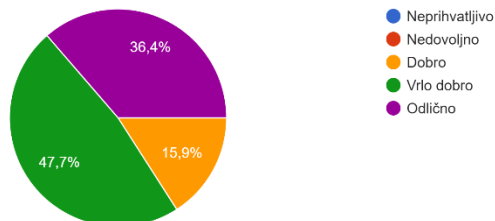
3. Vi ocjenjujete ovu specijaliziranu obuku sa ocjenom od 1 do 5 (1 = nezadovoljavajuće; 5 = odlično):
44 odgovora

grafikon 18

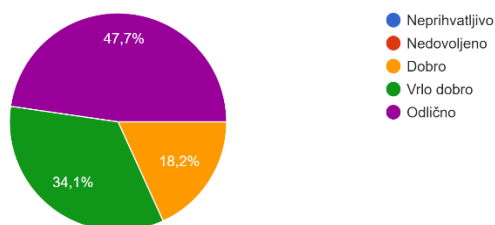
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:

1. U kojoj mjeri svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju vašim profesionalnim potrebama?
44 odgovora

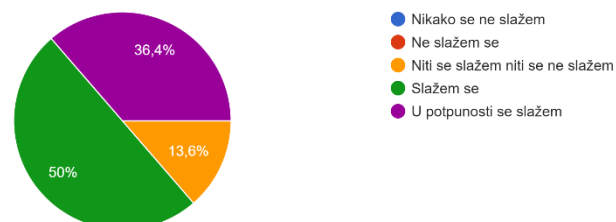
grafikon 19

2. Da li je vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula bilo zadovoljavajuće?
44 odgovora

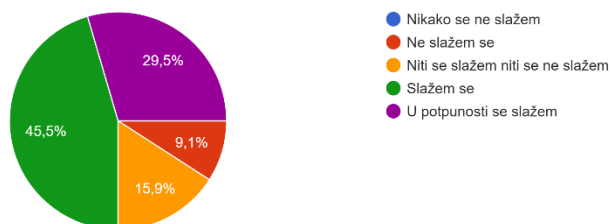
grafikon 20

3. Moduli su svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili vaše profesionalne potrebe.
44 odgovora

grafikon 21

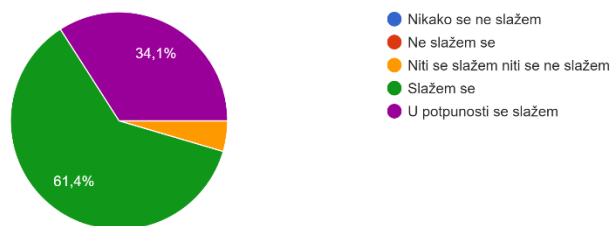
4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupama je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
44 odgovora

grafikon 22

5. Supervizija je osnažila vaš profesionalni rast i razvoj.

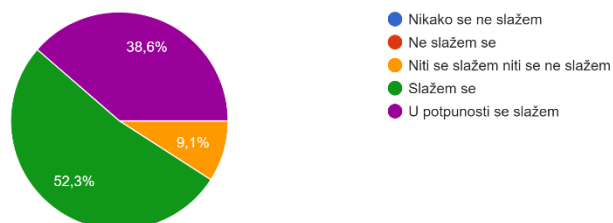
44 odgovora

grafikon 23

6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i refleksija u velikoj grupi, supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.

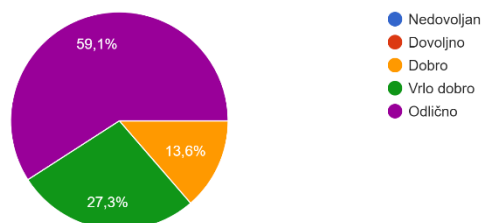
44 odgovora

grafikon 24

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPT, hand-out, praktični primjeri, projekтивne tehnike)?

44 odgovora

grafikon 25

ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom u ovoj specijaliziranoj obuci? 44 odgovora

Ne znam

sve su teme bile vrlo važne

Nema je

Sve su teme bile vazne

Niti jedna.

Svaka tema je nekom važna

Sve teme su bile dobre.

Svaka tema je bila važna.

Sve teme su bile veom vazne.

Sve su teme vazne

sve su teme bile važne i dobar izvor informacija iz prve ruke

Edukacija svih profesionalaca.

nema nevažne teme

Ni jedna tema nije nevažna, sve su bile jako bitne *

Nemam ništa posebno za navesti.

Opće informacije

Nije bilo nevažnih tema

sve je bilo važno i bitno!

sve su teme bitne a vezane za djecu

Nemam temu za ovaj odgovor

U CSR nema nevažne teme :)

Xx

Sve su teme bile adekvatne

Svaka tema je znacajna na svoj nacin

sve teme su značajne

Nije bilo nevažnih tema, sve su se pokazale odgovarajućim.

Svde su bile važne.

Nije bilo nevažne teme.

Nije bilo takvih tema

Ako sam dobro razumjela pitanje, što se tiče ovog modula edukacije, nije bilo teme koja nije relevantna za odabranu temu modula.

Svaka tema ima svoju smisao i važnost u obuci, više bih formulisala šta je otežavajuće bilo u toku ovog treninga.

sve su bile potrebne

Nije bilo nevažnih tema.

Sve je vazno

sve su važne

Sve obuhvaćene teme su važne za edukaciju.

Tabela 7.

9. Navedite temu za koju smatrate da bi trebala biti obuhvaćena ovom specijaliziranom obukom 30 odgovora

R-
 Kako razvijati kvalitetno korištenje društvenih mreža i medijskih sadržaja kod djece i mladih.
 Prevencija zlostavljanja s akcentom na rani rast i razvoj
 uzroci ponašanja zlostavljača
 Kako pridobiti dijete da vam povjeri svoj problem
 Samopouzdanje, samopoštovanje kod adolescenata
 Psihološka podrška zlostavljanim adolescenticama
 Profesionalno sagorijevanje
 Ova zadnja.
 Samopovredjivanje u adolescenciji
 osnaživanje djece - rezilijenza
 Rad i pristup adolescentkinji žrtvi sex zlostavljanja. Edukacija uživo, ne on line.
 Tehnike pri radu sa adolescentima
 Mozda , kontaktiranje djece za drugim roditeljem kome nije povjereno djete
 Održavanje kontakata djece sa roditeljem posle brakorazvoda kojem nije povjereno
 Održavanje ličnih odnosa djece sa oba roditelja u toku postupka brakorazvoda
 XX
 Rad sa pociniocima nasilja
 Visokonfliktni razvodi
 Teme koje se odnose na tehnike i vještine opuštanja, relaksacije koje bi smanjile profesionalno sagorijevanje.
 Intervju i koordinirana briga
 Dosta je tema koje se i dalje mogu obrađivati, ali evo izdvojila bih temu zdravog odgoja djece, odnosno kako postići balans između zahtjeva i pravila koja postavljaju odrasli i onoga što djeca doživljavaju u određenoj razvojnoj fazi.
 nemam prijedloga
 Nedostaci sistema i mogućnosti prevazilaženja
 Konkretni alati za rad sa djecom koja su pretrpjela seksualno nasilje; poboljšavanje usluga sistema za djecu žrtve seksualnog nasilja
 Treba nam jos podrške posebno za ove teme. Hvala vam
 Samo nastaviti produbljivati istu temu i intervencije
 vjerodostojnost iskaza svjedoka i vjestacenje

Tabela 8.

10. Navedite temu modula koja je vama lično najvažnija 39 odgovora

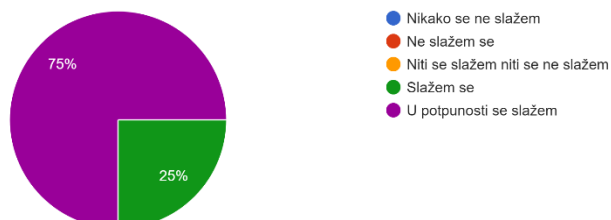
Klinički intervju
 Rad sa adolescentima
 rad sa djecom i podrška djeci nakon razvoda roditelja
 Razvoj empatije kod djece i mladih
 Intervju sa seksualno zlostavljanim adolescentima
 psihičke posljedice kod žrtve seksualnog zlostavljanja
 Supervizija
 Prevencija nasilja u školama
 Kako razgovarati sa zlostavljanom djecom
 Znaci zlostavljanja
 Mentalno zdravlje djece
 Proces i način komunikacije.
 Svaka podjednako, ali s obzirom na mjesto rada važno mi je da znam kako prepoznati neka znakove zlostavljanja te da sam informacijama i iskustvima predavača osnažena kako bih se mogla nositi sa situacijom u kojoj mi netko govori o traumi zlostavljanja.
 Oblici nasilja sa akcentom na adolescentinje, Aktivnosti unutar škole
 Radim sa širokim spektrom problema, ne mogu izdvojiti šta je najvažnije
 pristup traumatiziranoj djeci i adekvatna pomoć
 Rad i pristup adolescentkinji žrtvi seksualnog zlostavljanja, ne on line nego edukacija uživo.
 Kako i na koji način obaviti intervju sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom
 Svaka informacija je korisna
 Aktivnosti unutar škole
 Kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom
 Psihološki razvoj djeteta 0-6
 Kako kao školski pedagog mogu pomoći adolescentkinjama i svima kojima je pomoć potrebna
 rad sa zrtvana nasilja i održavanje ličnih odnosa djece sa drugim roditeljem posle brakorazvoda
 Žrtve nasilja i održavanje ličnih odnosa djece i roditelja nakon brakorazvoda
 Održavanje ličnih odnosa djece sa roditeljima u toku postupka brakorazvoda
 Nasilje u porodici
 ADHD
 Navela sam u kao odgovor u pitanju pod rednim brojem 9.
 Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom
 Aktivnosti unutar škole usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR
 Sve vezano za dječji rast i razvoj, i kvalitet njihovih međusobnih odnosa ali i odnosa s drugim, važnim osobama u okruženju.
 klinički intervju- kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom
 Konkretni alati za rad sa seksualno zlostavljanom djecom
 Seksualno zlostavljanje i posljedice
 Intervju sa adolescentkinjom
 Sve
 sve obrađene teme su bile važne
 Kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom?

Tabela 9.

Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dosezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta

11. Zajednički multidisciplinarni i intersektoralni programi su neophodni za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata, a time i društva u cjelini.

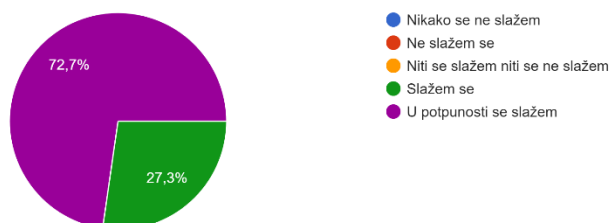
44 odgovora

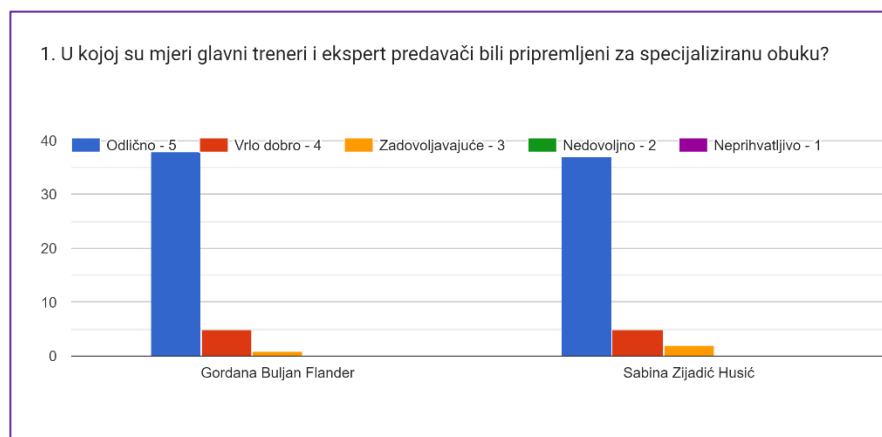
grafikon 26

12. Aktivno uključivanje sistema (nadležnih ministarstava) neophodno je za dosezanje načela UN konvencije o pravima djeteta.

44 odgovora

grafikon 27

grafikon 28

UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA DRUGOG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE

14. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...18 odgovora

da bi bilo bolje da se sledeće edukacije organizuju uživo

Da sledeća edukacija bude negdje uživo, mislim da bi koncentracija bila mnogo veća.

Sve ste obuhvatili.

- Da li bih učestvovala na budućim edukacijama?

- Da, naravno

:)

Voljela bih da bude što više organiziranih trening obuka, kako na teme koje sam napisala tako i na bilo koju važnu temu a tiče se dobrobiti djece i njihovog mjesta u društvu. Smatram da zaista profitiramo konstantno se educirajući i razmjenjujući iskustva.

Više ovakvih i još kvalitetnijih edukacija po mogućnosti uživo

Potrebno je više ovakvih treninga i edukacija, ali radi kvalitetnijeg usvajanja znanja, treninzi sa ovakvim temama i modulima bi trebali biti uživo, a ne online.

Hvala vam na svemu. Uvijek dobijemo od vasesg centra ono sto nam zaista treba. Jasno i korisno ❤️

Hvala vam od srca

Potrebno nam je daljnje produbljivanje i osnaživanje praktičnog znanja i vještina iz ove oblasti

-

Tabela 10

3. CIKLUS: ANALIZA TREĆEG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA

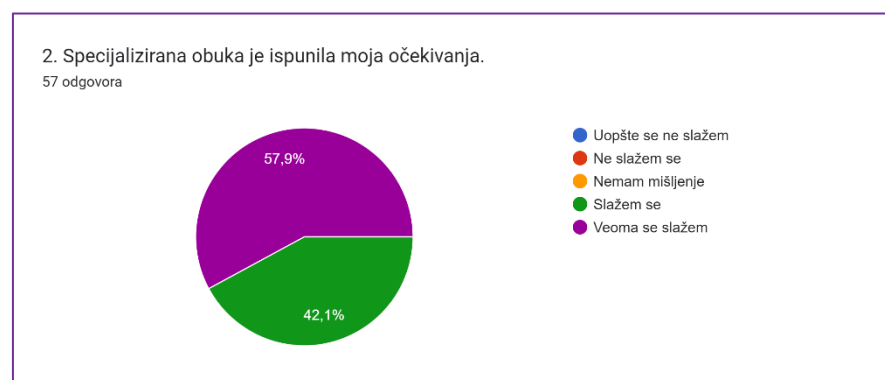
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA

51.82% sudionika ispunili anonimni upitnik.

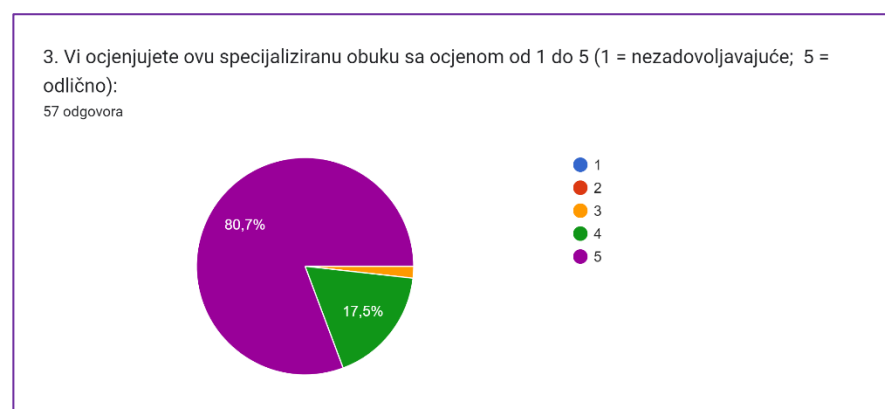
ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:

grafikon 29

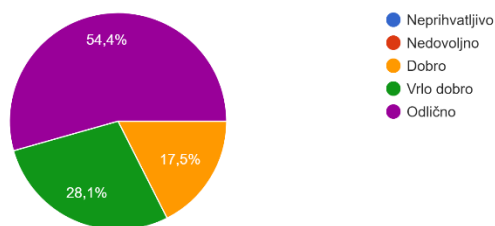
grafikon 30

grafikon 31

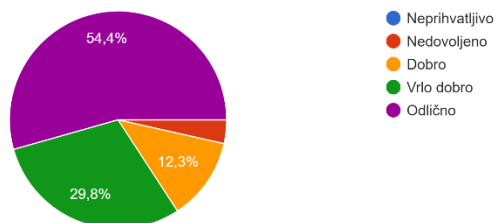
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:

1. U kojoj mjeri svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju vašim profesionalnim potrebama?
57 odgovora

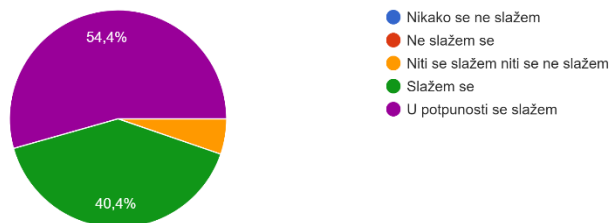
grafikon 32

2. Da li je vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula bilo zadovoljavajuće?
57 odgovora

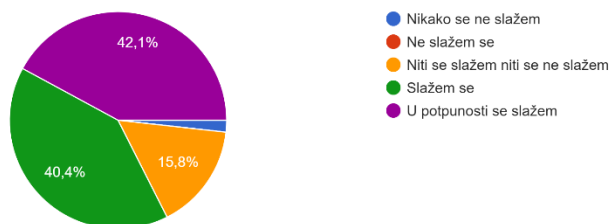
grafikon 33.

3. Moduli su svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili vaše profesionalne potrebe.
57 odgovora

grafikon 34

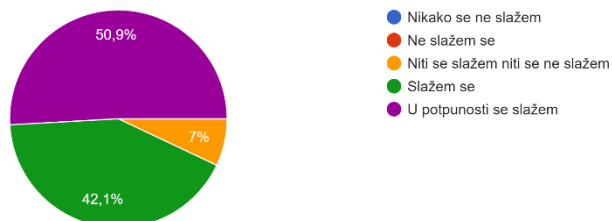
4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
57 odgovora

grafikon 35

5. Supervizija je osnažila vaš profesionalni rast i razvoj.

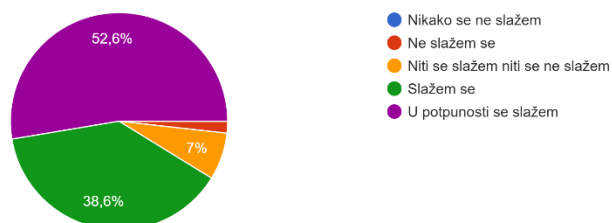
57 odgovora

grafikon 36

6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i refleksija u velikoj grupi, supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.

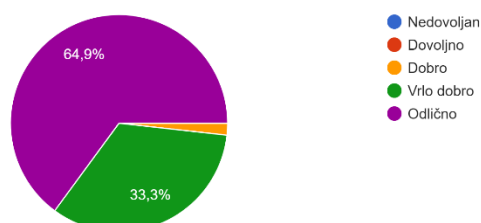
57 odgovora

grafikon 37

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPT, hand-out, praktični primjeri, projekтивne tehnike)?

57 odgovora

grafikon 38

ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom u ovoj specijaliziranoj obuci? 57 odgovora

Nema

-

Nema ih

Nema je

Nije bilo takvih tema

Sve teme su važne

Nema viška.

Sve su teme jako važne.

Sve su važne, čak i pravni kontekst je bitan da bismo razumjeli problematiku u potpunosti

Nijedna.

Nijedna

Sve teme su važne

Sve teme su zaista važne. Istina je da ću znanja u okviru određenih tema koristiti višeu praksi, ali sve teme su značajne kako bi se dobila jedna cjelovita slika od otkrivanja nasilja, preko tretmana žrtava, pa sve do prevencije.

Sve je bilo povezano

nema je

Nijedna tema nije izlišna niti je smatram suvišnom.

Sve teme su bile korisne

Sve je bilo vazno

Nema nevažnih tema

Nisam sigurna da razumem pitanje. Buduću edukaciju ili nešto o čemu smo pričali ali nevažno je?

Saradnja sa saradničkim organizacijama

Intervju, metode rada u tretmanu...

Sve teme su važne.

Nije bilo nevažne teme

Nije bilo takve teme

Sve teme su bile u skladu sa edukacijom

Nemam takav dozivljaj

Sve su mi teme bile bitne i dobro obrađene vezano uz samu tematiku edukacije.

sve teme su bili izuzetno važne

Nema takve teme

Nije bilo takve, sve teme su bile dobre...

Sve su bitne. Za određene institucije neke više, neke manje, ali sve su bitne

Sve su bile korisne

Podjednako su sve važne

Mislim da su sve važne.

Није било таквих

zakonodavne odredbe

Prvi modul Goran Arbanas

Sve obrađene teme su veoma korisne i podjednako važne.

x

Sve teme su bile jako važne

Teme su bile adekvatne.

Sve

Nije bilo nevažne teme!
 Mislim da su teme logično povezane i svaka je važna na svoj način. Ne bih rekla da je neka tema nevažna. Jedino bih modul sa intervencijama u radu sa adolescenticama možda vremenski više obuhvatila (najmanje dva modula).
 ništa nije nevažno
 Ne bih izdvojila ni jednu temu posebno
 Sve obrađivane teme su od izuzetnog značaja
 Nijednu
 sve teme mogu biti važne

Tabela 11

9. Navedite temu za koju smatrate da bi trebala biti obuhvaćena ovom specijaliziranom obukom 28 odgovora

Sve teme su jednaki značajne
 Kako prevazici drustvene stigme ukoliko je netko seksualno zlostavljan
 Rad sa adolescentima (dječacima) i roditeljima (očevima)

 Više manje su sve teme značajne za rad sa konkretnom problematikom obuhvaćene.
 Rad sa roditeljima
 Kako prepoznati zlostavljenu djecu
 Komunikacija sa djecom i mladima
 za buduću edukaciju- Pomoć porodicama koje ne žele da sarađuju.
 Direktne tehnike rada sa seksualno zlostavljansom djeckm
 Edukacija je u skladu sa vremenom trajanja obuhvatila veoma značajne teme
 Rad sa roditeljima
 Profesionalno sagorijevanje
 Naucena bespomocnost i difuzija osdovornost
 Možda malo više edukaciji i razvoju socio -emocionalnih i metakognitivnih vještina koje bi pomogle adolescentima /adolescentkinjama da se nose sa traumom....i sl .
 sve što je vezano za seksualno zlostavljanje adolescentkinja je važno
 Profesionalno sagorijevanje, prevencija
 Mislim da bi bilo dobro da se vise vremena posveti zakonskim regulativama. Najbolje bi bilo na primjerima stvarnih ili izmisljenih slucajeva. Sa polaznom tackom iz razlicitih institucija i kronoloski obraditi od sumnje na zlostavljanje, pronalska dokaza, do zavrsetka samog sudskog procesa
 Pravni okvir
 Tehnike u psihoterapijskom tretmanu s djetetom žrtvom seksualnog zlostavljanja
 Sve sto je u interesu djece
 Razvod roditelja- kako "sacuvati" dijete, da ostane sa sto manje posljedica?!
 Podizanje javne svijesti o seksualnom zlostavljanju
 Možda tema kako razgovarati sa djecom o seksualnom razvoju.
 Komunikacija sa djecom u odgojno obrazovnim ustanovama
 Mislim da je treningom obuhvaćeno sve što je važno za ovu temu
 vršnjačko nasilje
 Sve teme su obuhvacene
 Sve što je važno je obuhvaćeno
 možda više o neverbalnoj komunikaciji, govoru tijela

Tabela 12

10. Navedite temu modula koja je vama lično najvažnija 57 odgovora

Prevenција
 Sve
 Sve teme su bile značajne

Rad na primarnoj prevenciji seksualnog nasilja, načini kako da se dijete nauči zaštititi i razlikovanju dobrih i loših tajni.

Vodjenje klinickog intervjua kao i uloga skole u prevenciji i prepoznavanju seksualnog zlostavljanja

Kako razgovarati sa zlostavljanom djecom

Prevencija seksualnog zlostavljanja

U sklopu ove edukacije "Intervencije u tretmanu adolescentinija koje su preživjele nasilje"

Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR

Osnovne intervencije

Sve teme su važne

Budući da radim u Centru, najvažnija tema mi je bila vezana za intervju i vođenje razgovora sa žrtvom seksualnog nasilja.

Umreženost školskog sistema i institucija u radu sa djecom i roditeljima

Tehnike u radu sa djecom mlađeg uzrasta

Uopšteno savjetodavni rad sa djecom

intervju

Sve teme smatram značajnim.

Sve teme

Prepoznavanje seksualno zlostavljanje djece

Sve obradjene teme

Način rada sa zlostavljanom djecom-adekvatan pristup

Kreativne tehnike u radu sa djecom i mladima

Savetovanje dece osnovnoškolskog uzrasta i njihovih roditelja.

Intervju

Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja koje preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige)

Sve su jednako bitne

Aktivnosti unutar skola

Mislim da su sve teme uzajamno povezane, te da jedna bez druge ne bi činile cjelinu, samim tim nema najvažnije, sve su jednako važne.

Rad sa roditeljima seksualno zlostavljane djece

Svaka tema je bila bitna

Sve su mi podjednako bile važne, mada naposljetku od fokusiranosti na rad sa zlostavljanom djecom, često zaboravljamo koliko je važna tema prevencije. Tako da me poslednja tema iznenadila i bila je jednako korisna kao i prethodne

Prevencija, prepoznavanje, tretman seksualnog nasilja

Inicijalni i klinički intervju u radu sa adolescenticama kosu seksualno zlostavljane forenzički intervju

Sve teme su mi jednako bitne.

Rad sa djecom i mladima sa poremećajima u ponašanju

Prepoznavanje znakova potencijalnog seksualnog zlostavljanja, kako kod osobe koja je zlostavljana, tako i kod zlostavljača

Tretman sa žrtvama

Podjednako su mi sve važne

Kako dati podršku zlostavljanim adolescentkinjama sa npr.intelektualnim poteškoćama...

Sve teme su bile korisne, posebno jer je uključen čitav sistem

Rad sa adolescentkinjama samopovredjivanje

PREVENTIVA svih oblika nasilja.

Sve teme su bile važne

Preventivni rad

Pristup adolescentima koji su prošli zlostavljanje

Pristup u radu sa zlostavljanim adolescentkinjama.

Vođenje razgovora sa žrtvom

Individualni savjetodavni razgovor

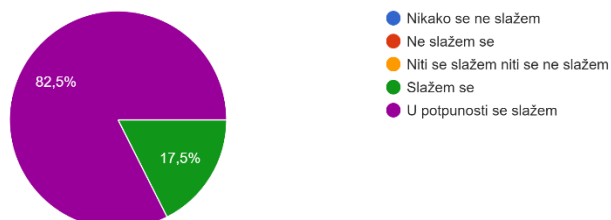
Intervju i terapijski rad sa zrtvom seksualnog nasilja
Intervencije u radu sa adolescentima.
vođenje forenzičkog intervjua
Sve su mi jednako važne
Zaštita djece i adolescenata od nasilja
Bolesti zavisnosti
Psihoterapijski rad sa zrtvama seksualnog zlostavljanja
Cijela edukacija je veoma važna, teško mi je nešto izdvojiti
gore navedena neverbalna komunikacija i govor tijela..mislim da je bitna za rad sa odraslima a pogotovo s djecom..i da je bitna u mnogim prolemskim situacijama ..kao dodatni element za procjenu sagovornika u određenoj situaciji te i same situacije. više psihološki aspekt ali bitan

Tabela 13.

Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka о значају планирања превентивних програма и активне сарадње међу институцијама и система у dosezanju načela UN Konvencije о правима дјетета

11. Zajednički multidisciplinarni i intersektoralni programi su neophodni za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata, a time i društva u cjelini.

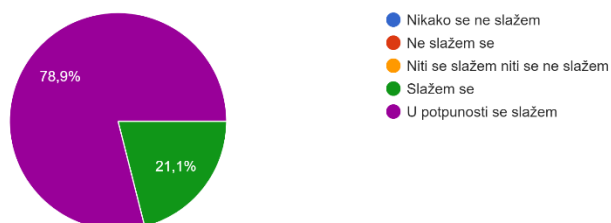
57 odgovora

grafikon 39

12. Aktivno uključivanje sistema (nadležnih ministarstava) neophodno je za dosezanje načela UN konvencije о правима дјетета.

57 odgovora

grafikon 40

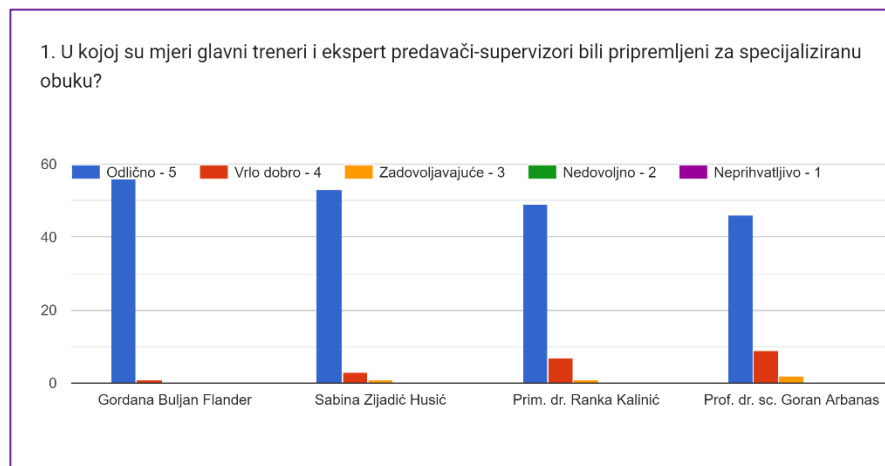

Figure 43.

UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA TREĆEG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE

14. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...18 odgovora

Nema

Divni ste, svu zajedno.

Odlična edukacija, posebno prilagođena za osobe koje već rade sa djecom koja su seksualno zlostavljana, a meni će najviše koristiti zadnji modul o prevenciji jer je to moje polje djelovanja

Hvala vam na prilici za učenjem jer nema svako priliku da sebi plati sve edukacije koje bi želio cuti.

Hvala na organizaciji vrlo korisnih edukacija

Sve ste pitali

Povesti računa o pauzama kada je cjelodnevna edukacija

Vaše edukacije nas osnažuju, obogaćuju, menjaju uvide, proširuju znanja. Hvala što ste tu.

Pozdrav,

Smatram da je period prezentacije veoma kratak! Vježbe u malim grupama online nisu prakticne. Moj prijedlog je da u nekoj narednoj edukaciji napravite vježbu na način da u njoj učestvuju edukatori, te da svi mogu pratiti, a samo pojedini da učestvuju. Gubi se smisao rada u grupama, kada ne postoje jasne smjernice, odnosno neko ko bi to mogao ispratiti i usmjeriti na pravi način, pola vremena se izgubi na shvatanje šta ko treba da radi.

Hvala. Nadam se da će biti još sličnih programa. Radujemo im se!

Više ovakvih interaktivnih radionica i edukacija

Zahvaljujem se organizatorima, edukacija je bila odlična, inspirativna, korisna...

LP

Predavaci odlični, smatram da bi vrijeme koje je bilo provedeno u malim grupama bilo bolje iskoristeno neposrednim ili unaprijed osmišljenim pitanjima na koje bi predavaci davali odgovore.

Sve je već rečeno....

Istakao bih korisna, praktična i vrlo primjenjiva predavanja kroz primjere iz prakse, naročito prof.

Gordane. Zaista sve pohvale!

Predavanja su bila odlična, samo mi se činilo da su prekratko trajala sa profesoricom Buljan Flander.

Djelovalo je kao da se žuri da se u sat vremena isprica zadati dio modula... inace, jako korisno predavanje na svakom modulu, i jako korisna supervizija!

Hvala za organizaciju obuke, predavači su bili odlični. Prijedlog je da uvrstite još supervizijskih sati u module jer su oni izuzetno korisni.

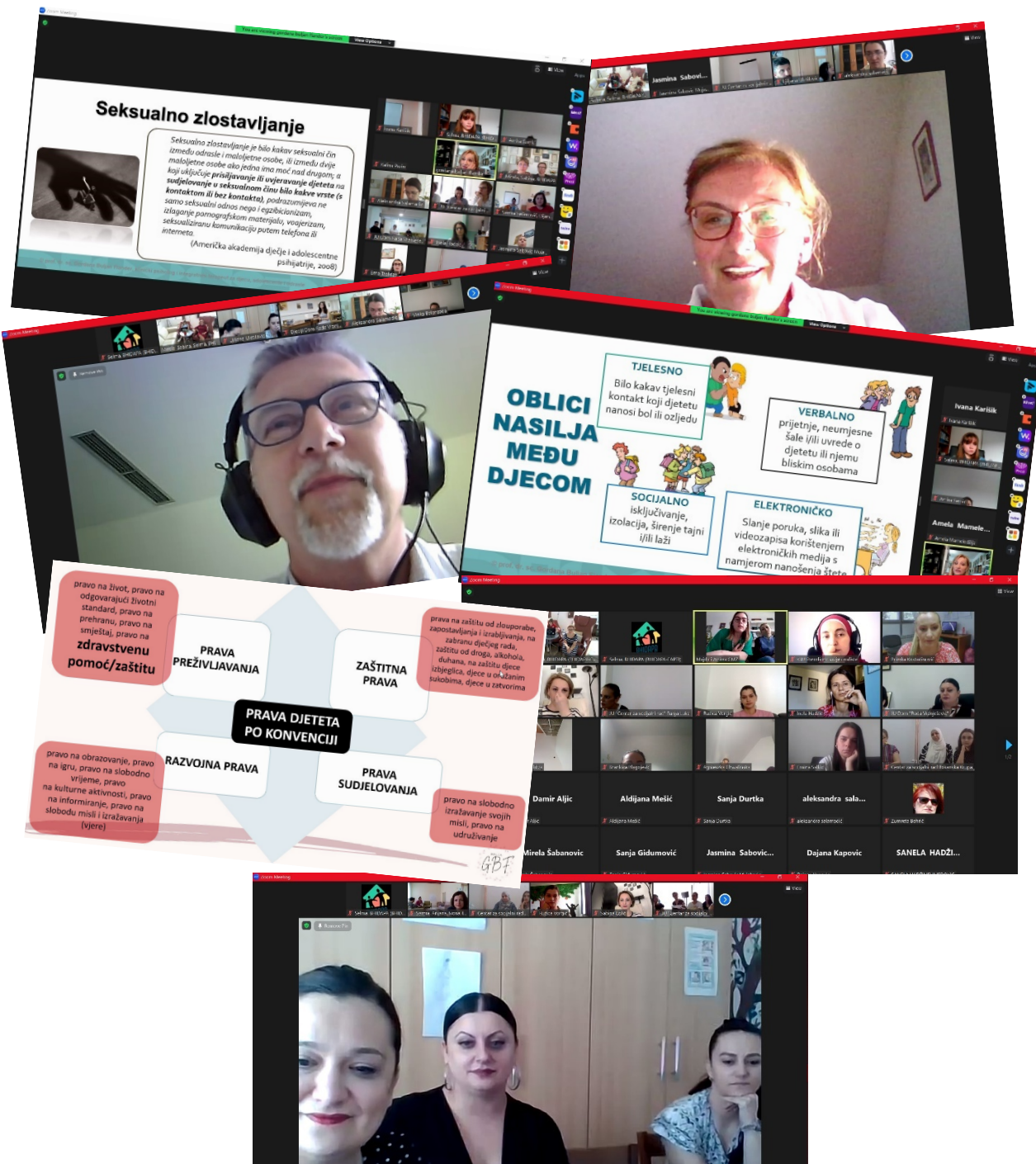
NARATIVNI IZVJEŠTAJ SPECIJALIZIRANE OBUKE „ZAŠTITIMO ADOLESCENTICE“

Hvala

Voljela bih kada bi se naredne edukacije održavale uživo. Mislim da bi to povećalo angažman svih učesnika.

Nastavite s ovakvim edukacijama, vrlo su korisne

Tabela 14.

4. CIKLUS: ANALIZA ČETVRTOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA

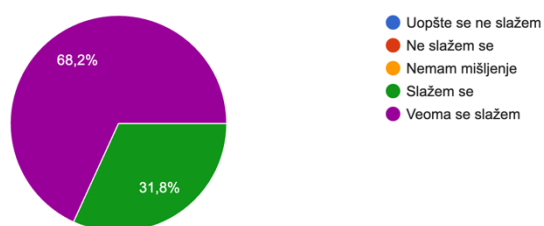
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA

41 % sudionika ispunili anonimni upitnik. (UKUPNO 57)

ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:

1. Znanja i vještine koje ste usvojili u ovoj specijaliziranoj obuci korisna su vam u radu sada i u budućnosti.

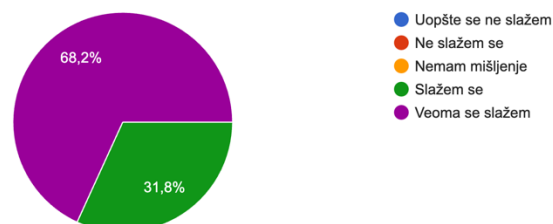
22 odgovora

grafikon 41

2. Specijalizirana obuka je ispunila moja očekivanja.

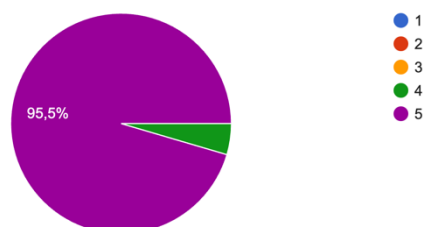
22 odgovora

grafikon 42

3. Vi ocjenjujete ovu specijaliziranu obuku sa ocjenom od 1 do 5 (1 = nezadovoljavajuće; 5 = odlično):

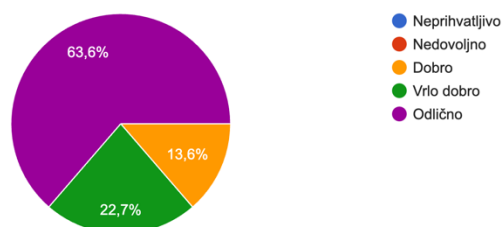
22 odgovora

grafikon 43

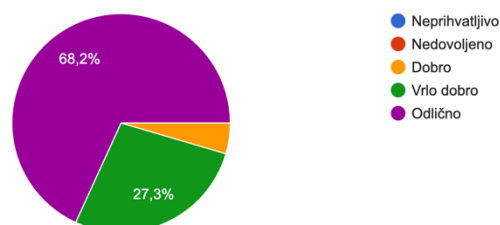
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:

1. U kojoj mjeri svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju vašim profesionalnim potrebama?
22 odgovora

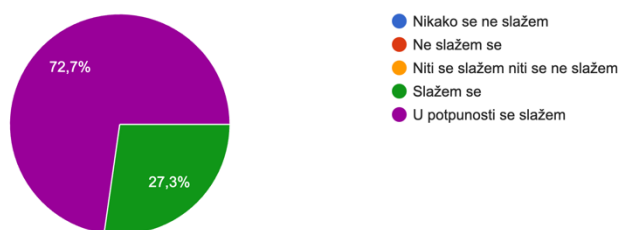
grafikon 44

2. Da li je vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula bilo zadovoljavajuće?
22 odgovora

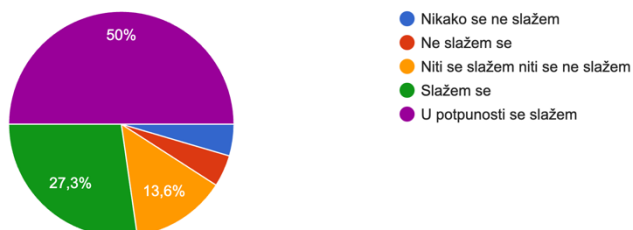
grafikon 45

3. Moduli su svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili vaše profesionalne potrebe.
22 odgovora

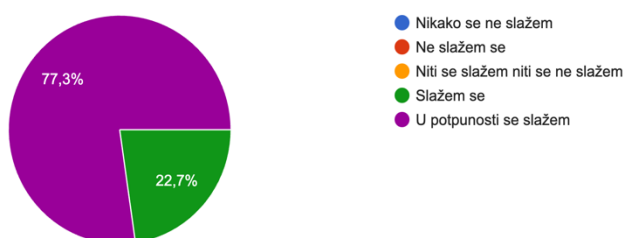
grafikon 46

4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
22 odgovora

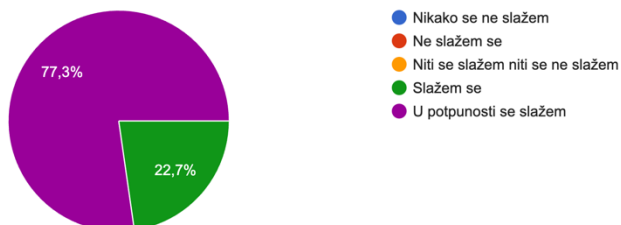
grafikon 47

5. Supervizija je osnažila vaš profesionalni rast i razvoj.
22 odgovora

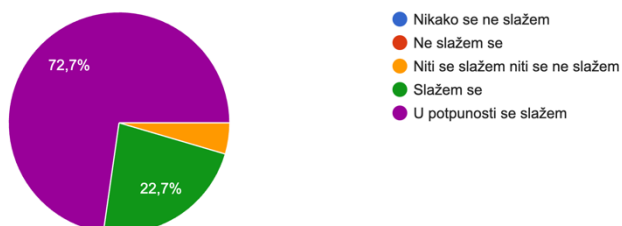
grafikon 48

5. Supervizija je osnažila vaš profesionalni rast i razvoj.
22 odgovora

grafikon 49

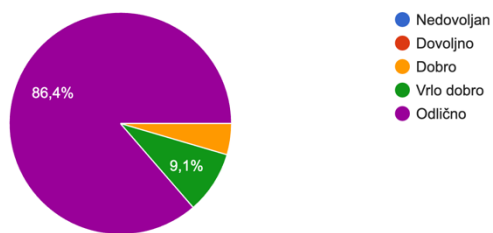
6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i refleksija u velikoj grupi, supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.
22 odgovora

grafikon 50

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPT, hand-out, praktični primjeri, projektivne tehnike)?

22 odgovora

grafikon 51

ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom u ovoj specijaliziranoj obuci? 22 odgovora

Nije bilo takve teme
 Mislim da je svaka tema bila podjednako važna.
 Meni su sve važne
 Sve je bilo od velike koristi za moj rad. I više od mojih očekivanja.
 nema
 nemam ništa izdvojiti
 Nema je
 Sve su važne.
 Sve su važne
 Nema
 Kada su u pitanju djeca i adolescenti smatram da nema nevažne teme
 -
 Sve teme su super
 Nista
 Sve su posjednako važne i korisne.
 Nije bilo nevažnih tema.
 Svaka od prezentiranih tema ima svoju važnost
 Sve su teme podjednako važne
 Sve su teme važne.
 Sve su važne
 ništa što smo čuli tokom obuke nije bilo nevažno

Tabela 15

9. Navedite temu za koju smatrate da bi trebala biti obuhvaćena ovom specijaliziranom obukom 12 odgovora

Intervjui sa žrtvama
 /
 -
 sve je obuhvaćeno
 Rad sa pociniteljem
 Obuhvaceno je sve sto treba.
 Forenzika
 U ovom momentu zaista ništa nemam da dodam
 Sve je obuhvaceno. Nadam se da cemo imati priliku da uzivo realizujemo vodjenje intervju sa klijentom, kao i da budemo u poziciji samog klijenta.
 Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja, klinicki intervju
 Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja
 Stručnjak u ulozi svjedoka ili vještaka na sudu - što reći i u svrhu čega?.

Tabela 16

10. Navedite temu modula koja je vama lično najvažnija 22 odgovora

Aktivnosti unutar škole usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima
 Intervju sa žrtvom i profesionalno sagorjevanje
 Sve
 Kako voditi intervju sa žrtvom je modul koji mi je bio vrlo koristan
 zanemarivanje djece

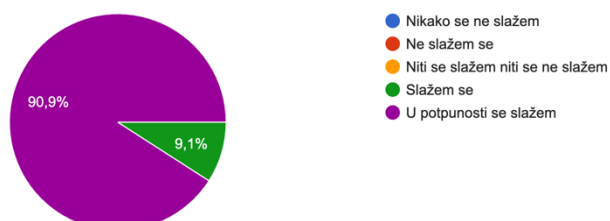
Klinički intervju
Podrska zrtvi
Komunikacija s adolescentima i stjecanje njihovog povjerenja.
Prvi kontakt sa zrtvom i zadobijanje povjerenja
Sve vezano za psihoterapiju
Međuvrnsnjacko seksualno zlostavljanje
-
Kompletna edukacija je vrhunska
Prevenција
Kako prepoznati i kako raditi sa seksualno zlostavljanim djetetom, sta je dobro preduzeti, a sta ne.
Kako raditi sa zlostavljansom djecom?
klinički intervju
Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja
Tehnike za rad sa zlostavljansom djecom
Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinje koje su preživjele seksualno nasilje.
rad sa adolescentima
Vodjenje intervju sa djecom i adolescentima žrtvama seksualnog zlostavljanja sagovornika u određenoj situaciji te i same situacije. više psihološki aspekt ali bitan

Tabela 17.

Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dosezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta

11. Zajednički multidisciplinarni i intersektoralni programi su neophodni za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata, a time i društva u cjelini.

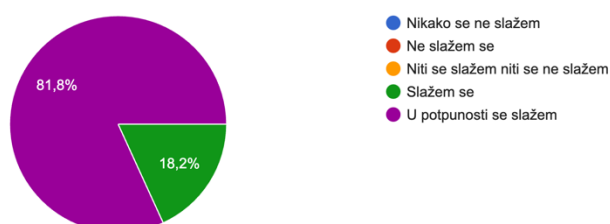
22 odgovora

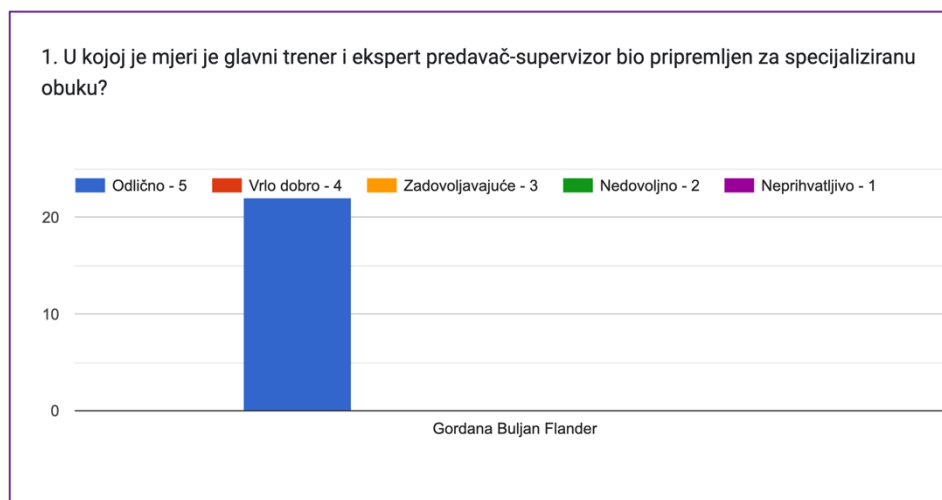
grafikon 52

12. Aktivno uključivanje sistema (nadležnih ministarstava) neophodno je za dosezanje načela UN konvencije o pravima djeteta.

22 odgovora

grafikon 53

grafikon 54

UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA TREĆEG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE

13. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...9 odgovora

Ovakve i slične edukacije su neophodne za jačanje stručnjaka

/

Zahvaljujem se profesorici na pruženoj mogućnosti učenja.

Hvala na izuzetno korisnoj edukaciji!

Odlično iskustvo učenja, razmjene iskustava i stjecanja novih vještina primjenjivih u svakodnevnom radu.

Pohvale svima, posebno vrlo pristupačnoj i jednostavnoj prof. Gordani.

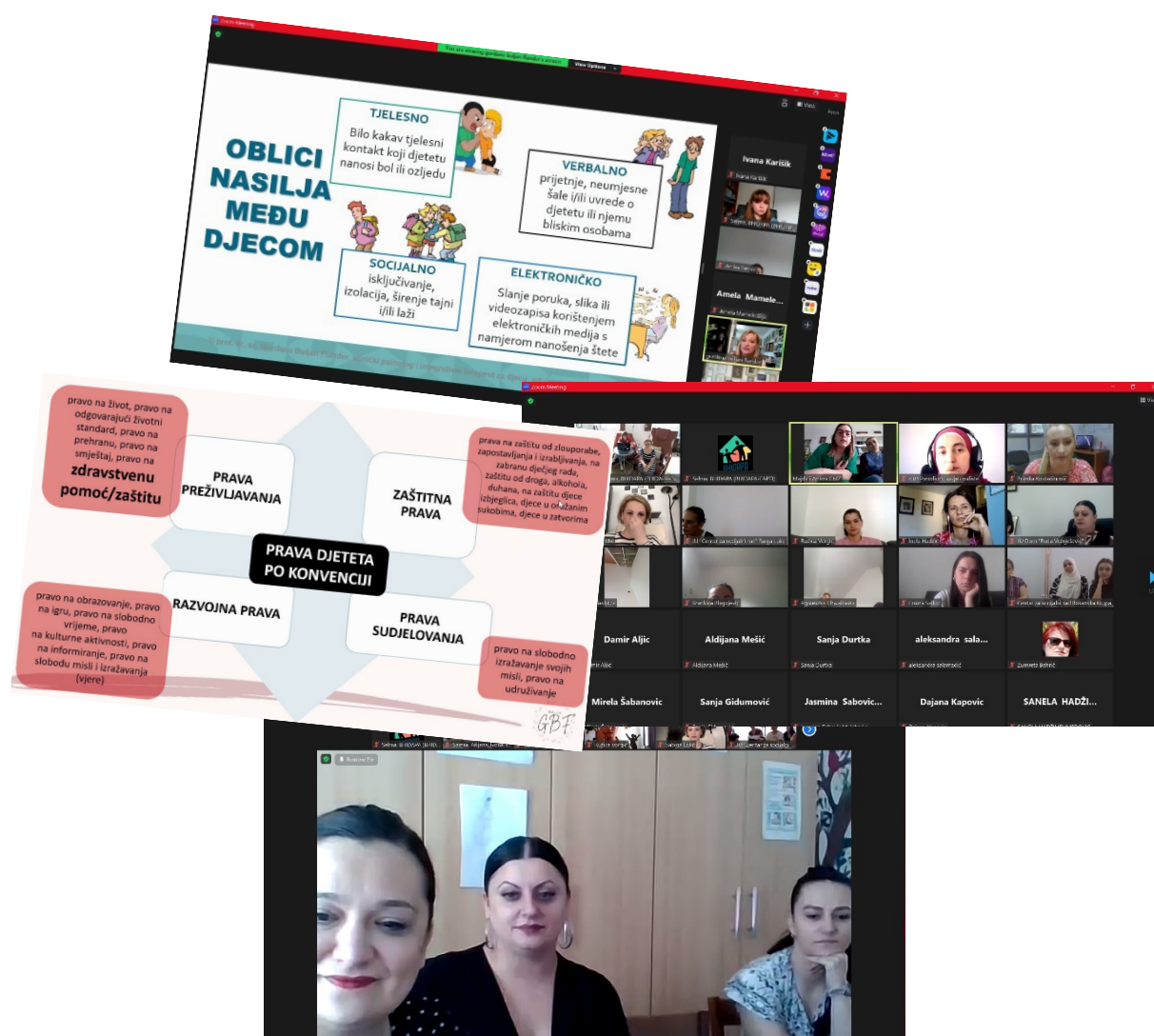
Želim još

Nastavite s ovakvim edukacijama, vrlo su korisne

Sve je bilo fenomenalno, odusevljena sam.

Nadam se da će u budućnosti biti više ovakvih edukacija. Voljela bih kada bi se naredne edukacije održavale uživo. Mislim da bi to povećalo angažman svih učesnika.

Tabela 18.

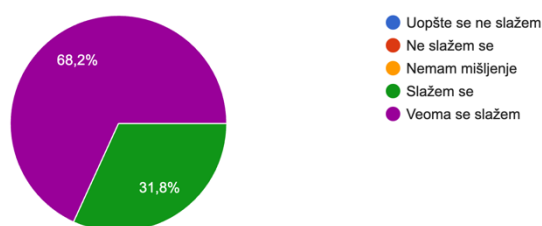
5. CIKLUS: ANALIZA PETOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA

KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA

40 % sudionika ispunili anonimni upitnik.

ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:

1. Znanja i vještine koje ste usvojili u ovoj specijaliziranoj obuci korisna su vam u radu sada i u budućnosti.
22 odgovora

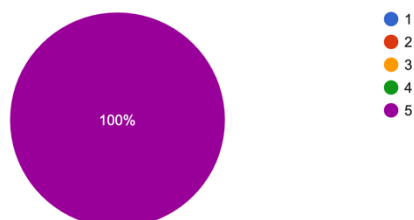
grafikon 55

2. Specijalizirana obuka je ispunila moja očekivanja.
22 odgovora

grafikon 56

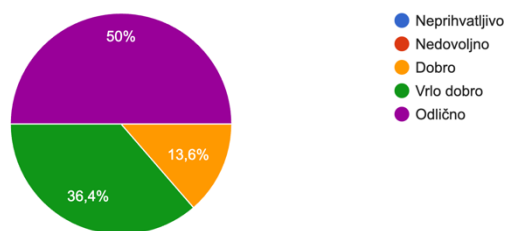
3. Vi ocjenjujete ovu specijaliziranu obuku sa ocjenom od 1 do 5 (1 = nezadovoljavajuće; 5 = odlično):
22 odgovora

grafikon 57

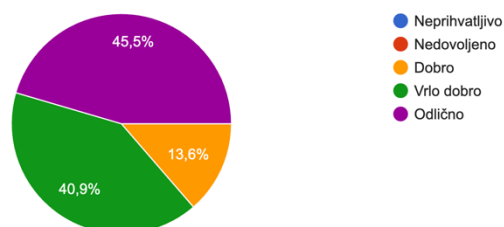
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:

1. U kojoj mjeri svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju vašim profesionalnim potrebama?
22 odgovora

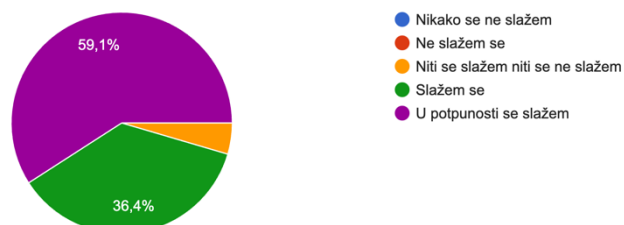
grafikon 58

2. Da li je vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula bilo zadovoljavajuće?
22 odgovora

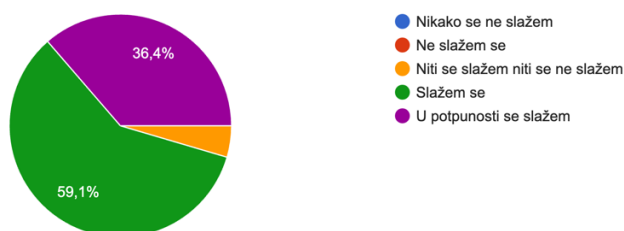
grafikon 59

3. Moduli su svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili vaše profesionalne potrebe.
22 odgovora

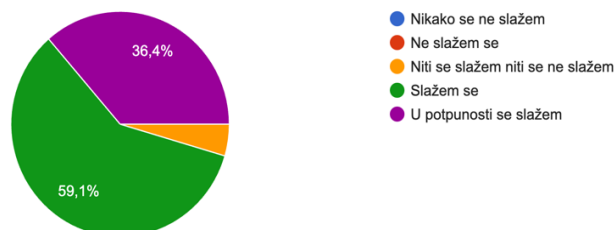
grafikon 60

4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
22 odgovora

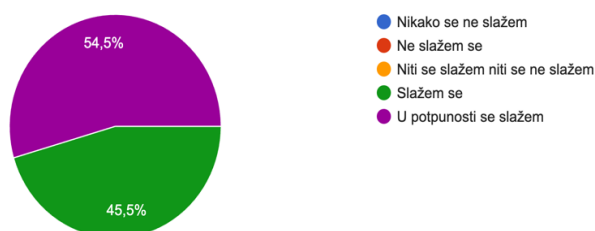
grafikon 61

4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
22 odgovora

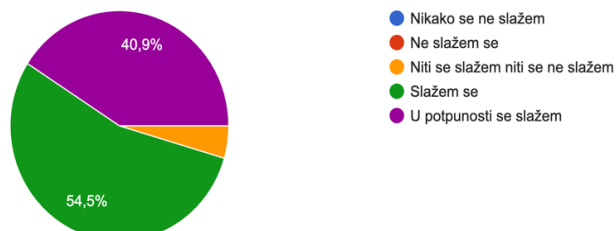
grafikon 62

5. Prostor za supervizijska pitanja osnažila su vaš profesionalni rast i razvoj.
22 odgovora

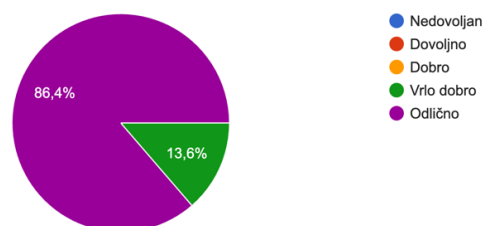
grafikon 63

6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i refleksija u velikoj grupi, supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.
22 odgovora

grafikon 64

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPT, hand-out, praktični primjeri...)?
22 odgovora

grafikon 65

KVALITATIVNA EVALUACIJA SPECIJALIZIRANE OBUKE: ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom u ovoj specijaliziranoj obuci? 22 odgovora

Nema
-
/
?
Klinicki intervju
Nema je
Nije je bilo
SVE SU TEME BILE JEDNAKO VAŽNE
Važne su sve.
Sve je važno
nije bilo takvih
Sve su teme bile važne i od koristi
Mislim da ova obuka nema nevažnim tema
Sve su podjednako važne.
Sve su teme podjednako važne.
Smatram da svaka od ovih tema je bitna i korisna u našem daljem radu i da ni jednu ne mogu izdvojiti kao nevažnu.
Smatram da je sve korisno
ni jedna tema nije
Sve su važne

Tabela 19

9. Navedite temu za koju smatrate da bi trebala biti obuhvaćena ovom specijaliziranom obukom 13 odgovora

Intervjui sa žrtvama
-
Institucionalna potpora
Tretman djece
Nasilje u digitalnom okruženju
možda više tehnika koje možemo primijeniti u radu sa djecom i roditeljima
Prakticni rad, obuka rada sa decom
supervizija
Rad sa maloljetnim počioniocima seksualnog prijestupništva
Sve su obuhvacene
Obuka je odlično osmišljena i isplanirana, tako da smatram da su sve teme važne za ovu temu uvrštene u obuku
Koje sve posljedice ostavlja psihičko i seksualno zlostavljanje?

Tabela 20

10. Navedite temu modula koja je vama lično najvažnija 22 odgovora

/

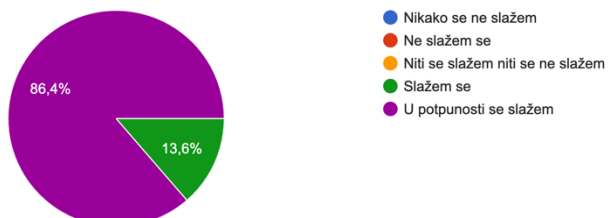
Terapijske intervencije
Nasilje putem interneta
Klinički intervju
Tretman djece
Svaka tema imala je svoju ulogu
Faktori zaštite
Sve temu su bile odlične
PREVENCIJA I PRISTUP PRI PRVOM KONTAKTU SA OSOBOM KOJA JE DOŽIVJELA NASILJE
Medijsko i informacijsko opismenjavanje, nasilje
Konkretni rad sa adolescentima, preventivne radionice, edukacije i savetovaliste
Primarna i sekundarna prevencija
Praktična izrada programa
Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljano adolescentkinjom
Kako voditi razgovor za djecom koja su preživjela seksualno nasilje
Tema koju smo obrađivali na prethodnom susretu, a tiče se kliničkog intervju sa žrtvama zlostavljanja
Sve su podjednako bitne.
Sve teme su podjednako bitne i važne.
Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljenom adolescentkinjom
Zadnji modul
rad sa srednjoskolcima

Tabela 21.

Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka о значају planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dosezanju načela UN Konvencije о pravima djeteta

11. Zajednički multidisciplinarni i intersektoralni programi su neophodni za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata, a time i društva u cjelini.

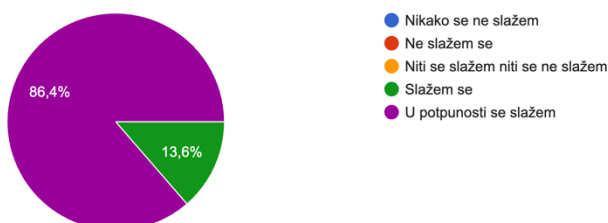
22 odgovora

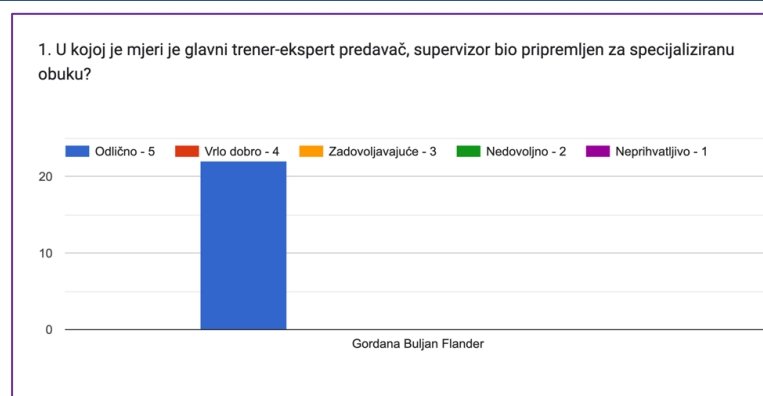
grafikon 66

12. Aktivno uključivanje sistema (nadležnih ministarstava) neophodno je za dosezanje načela UN konvencije о pravima djeteta.

22 odgovora

grafikon 67

grafikon 68

UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA TREĆEG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE

13. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...12 odgovora

Hvala Vam na mogućnosti sudjelovanja

Treba se nastaviti ovakva edukacija

Samo nastavite osnaživati nas i ujedinjavati.

Hvala vam

Hvala UNICEFU i Hvala BHIDAPA

Hvala na svemu!

Nema ništa što bih navela

Kako i na koji način početi komunikaciju kad dođemo u situaciju da je adolescentkinja zatvorena, ne želi sudjelovati a po njenom izrazu lica i ponašanju osjećamo da joj je potrebna naša pomoć ali nema hrabrosti da iznese problem?

edukacija je pružila i više od očekivanoga, profesorica je odlično opisala svaku sferu određenog problema i objasnila kako da postupamo u vezi navedenoga.

Tabela 22.

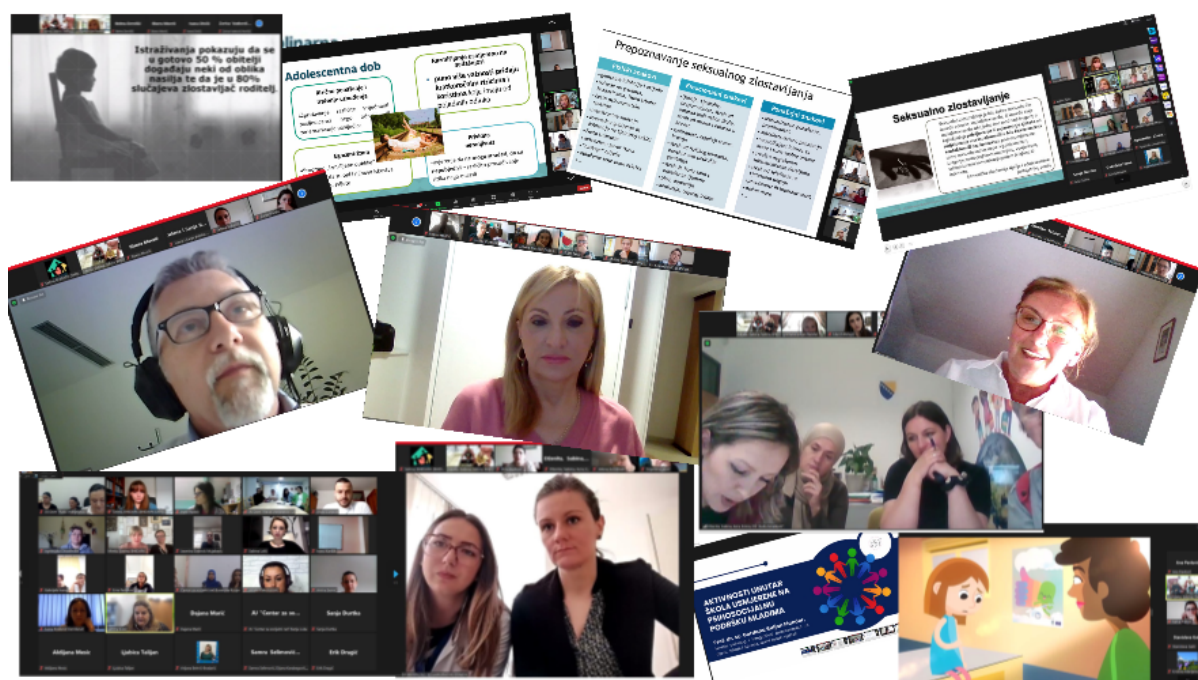

Figure 72.

6. CIKLUS: ANALIZA ŠESTOG CIKLUSA EDUKACIJE-TRENINGA

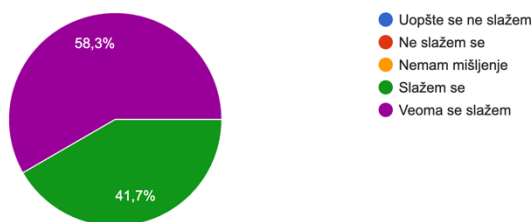
KVANTITATIVNA EVALUACIJA EDUKACIJE-TRENINGA

59,2 % sudionika ispunili anonimni upitnik.

ANALIZA OPĆIH PITANJA O EDUKACIJI-TRENINGU:

1. Znanja i vještine koje ste usvojili u ovoj specijaliziranoj obuci korisna su vam u radu sada i u budućnosti.

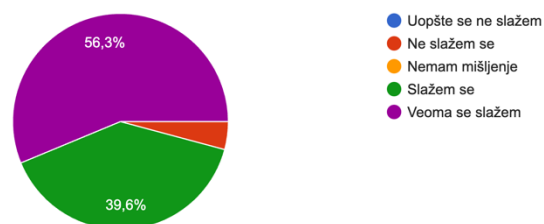
48 odgovora

grafikon 69

2. Specijalizirana obuka je ispunila moja očekivanja.

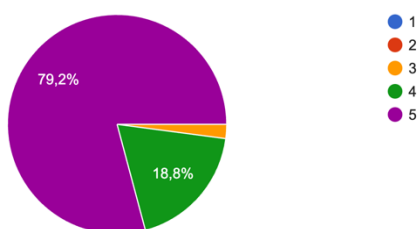
48 odgovora

grafikon 70

3. Vi ocjenjujete ovu specijaliziranu obuku sa ocjenom od 1 do 5 (1 = nezadovoljavajuće; 5 = odlično):

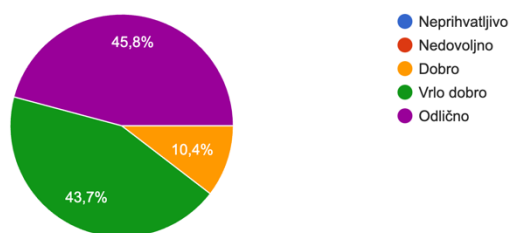
48 odgovora

grafikon 71

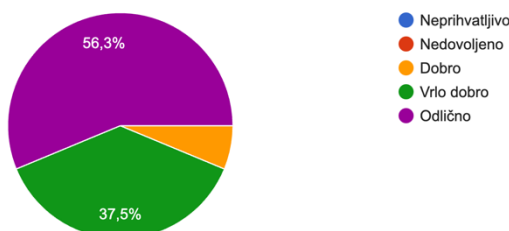
ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA:

1. U kojoj mjeri svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju vašim profesionalnim potrebama?
48 odgovora

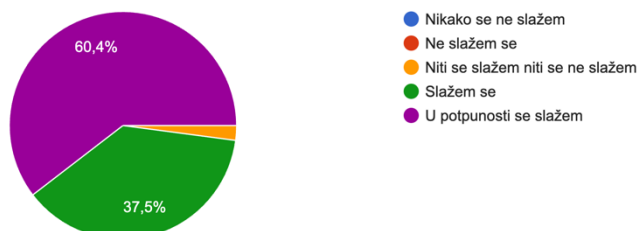
grafikon 72

2. Da li je vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula bilo zadovoljavajuće?
48 odgovora

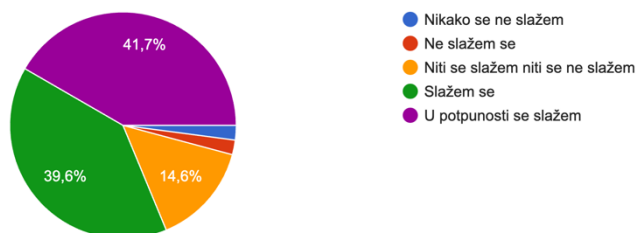
grafikon 73

3. Moduli su svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili vaše profesionalne potrebe.
48 odgovora

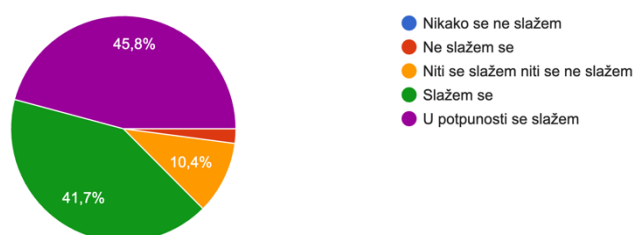
grafikon 74

4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
48 odgovora

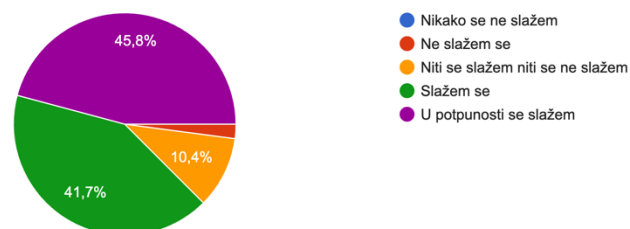
grafikon 75

5. Prostor za supervizijska pitanja osnažila su vaš profesionalni rast i razvoj.
48 odgovora

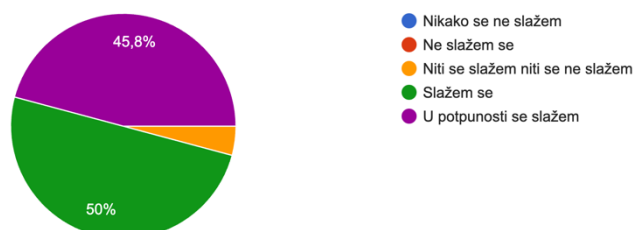
grafikon 76

5. Prostor za supervizijska pitanja osnažila su vaš profesionalni rast i razvoj.
48 odgovora

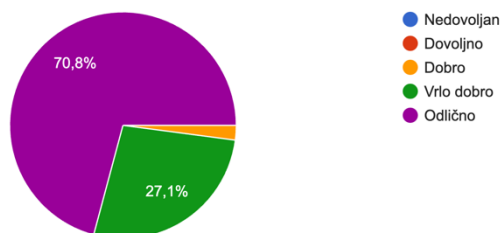
grafikon 77

6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i refleksija u velikoj grupi, supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.
48 odgovora

grafikon 78

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPT, hand-out, praktični primjeri...)?
48 odgovora

grafikon 79

ANALIZA SADRŽAJA EDUKACIJE-TRENINGA (otvorena pitanja):

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom u ovoj specijaliziranoj obuci? 48 odgovora

-
sve su podjednako bitne
Sve obuhvaćene teme su bitne
nema je
Smatram da su teme obuhvaćene ovom obukom podjednako važne.
Sve teme su veoma važne, ne treba nijednu izostaviti.
Sve teme su bile veoma značajne, sistematizirano i kvalitetno predstavljene.
sve su teme vazne
/
Smatram da su sve teme bile značajne i u međusobnoj relaciji, tako da ne bih niti jednu izdvojila kao nevažnu.
sve je bilo OK
.
Sve teme u ovoj obuci su itekako bile važne
Mislim da nije bilo ne vazne teme
Nema takve
—
Sve su vazne
Dječija prava (svakako važno ali možda ne toliko opširno..)
Sve teme koje smo obrađivali bile su podjednako važne.
Sve je bilo izuzetno važno
Sve teme su vazne.
Detaljan prikaz studija slučaja seksualnog nasilja, kao pojmovi korišteni prilikom istih prikaza.
Po mom mišljenju sve teme su bile vrlo bitne za ovu obuku.
Sve su važne.
Nije bilo nevažnih tema
Svaka je tema na svoj način važna.
U datom trenutku samo neka manje ili više potrebna.
Smatram da su apsolutno sve teme bile korisne, kako na ličnom tako i na profesionalnih planu.
Nije je bilo
Sve su teme podjednako važne.
Sve teme su izuzetno bitne i značajne.
Ni jedna tema nije bila nevažna niti suvišna!
Ne postoji nevažna tema
sve teme su važne
Takvih tema nije bilo, obzirom da riječ o izuzetno delikatnoj temi, te je svaka informacija korisna i produktivna za profesionalni ali i lični rast i razvoj stručnog radnika.
NEMA NEVAŽNIH TEMA SVE SU TEME BILE ODLIČNO IZBRANE I VRLO POUČNE.
Ne bih rekla da je nevažna, samo tema karakteristike adolescenata je meni poznata i zbog toga ne toliko korisna kao ostale teme modula
Nevažnih tema nije bilo tokom edukacije
sve su važne
Sve teme su bile izvrsne, nema nebitne
Pristup, vještine i tehnike rada sa zlostavljenom djecom
Sve teme su bile podjednako važne i zanimljive.
Nema

Sve teme su bile vazne
Nema takvih tema
Sve obradjene teme su važne.

Tabela 23.

9. Navedite temu za koju smatrate da bi trebala biti obuhvaćena ovom specijaliziranim obukom 29 odgovora

kako se zaštititi kao profesionalac
Teme koje se odnose na nasilje LGBT POPULACIJE
Sve teme koje su trebale biti obuhvaćene ovom obukom su i bile.
VAZNOST JAČANJA I OČUVANJA MENTALNOG ZDRAVLJA SVIH NAS OD KLIJENTA DO STRUČNJAKA
/
Značaj sigurne privrženosti
Važnost supervizijskog rada stručnjaka pomažućih profesija, sa fokusom na osvještavanju vlastitih predrasuda i kulturološki uvriježenih stereotipa, posebno onih koji se odnose na siromašne, djevojčice, te pripadnike manjinskih skupina poput romske populacije.
dobila sam sve što mi treba
Tjelesne karakteristike zlostavljane i seksualno zlostavljane djece u odrasloj dobi
možda proširiti i na druge vrste zlostavljanja a ne usko se vezati za seksualno zlostavljanje
Sve je bilo OK.
Projektivne tehnikw

Rad sa porodicama, rad sa djecom/adolescentima koji su i žrtve i počinitelji seksualnog nasilja...
Osnaživanje i stručno usavršavanje profesionalaca (supervizija)
Emocionalni poremećaji, kao uzrocno- posljedicna veza nasilja.
klinički intervju i intervencije u tretmanu sa djecom/adolescentima žrtvama nasilja
Samokontrola, Samoprihvatanje, Pojedinaac u društvu, Ja mogu biti bolji
Tema gubitka i tugovanja kod djece I mladih.
Zaštita adolescenata
Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljanim adolescentkinjom, Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR,
Psihoterapijski rad sa zlostavljanim adolescentima
Rad sa traumom, anksioznost i depresija kod adolescenata
U suštini sve je obuhvaćeno
aktivnosti unutar škola usmjerena na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima
Identifikovanje roditelja koji u visokokonfliktnim razvodima manipulišu i neosnovano prijavljuju drugog roditelja za seksualno iskorištavanje djeteta.

Tabela 24.

10. Navedite temu modula koja je vama lično najvažnija 48 odgovora

/
na koji način razgovarati sa žrtvom
Zadnji modul - Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR
RDA SA DJECOM KOJU SAU SEKSUALNO ZLOSTAVLJANA
Najvažnija tema mi je bila kako voditi klinički intervju.
Obavljanje intervjua/razgovora sa seksualno zlostavljanim djecom
Klinički intervju sa seksualno zlostavljanim osobom.

RESOCIJALIZACIJA ODGOJNO ZAPUSTENE DJECE,
RAD SA DJECOM KOJA SU ZIZLOZENA BILO KOJOM VRSTOM NASILJA..

/

Sve teme u okviru modula su značajne

Klinički intervju, kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom.

ova posljednja Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR

Sve su teme jako korisne,

pa po meni je najvažniji taj prvi kontakt i razgovor intervju

Klinički intervju sa seksualno zlostavljanim adolescentima

Nacin razgovora sa "zrtvama"

Zasto djeca sute, odsutnost..

Smjernice i način razgovora sa djetetom tokom inicijalnog intervju

Klinički intervju

Rad sa djecom ulioce, djeca u pokretu, djeca koja se bave prosjačenjem, pristup, način djelovanja....

Razgovor o idejama programa prevencije.

Detaljna razrada primarne prevencije- edukacije za nivo osnovnih škola; Detaljna razrada sekundarne prevencije- učinkoviti tretmani za zrtve, pocinioce i posmatrace nasilja. Školski programi- centralizirani nacionalni plan;

klinički intervju-kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom

Klinički intervju, kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjama.

Prevencija zlostavljanja u školama.

Klinički intervju sa seksualno zlostavljanim adolescentkinjama

Problemi mladih danas, Rad na sebi zbog sebe, Pojedinaac i društvo

Jačanje ličnih kompetencija u radu sa traumatskim iskustvima kod djece i mladih.

Provođenje intervju i konkretni dalji koraci kod postupanja sa zrtvama nasilja

Klinički intervju - kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom.

Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom

Kako razgovarati sa seksualno zlostavljanim adolescentima

Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja koje preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan

koordinirane brige; Etički principi i protokoli;

Očuvanje mentalnog zdravlja

-

Aktivnosti unutar škola usmjerene na psihosocijalnu podršku djeci i adolescentima uz podršku CMZ i CSR

Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige, kao i etički principi i protokoli.

MODUL 2 Seksualno zlostavljanje poseban osvrt na adolescentkinje

Seksualno educiranje djece i adolescenata

Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja koje preživjele (seksualno) zlostavljanje

praktični rad/alati za rad sa adolescentima

Klinički intervju

Refleksije mene kao profesionalca u cilju poboljšanja rada

Klinički intervju.

Sve vezano za odgoj mladih.

Kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom

Terapijski dio - rad sa klijentima

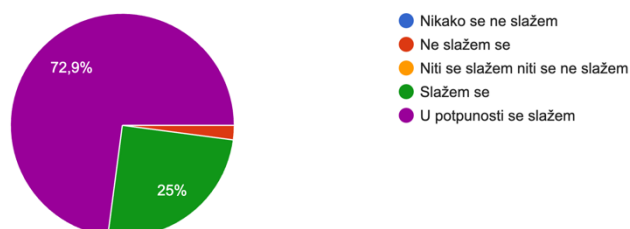
Pružanje podrške i psihoterapijski rad sa seksualno zlostavljanom djecom.

Tabela 25.

Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka о значају planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u dosezanju načela UN Konvencije о правима дјетета

11. Zajednički multidisciplinarni i intersektoralni programi su neophodni za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata, a time i društva u cjelini.

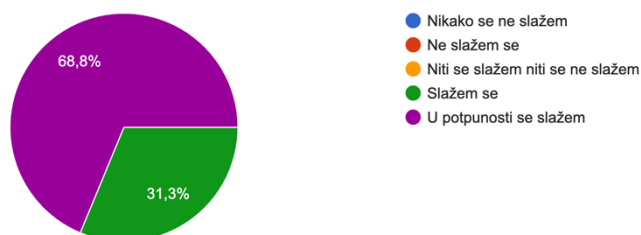
48 odgovora

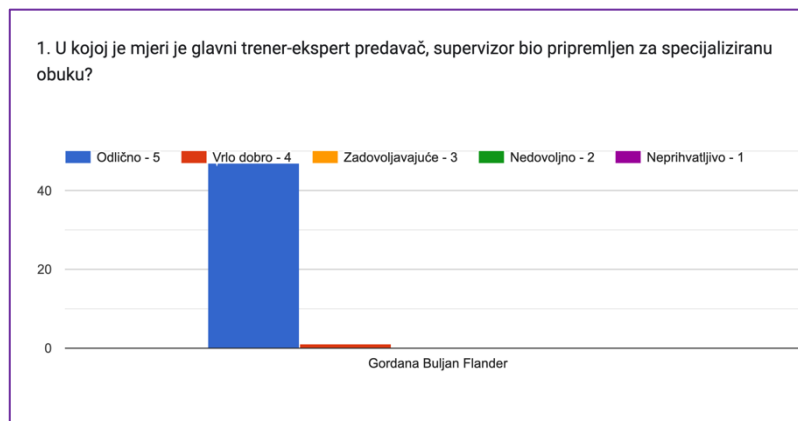
grafikon 80

12. Aktivno uključivanje sistema (nadležnih ministarstava) neophodno je za dosezanje načela UN konvencije о правима дјетета.

48 odgovora

grafikon 81

grafikon 82

UTISCI I FOTOGRAFIJE SA MODULA TREĆEG CIKLUSA SPECIJALIZIRANE OBUKE

13. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...20 odgovora

Sve pohvale za obuku i rad sa kolegama. Savjetujem da iduću obuku oraganizujete poslije radnog vremena jer je ovako bilo jako teško pratiti i uključiti se.

Hvala, na veoma značajnoj edukaciji koja je bila od velike koristi i veliko hvala profesorici što je podijelila s nama svoja iskustva i znanja.

/

Hvala vam za priliku da učimo od vrhunskih stručnjaka/stručnjakinja.

Mene zanima pored toga što seksualno nasilje ili zlostavljanje u razvojnem periodu ostavlja emotivne i mentalne poteškoće kroz koje se osoba razvija, kako i u kojem obliku seksualno zlostavljanje ili bilo koje zlostavljanje može da definiše tjelesni razvoj, izgled, držanje i strukturu tijela kod odraslih osobe.

Sva organizacija toko cijelog programa obuke je bila na vrlo zavidnom nivu tako da je nemam primejdbi osim što zbog poslovnih obaveza nisam bila u prilici sve ispratiti a i loša konekcija pa pucanje veze ali sve u svemu sve odlično .

Želim Vam se zahvaliti na mogućnosti učešća na navedenoj radionci

Hvala na pruženoj prilici za učestvovanje u edukaciji.

veliko HVALA za edukaciju

Hvala vam na ovim edukacijama.

Još ovakvih ili sličnih tema za edukaciju...

Pohvale za jako kvalitetnu i uspješno određenu obuku. Puno sreće u narednim projektima

-

Sa ovakvom obukom sa različitim temama po modulima puno toga sam naučila hvala!

Moja očekivanja za posljednji modul išla su u smjeru konkretnih prijedloga projekata, poput toga što bi bilo korisno da se realizuje u sklopu ustanova. Vježba jeste bila korisna u smislu razmišljanja o potencijalnim koracima, ali lično bi mi koristilo više konkretne informacijske podrške.

Još jednom bravo za vas

Sve je obuhvaćeno

Sve je bilo u najboljem redu.

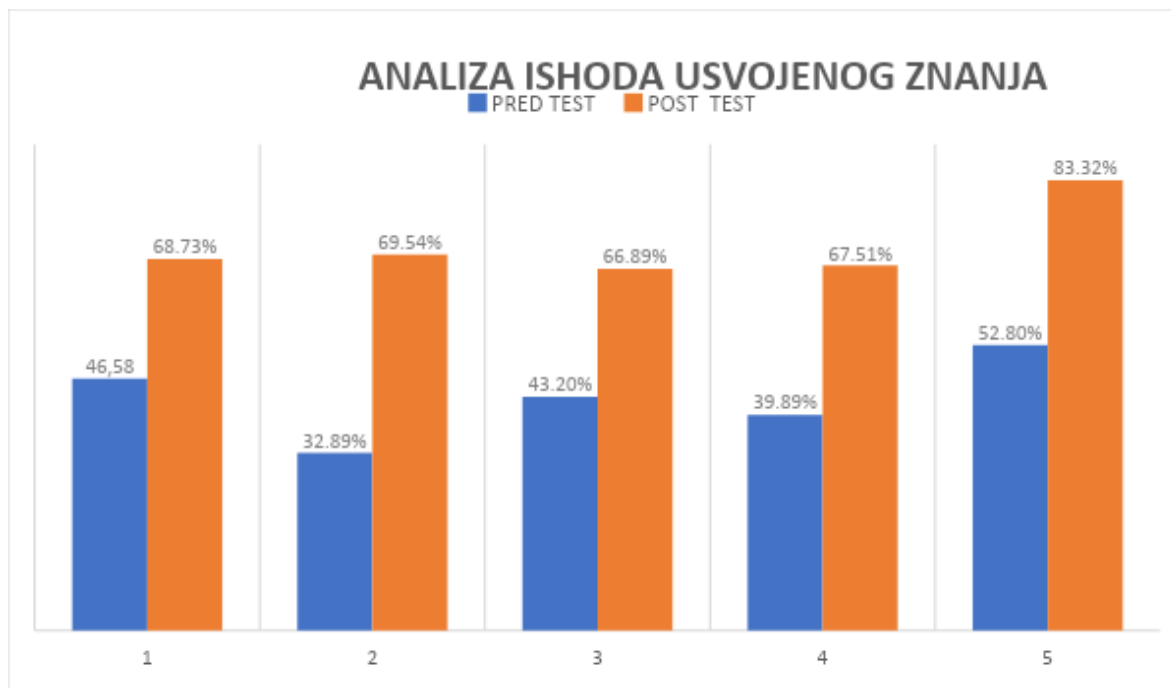
Dobra organizacija realizacije projekta. Veoma bitne teme o kojima se malo govori. Mada bi bilo puno bolje da imamo priliku učestvovati "uzivo" na ovim edukacijama i sa ovakvim stručnjakom i trenerom kao sto su Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander sa bogatim iskustvom i dr. Mirela Badurina. Žao mi je sto zbog posla nisam se mogla u potpunosti posvetiti edukaciji. Veliko HVALA organizatorima i trenerima obuke.

Da li ste motivisani za nastavak specijalističke obuke.

Tabela 26.

ANALIZA ISHODA ZNANJA SPECIJALIZIRANE OBUKE PO MODULIMA

grafikon 83

Na Grafikonu 83. su prikazani procenti tačnih odgovora po svakom modulu, koji predstavljaju predznanje i postznanje učesnika obuke. Najveće razlike u predznanju, u odnosu na tematske jedinice, uočavaju se u modulima 2, 3 i 4 (Tema 2. Seksualno zlostavljanje i posljedice: poseban osvrt na adolescentkinje, Tema 3. Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljanim adolescentkinjom i Tema 4. Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige; Etički principi i protokoli) što ostavlja prostora za dalje produbljivanje znanja i vještina, te jačanja kompetencija stručnjaka u okviru specijalizirane obuke.

Može se, na osnovu obrađenih evaluacija, zaključiti da se ovom specijaliziranom obukom, koja je obuhvatila teorijska, praktična i supervizijska znanja i vještine, dosegno procenat od više 30% ukupnog usvojenog znanja i vještina.

Rezultati ukazuju da je neophodno kontinuirano multidisciplinarno i intersektoralno unapređenje znanja i vještina, posebno stručnjaka koji su u kontaktu sa djecom i adolescentima, u cilju doseganja jedinstvenih standarda u zaštiti, razumijevanju, tretmanu za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata.

DIREKTNI I INDIREKTN KORISNICI PROJEKTA

Direktni korisnici:

Specijalizirana obuka: Zaštitimo Adolescentkinje implementirana je u periodu od **15. februara 2023. do 25. juna 2024. godine**. Specijalizirana obuka obuhvatila je **šest ciklusa od po 5 cjelodnevnih tematskih modula (ukupno 30 modula)**, te dodatnim satima supervizije održane prije i poslije fokus grupa. Dinamika rada: Specijalizirana obuka za stručnjake Interdisciplinarnе mreže stručnjaka "Ovdje&Sada": Zaštitimo Adolescentkinje, bila je fokusirana na preventivne psihosocijalne aktivnosti i intervencije u tretmanu adolescentkinja koje su preživjele (seksualno) zlostavljanje, koja je usmjerena na stručnjake iz zdravstvenog, socijalnog i obrazovnog sektora i tri fokus grupe sa adolescentima. Fokus grupe su organizirane, praćene i evaluirane vodeći se osnovnim principima Etičkog kodeksa istraživanja sa djecom i o djeci u Bosni i Hercegovini⁹ Adolescentkinje su bile obaviještene o tome kako su njihova stajališta tumačena i u koje svrhe će biti korištena. Osim saglasnosti roditelja, menadžmenta škole i stručnih saradnika dobila se saglasnost i od adolescentkinja, kao i mogućnost da u svakom trenutku mogu odustati i/ili ne učestvovati u raspravi.

U **prvom ciklusu specijalizirane obuke** učestvovalo je **55** profesionalaca iz Centara za Mentalno Zdravlje, Centara za Socijalni Rad i Odgojno obrazovnih ustanova sa područja **7 opština iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. Tačnije, obuhvaćene su **sljedeće opštine**: Bijeljina, Brčko, Goražde, Ilidža, Prijedor, Sarajevo-Općina Centar, Sarajevo-Općina Novi Grad. **50 stručnjaka** je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci, te uspješno završilo istu, dok je 5 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije, te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Drugi ciklus specijalizirane obuke obuhvatio je 76 profesionalaca iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **17 opština iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. Tačnije, obuhvaćene su **sljedeće opštine**: Bugojno, Distrikt Brčko, Jajce, Kakanj, Ljubuški, Mostar, Pale, Prijedor, Sarajevo - Novi Grad, Široki Brijeg, Srebrenik,

⁹ Muratbegović, E. Šućur Janjetović, V. (2013). Etički kodeks istraživanja sa djecom i o djeci u Bosni i Hercegovini. Repro Karić d.o.o. Tuzla.

Trebinje, Tuzla, Vareš, Višegrad, Visoko, Zenica. **67 učesnika** je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 9 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

U trećem ciklusu Specijalizirana obuka obuhvatila je 110 profesionalaca iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **18 opština iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta. Tačnije obuhvaćene su sljedeće opštine:** Banja Luka, Bihać, Bosanska Krupa, Cazin, Doboј, Foča, Gacko, Kiseljak, Livno, Mostar, Odžak, Pale, Prnjavor, Sarajevo – Novo Sarajevo, Travnik, Tuzla, Vitez, Živinice. **75 učesnika** je aktivno i u učestvovali u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 35 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije/treninga, te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Četvrti ciklus obuhvatio je **57 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **20 opština iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta.** Područja koja su obuhvaćena ovim ciklusom su: iz Federacije BiH iz Herceg-bosanske županije, Županije Zapadno-hercegovačke, Hercegovačko-neretvanskog Kantona, Bosansko-podrinjskog Kantona, Tuzlanskog Kantona, Kantona Sarajevo, Unsko-sanskog Kantona i iz četiri Opštine iz Republike Srpske Istočno Sarajevo, Istočna Ilidža, Rudo i Sokolac I 1. Brčko. **45 učesnika** je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 12 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Peti ciklus obuhvatio je **51 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **17 opština iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta.** Područja koja su obuhvaćena ovim ciklusom su Bihać, Bosanska Krupa, Brčko, Bužim , Cazin, Derventa, Goražde, Gradačac, Ilidža, Ilijaš, Ključ, Mostar, Srebrenik, Sanski Most, Sarajevo, Sanski most, Velika kladuša, Mostar, Stolac, Ljubuški, Široki brijeg, Goražde, Livno, Lukavac, Kladanj, Istočno Sarajevo, Tuzla, V. Kladuša, Sokolac, Banja Luka, Bijeljina, Rudo, Čapljina, Čitluk, Doboј, Han Pijesak, Gračanica, Jablanica, Gradačac, Konjic, Kiseljak, Mramor, Prozor-Rama, Kalesija, Foča, Stolac, Tuzla, Živinice, Doboј, Brčko i Zenica. **40 učesnika** je aktivno učestvovalo

u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 11 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Šesti ciklus obuhvatio je **85 profesionalaca** iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora sa područja **14 opština** iz **Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. Područja koja su obuhvaćena ovim ciklusom su: Federacija BiH (Unsko-sanski Kanton, Hercegbosanska županija, Županija Zapadnohercegovačka, Hercegovačko-neretvanski Kanton, Bosansko-podrinjski Kantona, Tuzlanski Kanton, Kantona Sarajevo, Unsko-sanski Kanton, Zeničko-dobojski Kanton, Srednje-bosanski Kanton, Kanton 10; Republika Srpske (Derventa, Istočno Sarajevo, Banja Luka, Dobo, Bijeljina, Rudo, Sokolac, Foča i Han Pijesak); Brčko Distrikta: Brčko 63 učesnika je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 22 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Zaključno: Projektom je **obuhvaćeno 434 stručnjak/inja** iz **zdravstvenog, socijalnog i obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini** što je **45% više direktnih učesnika planiranih projektom**. **Obuhvaćeno je 59 općina** iz **Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta**. **Tačnije obuhvaćene su sljedeće opštine:** Banja Luka, Bugojno, Bihać, Bijeljina, Bosanska Krupa, Cazin, Dobo, Distrikt Brčko, Foča, Gacko, Goražde, Ilidža, Jajce, Kakanj, Kiseljak, Livno, Ljubuški, Mostar, Odžak, Pale, Prijedor, Prnjavor, Sarajevo - Centar, Sarajevo - Novi Grad, Sarajevo – Novo Sarajevo, Srebrenik, Široki Brijeg, Trebinje, Tuzla, Vareš, Vitez, Visoko, Višegrad, Zenica, Živinice, Bihać, Bosanska Krupa, Brčko, Bužim , Cazin, Derventa, Goražde, Gradačac, Ilidža, Ilijaš, Ključ, Mostar, Srebrenik, Sanski Most, Sarajevo, Sanski most, Velika kladuša, Mostar, Stolac, Ljubuški, Široki brijeg, Goražde, Livno, Lukavac, Kladanj, Istočno Sarajevo, Tuzla, V. Kladuša, Sokolac, Banja Luka, Bijeljina, Rudo, Čapljina, Čitluk, Dobo, Han Pijesak, Gračanica, Jablanica, Gradačac, Konjic, Kiseljak, Mramor, Prozor-Rama, Kalesija, Foča, Stolac, Foča, Stolac, Živinice. **277 učesnika** je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 71 učesnika, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Specijaliziranu obuku držali su članovi i saradnici stručnog multidisciplinarnog terapijskog i edukacijskog tima Evropski Akreditovanog Psihoterapijskog Trening Instituta – BHIDAPA:

glavni treneri obuke, eksperti-supervizori, koji okuplja: profesore, doktore zdravstvene, psihološke i medicinske znanosti, dječje i adolescentne integrativne psihoterapeute; dječje i adolescentne psihijatre, sudske vještake posebno sudskog vještaka za zlostavljanu i zanemarenu djecu psihologe, fasilitatore i supervizore.

grafikon 84

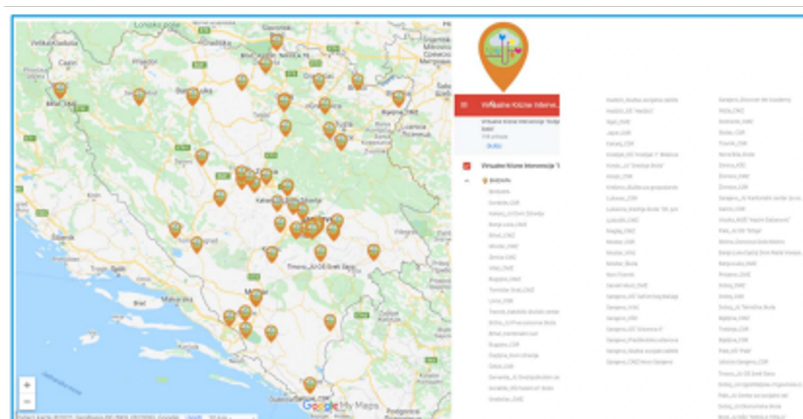
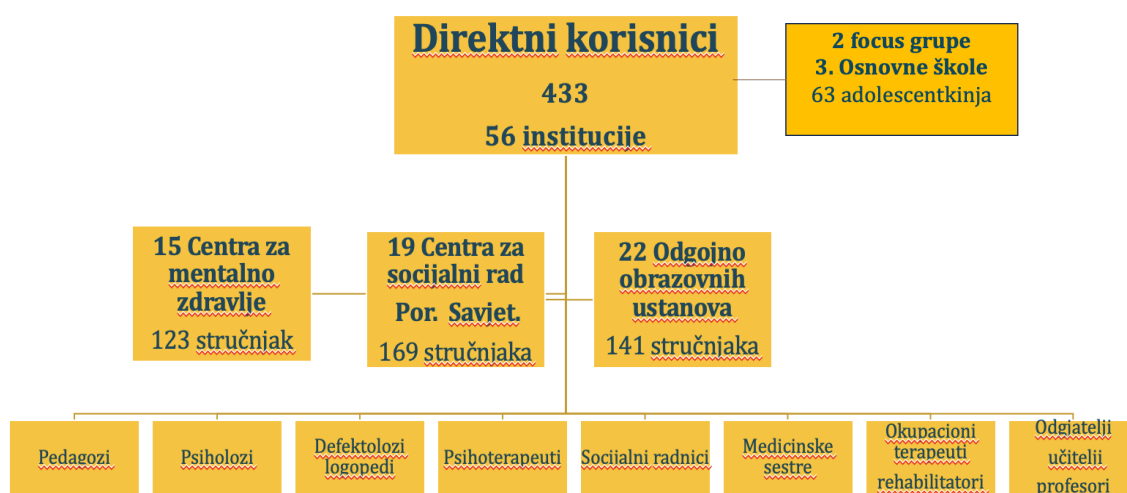

Figure 90.

<https://bhidapa.ba/ovdje-i-sada/interdisciplinarna-mreza-strucnjaka/mapa/>

277 učesnika je aktivno učestvovalo u specijaliziranoj obuci te je uspješno završilo istu, dok je 71 učesnik, zbog neplaniranih poslovnih obaveza, propustilo većinu edukacije te nije steklo uslove za dobijanje sertifikata.

Stručnjaci iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini obuhvaćeni ovom specijaliziranom obukom su: socijalni radnici, medicinske sestre, psiholozi, pravnici, pedagozi, sociolozi, profesori, vaspitači, filozofi, defektolozi logopedi, defektolozi somatopedi, defektolozi oligofrenolozi, stručni saradnici, psihijatri, edukatori rehabilitatori, logopedi, direktori, odgajatelji, okupacioni terapeuti, kriminalisti, psihoterapeuti, defektolozi i logopedi.

grafikon 85

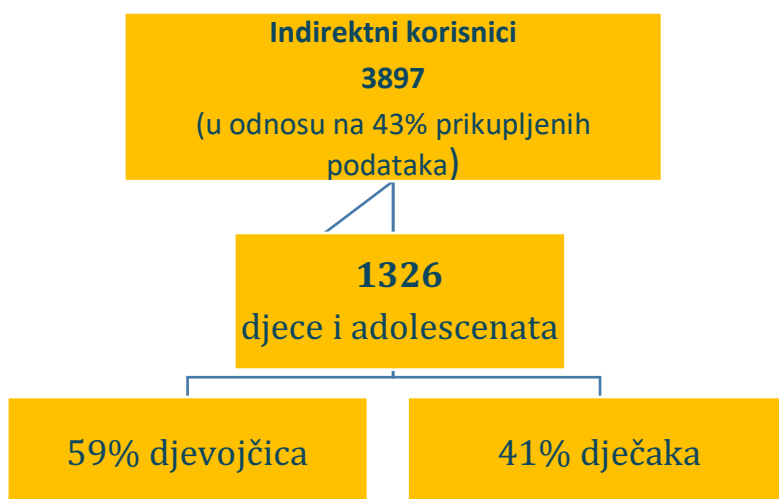
Cjelokupan program okupio je **434 stručnjaka** sa područja BiH, što je **45% više učesnika** u odnosu na **projektom predviđen** broj direktnih korisnika.

Indirektni korisnici:

Indirektni korisnici u razdoblju od marta 2023. do 25. juna 2024, su: adolescenti, roditelji i skrbnici (**ukupno 3897 korisnika**, od toga **adolescenata**). Podatke su dostavili od strane stručnjaka uključenih u Projekt (podatke je dalo 41% sudionika) i prikazani su u tabeli 27.

Institucija	Broj korisnika adolescentkinja/adolescenata		Broj odraslih korisnika		
	Adolescentkinje	Adolescenti	Žena	Muškarac	Neodređeno
Obrazovni sektor	188	57	124	44	1
CSR	251	251	491	355	
CMZ	354	223	821	651	
Bolnica	2		57	22	
Ukupno	795	531	1493	1072	1

Table 27.

grafikon 86

O FOKUS GRUPAMA

1. Cilj

Povećana raširenost zlostavljanja nad i između djecom i adolescenata sa posebnim naglaskom na seksualno zlostavljanje adolescentkinja online i offline upućuje na potrebu za daljnim istraživanjem, ali i za daljnim kreiranjem edukacija u području zaštite i psihosocijalnih preventivnih programa, kao i intervencija seksualno zloupotrijebljenih adolescenata i adolescentkinja.

Cilj ovih fokus grupa provedenih unutar projekta Uklanjanje barijera: transformisanje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje; „Interdisciplinarna mreža stručnjaka „Ovdje&Sada“: Zaštitimo Adolescentkinje“ bio je istražiti i provjeriti sa adolescentima ključna pitanja i metode preventivnih psiho-socijalnih programa sa fokusom na sprečavanje nasilja, zaštiti i očuvanju mentalnog zdravlja, te u odnosu na dobivene informacije od adolescentkinja dati povratne i rezultate pružateljima usluga, kako bi se dalje poboljšao pristup prevenciji i poboljšala socijalna, zdravstvena i odgojno obrazovna odzivost pružatelja usluga prema adolescentima. Ključni ulazni podaci prikupljeni putem fokusnih grupa s adolescentkinjama mogu biti podrška za dizajniranje modula obuke u skladu sa potrebama adolescentkinja. Ovakav vid podrške, može adolescentkinjama omogućiti veći pristup uslugama usmjerenim na adolescentkinje koje su preživjele zloupotrebu (seksualnu) te bi mogle imati koristi od programa prevencije nasilja i dobrih praksi pružatelja usluga.

Istraživanjem smo pokušali odgovoriti na 8 osnovnih problema:

1. Definicija i oblici nasilja.
2. Razlike između online i offline nasilja
3. Načini informisanja
4. Značaj poznavanja oblika nasilja – oblici online nasilja
5. Razlozi za nasilje, ko čini najčešće nasilje i učestalost
6. Stavovi prema seksualnoj zloupotrebi
7. Posljedice seksualne zloupotrebe
8. Oblici podrške

2. Metodologija istraživanja

U sklopu projekta provedeno je i kvalitativno istraživanje u formi online i offline fokusnih grupa. Kvalitativna faza istraživanja usmjerena je na dubinsko razumijevanje nasilja sa posebnim naglaskom na seksualno nasilje kroz dvije online provedene fokusnih grupa sa 34 adolescentkinje i jednom offline fokus grupom sa 29 adolescentkinja, na neovisnim uzorku, rane i srednje adlolescentne dobi (osnovnoškolske dobi) iz dva entiteta u Bosni i Hercegovini (Brčko Distrikt i FBiH).

Istraživanju je prethodilo pokusno istraživanje kroz superviziju vođenu od strane ekspert predavača – supervizora u kojemu je provjeravana metodologija provedbe online i offline kvalitativnog istraživanja.

3. Fokus grupe - istraživanje

Istraživanje je provedeno u cilju konsultacije i provjere sa adolescentkinjama o ključnim pitanjima i metodama preventivnog rada u zaštiti i očuvanju mentalnom zdravlju kako bi se dala povratna informacija pružateljima usluga, a sve sa namjerom aktivnog djelovanja/doprinosu daljeg poboljšanja pristupa preventivnim psihosocijalnim programima unutar školskog okruženja, socijalne i zdravstvene sektora. Ključni ulazni podaci prikupljeni putem fokusnih grupa s adolescentima može ponuditi bolji uvid za dalje dizajniranje modula obuke. Također, nadamo se da je ovo mogućnost da se adolescentkinjama omogući veći pristup uslugama usmjerenim na adolescentkinje preživjele seksualnu zloupotrebu.

3.1. Uzorak

Istraživanje je provedeno na ukupno 63 adolescentkinje i to 34 adolescentkinje , u dobi od 11 do 15 godina, koji su sudjelovali u online fokusnim grupama i 29 adolescentkinja u dobi od 13-15 godina koje su sudjelovale u offline fokus grupi. Dakle, održano je ukupno tri fokusne grupe u tri Osnovne škole (Goražde, Brčko i Ilidža). Adolescentkinje su regrutirane od strane stručne službe škole uz odobrenje roditelja i njihovoj dobrovoljnoj osnovi. Osnovni deskriptivni podatci uzorka prikazani su u **Tabeli 28.**

Osnovna obilježja uzorka istraživanja (N = 63)

Fokus grupa			
Osnovna obilježja	Adolescentkinje O.Š.	Adolescentkinje O.Š.	Adolescentkinje O.Š.
Broj sudionika	19	15	29
Broj fokusnih grupa	1 (Brčko Disktrikt)	1 (FBiH)	1 (FBiH)
Mjesto	Brčko	Goražde	Ilidža
Dob	M = 11-15 godina	M = 13-15 godina	M = 13-15 godina

Table 28

3.2. Instrumenti

Sinhronizirane online fokusne grupe temeljile su se na vodiču za raspravu koji je izradio tim istraživačkog projekta. Na temelju ciljeva istraživanja pripremljena je lista pitanja. Vodič je revidiran i odobrili su ga moderator fokus grupe, stručnjaci i supervizori. Podatci prikazani u ovom izvještaju dobiveni su primjenom seta pitanja vezanih za razumijevanje nasilja online i offline, razloga, posljedica i oblika podrške. Prvi set pitanja sadržavao je osnovna pitanja vezana uz predstavljanje i cilj projekta, pravila, predstavljanje moderatora i projektnog tima fokus grupe (saradnici BHIDAPA-e i stručni saradnici škola) i predstavljanje adolescentkinja. Središnji set fokus grupe sadržavao je pitanja otvorenog tipa i uključio je sljedeći set pitanja:

1. Šta je nasilje i koje oblike nasilja poznajete?
2. O kojoj vrsti nasilja najviše znate te gdje i kako ste saznale o tom obliku nasilja?
3. Da li po vama postoji razlika između online i offline nasilja - ako postoje koje su to?
4. Da li je važno znati o različitim oblicima nasilja? Zašto?
6. Da li ste ikada čuli i da li znate šta su: sexting, sextortion i grooming?
7. Šta mislite zašto mladi šalju svoje slike? Da li slike koje su poslane mogu biti na neki način zloupotrebene i kako?
8. Koje druge oblike online nasilja poznajete?
9. Da li znate koliko se često dešava seksuano zlostavljanje? Da li češće djevojčice ili dječaci doživljavaju seksualno nasilje?

10. Ko najčešće seksualno zloupotrebljava djecu i adolescente i ko su po vama nasilnici?
11. Koji su razlozi za to i koje su posljedice?
12. Kome se adolescentkinje najčešće povjeravaju, ako su doživjele seksualno zlostavljanje?
13. Koja vrsta razgovora ili komunikacije adolescentkinjama treba?
14. U literaturi stoji, a i istraživanja govore o tome da najčešće adolescentkinje čute kada dožive nasilje posebno kada je riječ o seksualnom nasilju. Šta vi mislite da li je to tačno, koji je razlog da adolescentkinje čute o seksualnom zlostavljanju?
15. Šta adolescentkinjama treba od odraslih ako dožive seksualno zlostavljanje? Zašto?
16. Šta mislite na koji način bi se adolescentkinje mogle zaštititi od seksualnog nasilja?
17. Da li je potrebno da adolescentkinje imaju više informacija o seksualnom zlostavljanju i načinima zaštite od ove vrste nasilja?
18. Kako bi i kroz koje nastavne jedinice bi se moglo doći do jasnih i tačnih informacija
19. Šta vi mislite da li bi adolescentkinjama pomoglo da se nekome povjere ako više znaju i imaju više informacija o seksualnom zlostavljanju ? Zašto mislite tako?
20. Šta mislite šta bi adolescentkinjama više odgovaralo da o ovim temama više slušaju: da li bi im više odgovaralo da o tome razgovaraju sa od odraslima ili sa svojim vršnjaka koji bi bili posebno educirali o ovim temama? Zašto?
21. Da li je adolescentkinjama lakše razgovarati o ovim temama u grupama samo sa adolescentkinjama ili bi se osjetile samopodržano da govore u situacijama gdje su prisutni i dječaci adolescenti? Zašto?
22. Koja vrsta podrške najviše odgovara adolescentkinjama?
23. Da li imate podršku u vašim školama? Kako?
24. U porodici? Kako?
25. Na koji način bi škola mogla dati veću podršku adolescentkinjama?
26. Šta mislite o obezbjeđivanju girl-friendly okruženja?
27. Kako bi trebao da izgleda taj prostor da bi se adolescentkinje osjećale sigurno i podržano?

Zadnji set pitanja odnosio se na iskustvo sudjelovanja u fokus grupi: Koliko vam je bilo teško podijeliti svoja razmišljanja s grupom? (od 1 nimalo do 5 vrlo teško); Jeste li u nekom

trenutku osjećali nelagodu? (od 1 nikada do 5 stalno); Imate li nešto drugo što bi ste željeli reći/ navesti vezano za ovu temu u kojoj ste sudjelovale, a da vas nismo mi pitali.

3.3. Postupak

Prikupljanje podataka fokusnom grupom među učenicama osnovnih škola iz dva entiteta u Bosni i Hercegovini (Brčko Distrikt i Federacija Bosne i Hercegovine) provedeno je višekratno od 10.03.-09.06. 2023. godine. Predstavnici škola, stručni saradnici uključeni u Projekat: Zaštitimo Adolescentkinje, te ravnatelji škola informirani su o postupku. U tom su razdoblju održane i informativne radionice o istraživanju za zainteresirane sudionike te podijeljeni online pozivi. Informativne radionice sadržavali su informacije o istraživanju za sudionike (učenike/adolescentkinje), stručnjake uključene u Projekat Interdisciplinarna mreža Stručnjaka: Ovdje&Sada „Zaštitimo Adolescentkinje“ kroz pred i poslije grupnu superviziju sa ekspert predavačima-supervizorima uključenima u projekat. Prethodno su dobivene dozvole za provedbu Projekta. Provođenje projekta odobrila su resorna ministarstva za obrazovanje u Federacije BiH i Brčko distriktu i ravnatelji uključenih škola u kojima je istraživanje provedeno. Anonimnost i povjerljivost informacija o identitetu sudionika u potpunosti je zajamčena, te je naglašeno kako će pristup dobivenim podacima imati samo istraživači. Nakon uvoda u cilj istraživanja, moderatorica je otvorila raspravu s pitanjima. Ona se potom koristila vodičem gore spomenutih pitanja kako bi istražila iskustva sudionika o nasilju, stavove o nasilju sa posebnim naglaskom na seksualno zlostavljanje, njegovim posljedicama i oblicima podrške. Nakon završetka fokusne grupe svaki je sudionik zamoljen da individualno odgovori na pitanja o svojem iskustvu sudjelovanja u ovom istraživanju. Na kraju su sudionici dobili informacije o ustanovama u njihovu mjestu kojima su se mogli javiti u slučaju da su se osjetili uznemireno tokom i/ili nakon sudjelovanja u fokusnoj grupi.

Svaki je sudionik sudjelovao u online i offline grupnoj raspravi, u trajanju od 90-100 minuta. Fokusne grupe provedene su u realnome vremenu koristeći se zoom platformom i obezbjeđenim prostorom unutar škole. Unutar škola organizovani su kabineti gdje je omogućeno grupno učestvovanje adolescentkinja u fokus grupi. Grupne su rasprave su zapisane, digitalno snimane (uz visok stupanj sigurnosti) i transkribirane na službeni jezik.

3.4. Obrada i analiza podataka

Odgovori na pitanje o različitim aspektima nasilja sa posebnim osvrtom na seksualno nasilje obrađeni su tematskom analizom. Tematska analiza podataka je opšta kvalitativna metoda obrade podataka usmjerena prema deskripciji tematskih kategorija koje proizlaze iz prikupljenih podataka. U provedbi tematske analize vodili smo se koracima prema Braun i Clarke (2006)¹⁰, koji uključuju familijariziranje s podacima, kodiranje podataka te razvijanje glavnih tema i podtema koje opisuju dobivene podatke.

¹⁰ Braun, V., i Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative research in psychology, 3(2), 77-101.

4. Rezultati istraživanja na uzorku adolescentkinja (rane i srednje adolescentne dobi) osnovnoškolskog uzrasta

4.1. Definicija nasilja – vrste i oblici nasilja

U svrhu odgovora na osnovno istraživačko pitanje ovog izvještaja usmjereno prema ispitivanju definicije nasilja, u Tabeli 9. prikazane su osnovne teme i podteme razvijene tematskom analizom. Osnovne teme definicije nasilja uključuje: osnovne pojmove, vrste i oblici nasilja. Iz tabele 9 može se iščitati kako prevladava definicija vezana za nasilje kao i vrste i oblici nasilja.

Definicije nasilja: vrste i oblici nasilja (uzorak adolescentkinja; N = 63)

1. DEFINICIJA I VRSTE I OBLICI NASILJA	PRIMJERI ODGOVORA
<i>Osnovne teme i podteme nasilja</i>	
Osnovni pojmovi	
Definicije	"Definiše se kao psihičko, fizičko, seksualno" "Nasilje je uznemiravanje, maltretiranje, vrijeđanje, dobacivanje, odbacivanje, provociranje" „Sve što neko čini namjerno da ti naudi, povrijedi“ "Postoji Online i Offline nasilje" "Nasilje je uznemiravanje osoba u svim aspektima života, osoba je u strahu I kada izađe iz kuće I kada uđe u kuću, nemaju sigurnost nigdje" "U nasilje ne spada slučajno ponižavanje da izgledaju „veći od nas“ ili namjerno s ciljem da nas povrijedi" "Nasilje je sve što se nekome ne sviđa a to neko namjerno radi i to je i iskorištavanje slabih tačaka i problema za koje smo se povjerili nekome da bi nas povrijedili" "Svaki način nasilja se bazira na fizičkom izgledu"
Vrste nasilja i oblici nasilja	„Nasilje može biti od strane odraslih i vršnjačko“. „Nasilje putem interneta i uživo.“ „Nasilje nad djecom“ „Nasilje nad ženama“ „O vršnjačkom nasilju najviše znamo“.

„Vršnjačko nasilje je danas dosta zastupljeno, ima u našim okruženjima i onda iz tih situacija možemo da naučimo o tome“

„Ne priča se o nasilju odraslih nad djecom“

"može biti fizičko, psihičko, trgovina ljudima"

"Psihičko – vrijeđanje, smanjivanje samopouzdanja, verbalno, emocionalno, s namjernom da se neko povrijedi"

"Seksualno, cyber, vršnjačko, razredno, društveno, porodično"

"dešava se svako nasilje I uživo ali sva nabrojana nasilja su prebačena na "online" način najviše"

"Teže je sada jer ima dosta više mogućnosti da neko napada, koriste se lažni profili"

Table 29

4.2. Razlike između online i offline nasilja – vrste online nasilja

Razlike između online i offline nasilja (uzorak adolescentkinja; N = 63)

2. RAZLIKE IZMEĐU OFFLINE I ONLINE NASILJA	PRIMJERI ODGOVORA
<i>Osnovne teme i podteme</i>	
Razlike online i offline nasilja	„Postoji razlika“. „Online mi se ne vidimo, ne znamo tačno sa kim možemo da pričamo, offline to može biti nasilno nešto i fizički i psihički a online je to nemoguće“ “Online fizičko nasilje je, na primjer, nemoguće“ „Po meni je teže online nasilje“ „Zato što na neki način offline ostaje nasilje prolazno, može se brže riješiti, dok online ne može biti fizički nego više psihički tako da to ostavlja traga na naše mentalno zdravlje i sporije se rješava“ „Offline nasilje je teže zato što je prisutno i fizičko nasilje koje ostavlja velike posljedice“ "Razvojem tehnologije stvara se novi problem, više nasilja, a internet olakšava vrijeđanje jer se puno lakše predstaviti drugačije i napasti na nekoga"

Vrste online nasilja

„Seksualno nasilje“

„Online je zastupljeno još i vršnjačko nasilje unutar nekih viber grupa gdje par osoba napada na jednu osobu, gdje je napadaju, omalovažavaju, pokušavaju je spustiti i poniziti“

"najpoznatije cyber i vršnjačko nasilje"

Table 5.

Tabela 30.

4.3. Načini informisanja

Načini informisanja (uzorak adolescentkinja; N = 63)

3. NAČINI INFORMISANJA	PRIMJERI ODGOVORA
<i>Osnovne teme i podteme (63)</i>	
Načini informisanja	„Najčešće nas roditelji i u školama upozoravaju“ „Preko interneta možemo pronaći upozorenja prema tim vrstama nasilja, tako u stvari naučimo od svijeta oko nas.“ „Od nastavnika kojima nije prioritet samo predmet već nas uče o nekim životnim stvarima i vrijednostima, ja sam od njih u stvari najviše naučila.“ "O vršnjačkom nasilju najviše znamo i o njemu najviše pričamo u školi" „Ne priča se o nasilju odraslih nad djecom“

Table 31

4.4. Značaj poznavanja oblika nasilja

Značaj poznavanja različitih oblika nasilja (uzorak adolescentkinja; N = 63)

4. ZNAČAJ POZNAVANJA OBLIKA NASILJA	PRIMJERI ODGOVORA
<i>Osnovne teme i podteme</i>	
Značaj	„Kad bismo više pričali o tome, učili manje bi bilo nasilja“ „Ne znamo o online nasilju toliko koliko mislimo“

„Ako znam više o tome lakše ću se zaštititi“
 „Neznanje i strah je najveći problem“
 „Kako da prepoznamo, kako da se zaštitimo, kome da se obratimo, šta možemo još uraditi da do toga ne dođe, sve je to važno da spriječimo dalje nasilja“
 „Malo pričamo, slušamo predavanja koja nam ne trebaju“
 „Preko interneta možemo pronaći upozorenja prema vrstama nasilja, tako u stvari naučimo od svijeta oko nas i to je značajno.“

Table 32

4.5. Razlozi za nasilje

Razlozi nasilja, učestalost i počinioci nasilja (uzorak adolescentkinja; N = 63)

5. RAZLOZI ZA NASILJA	PRIMJERI ODGOVORA
Osnovne teme i podteme	
Razlozi (25)	„Ćutanje“ „Politika“ „Nesigurnost i nemanje vremena“ „Nasilje koje se prenosi iz generaciju u generaciju.“ „Nezadovoljstvo, strah i potreba za moći“ „Ja mislim da društvo šuti i sudi i to su dvije najteže posljedice“ „Sa odraslima je teško o ovome pričati i to je problem“ „Prenosi se sa koljena na koljeno“ „Pa prvo kod nas stvara manjak povjerenja kod ljudi, onda kasnije, ako se to desilo u mlađim godinama, počinjemo u društvu biti sami, dobijemo svoju etiketu, i svi nas gledaju na drugačiji način i rijetki su oni koji razumiju taj problem, ali u glavnom stvara neke posljedice što se tiče naše psihe i eto nekako emotivno nas ubija i to je nasilje prema sebi“ „Najčešće cure koje to rade počinju sebe da krive zbog toga, samopouzdanje im opada, stigma kod odraslih je velika“ „Pa najčešće to ostavljaju za sebe jer imaju osjećaj da će ih osuditi, što se u današnjici najčešće i dešava jer ni majka u stvari, ne prihvata to što se desilo njenoj kćerci i obično tako i bude i one ostavljaju to u sebi u sebi pokušavaju to da prebrode“

	„Mislim da je najveći problem, pored ovoga je i mentalitet našeg naroda. Jer na primjer posjet psihologu i slično, je velika nepoznanica generalno kod našeg naroda je to nešto, kako da objasnim, nešto što nije dosljedno, što je nepotrebno. „Kod psihologa idu samo bolesni, je li, mentalno oboljele osobe. To je pogrešno razmišljanje. Mislim da je to u stvari još veći problem i razlog daljeg nasilja“. „Takođe, ovaj, najčešće što je kod nas čudno, hajmo reći balkanaca jeste, što su žene naučene da za sve šute i da sve trpe, same. Tako da je to još jedan od razloga zašto žene šute i trpe, jer muškarci ne žele da ih shvate“.
Učestalost (13)	„Česta“ „50% djevojčica trpi seksualno nasilje“ „Svaka 4 adolescentkinja“ „Mi živimo u takvom svijetu da je danas postalo normalno razmjenjivati takve poruke i uznemirujuće poruke. Ja bih čak rekla i 60 posto adolescentkinja doživjelo to uznemiravanje. To je danas više postalo i navika“ "Najčešće se dešava se u školama i fizički je obračun" nazivanje raznim imenima" "Na primjer od 100 djevojčica njih 90 bar je doživjelo, skoro svaka druga djevojčica, uvijek mi budemo krive" "najčešće žrtve su oni koji imaju loše društvo, loš odnos s porodicom ali ne nužno" "Treba naći način kako pričati o seksualnom zlostavljanju jer je u dosta kuća "tabu tema", problem je stari sistem odgajanja kojeg se mnogi roditelji i dalje pridržavaju i tako u krug" "20% momaka 80 % djevojaka doživljavaju zlostavljanje" "Više mlađi dječaci doživljavaju seksualno zlostavljanje, od porodice npr. Amidže" "Nedostatak pažnje pravi problem"
Počinioci nasilja (28)	"Najčešći nasilnici su oni koji uživaju u vrijeđanju sebe, mogu biti lažni prijatelji, to su neizgrađene osobe koje dižu sebi ego" "Vršnjaci, skriveni identiteti, starije osobe, porodica, roditelji, nepoznate osobe" "Nasilnici su i osobe koje vrše nasilje, ali i oni koji ništa ne poduzimaju kada vide da je netko žrtva (na primjer, cyber nasilje)"

"Muškarci pretežno, drug, porodica, nepoznati muškarci"

Table 33

4.6. Stavovi prema seksualnoj zloupotrebi

Stavovi prema seksualnoj zloupotrebi: online i offline (uzorak adolescentkinja; N = 63)

6. STAVOVI PREMA SEKSUALNOJ ZLOUPOTREBI	PRIMJERI ODGOVORA
<i>Osnovne teme i podteme</i>	
Prepoznavanje online/offline seksualnog nasilja	„Kada na primjer stariji čovjek nagovara mlađu djevojčicu da pošalje slike koje nisu prikladne za slati“ „Komentarisanje slike postavljene na mrežu i davanje ružnih riječi.“ „Najčešće to bude izdvajanje iz nekih grupa, slanje prijetećih poruka, slanje poruka koje nisu u skladu sa godinama te osobe, najčešće je to neka vrsta uznemiravanja na internetu“. „Ja mislim da mi to uznemiravanje ne shvatamo toliko ozbiljno, recimo kada se sretnemo sa osobama suprotnog spola, npr. drugovima, kada nas zagri, može doći do neprimjerenih dodira“
Vrste online seksualnog nasilja (grooming, sexting, storching)	„Ne znam“ „Nasilje nad ženama“ „Dijeljenje slika“ „Sexualni komentari“ "Najčešće grooming vrši muškarac, čak i nepoznate osobe, pretežno preko internet" „ Pa neki vulgarni komentari oko izgleda“ „Zloupotreba slika na internetu“ " Na internetu je najizraženiji grooming, javljanje starijih

muškaraca, traže sliku muškarci srednjih godina koji nalaze utjehu u djevojkama koje nisu i dalje dovoljno svjesno razvijene, da razmišljaju racionalno, neizgrađene ličnosti"

"Traže slike da bi upotpunili svoje seksualne potrebe i postoje ucjene, ako ne uradiš to ja ću reći to "

"I bivši momci mogu lahko manipulirati s djevojkama, mogu ucjene biti i u traženju novca, a problem nastane jer djevojke vjeruju momcima"

" Iskorištava se nezrelost, ranjivost, nedovoljno ljubavi od roditelja"

"Grooming se dešava između starijih i mlađih osoba"

„Vulgarni komentari na fizički izgled“ Sve što je neprimjerno, npr. kad bismo nešto pročitali što bi nas postidilo, ili u stvari poruka, slika, video, bilo šta što bi nas navelo da se osjećamo stidne i da osjećamo stid što smo u stvari žene ili djevojke“.

„Pa mislim da je seksualno nasilje kada našu sliku zloupotrebe na nekom profilu, npr na face profilu, onda pišu loše stvari, onda mi budemo krive i osjećamo posljedice koje idu na nas“.

Tabela 34

4.7. Posljedice seksualne zloupotrebe

Posljedice seksualne zloupotrebe (uzorak adolescentkinja; N = 63)

7. POSLJEDICE SEKSUALNE ZLOUPOTREBE	PRIMJERI ODGOVORA
<i>Osnovne teme i podteme</i>	
Posljedice	„Za čitav život ostaje trauma“ „Trauma za čitav život“ „Sjećanja koja unište“ „Mogu narušiti ugled u odnosu na ono kakav je bio prije seksualnog zlostavljanja“ „Ja mislim da kao posljedice ostavlja strah, jer se najčešće zlostavljanja dešavaju u nekim ranim godinama i ostavlja sram, dok kasnije kada dođe u zrelije godine, kada je emotivno zrela kada u stvari, je li treba da nađe partnera, da ima neki emocionalni život, da gradi porodicu, da nađe partnera tada se najviše javlja taj strah, dolazi do manjka povjerenja i slično“

	„Mislim da je problem isto i komentarisanje društva. Jer jedna velika posljedica toga je kada se desi nešto takvo dolazi do neprihvatanja u društvu, društvo ovaj odrasli vrlo rijetko razumiju, ne razumiju nas, naše postupke, samo osuđuje.“ „Manjak povjerenja, strah, osuda“ „Pored straha, ostavlja velike posljedice i po naše mentalno zdravlje, jer kada budemo zreli i mi i naše generacije, društvo koje je znalo o tom zlostavljanju može da nas i dan danas osuđuje zbog toga i da ima neko loše mišljenje o nama ili da bez našeg predstavljanja već zaključuju kakvi smo mi, na osnovu onoga šta se dešavalo prethodnih godina“ „Dovodi do manjka samopouzdanja, na osnovu čega počinjemo preispitivati svoj život, svoje postupke sve što smo u prethodnim trenucima radili i obično počinje ispitivanje zašto smo takvo nešto radili ali najčešće ne mogu riješiti problem, nemamo s kim pričati“ „Ja mislim da društvo šuti i sudi i to su dvije nateže posljedice“ „Manjak povjerenja, strah, osuda“ „Sa odraslima je teško o ovome pričati i to je problem“
Razlozi	„Ja mislim da društvo šuti i sudi i to su dvije nateže posljedice“ "Šuti se jer se ne smije povjeriti nikome, strah od reakcije nekoga, burne reakcije, napada" "Roditelji omalovažavaju problem djeteta, „Šta se ti žališ drugima je gore, ja nisam imao ništa kao mali pa mi ništa ne fali, dobit ćeš poklon ako ne uradiš to“ "Roditelji ne žele kontakt da imaju s djetetom, nazivaju dijete bezobraznim, lošim i tjeraju dijete da se zatvara i zato šuti" "Šuti se jer niko ni ne želi da vidi i čuje problem" "Kada se čuje problem, nastane još veći radi nabijanja krivice" "Nedovoljno povjerenja razvijenog u porodici, burne reakcije, napad na žrtvu i to je razlog šutnje" "Roditelji ne dozvoljavaju svojoj djeci da im se otvore, svaki pokušaj odbijaju, napravi se gore ako se kaže problem, komunikacija ti je problem, nezainteresiranost za dijete" „Sa odraslima je teško o ovome pričati i to je problem“ „Najčešće cure koje to rade počinju sebe da krive zbog toga,

samopouzdanje im opada, stigma kod odraslih je velika“

"Nije do djevojčice, nasilnika će privući i dijete zakopčane do grla"

"Nasilnika će privući i osoba zakopčana do grala, ne trebaju sebe da krive, problem su i psiholozi su pri određenim stereotipima"

„Pa najčešće to ostavljaju za sebe jer imaju osjećaj da će ih osuditi, što se u današnjici najčešće i dešava jer ni majka u stvari, ne prihvata to što se desilo njenoj kćerci i obično tako i bude i one ostavljaju to u sebi u sebi pokušavaju to da prebrode“

„Mislim da je najveći problem, pored ovoga je i mentalitet našeg naroda. Jer na primjer posjet psihologu i slično, je velika nepoznanica generalno kod našeg naroda je to nešto, kako da objasnim, nešto što nije dosljedno, što je nepotrebno.

„Kod psihologa idu samo bolesni, je li, mentalno oboljele osobe. To je pogrešno razmišljanje. Mislim da je to u stvari još veći problem“.

„Takođe, ovaj, najčešće što je kod nas čudno, hajmo reći balkanaca jeste, što su žene naučene da za sve šute i da sve trpe, same. Tako da je to još jedan od razloga zašto žene šute i trpe, jer muškarci ne žele da ih shvate“.

Tabela 35.

4.8. Oblici podrške

Oblici podrške: stavovi (uzorak adolescentkinja; N = 63)

8. OBLICI PODRŠKE	PRIMJERI ODGOVORA
Osnovne teme i podteme (63)	
Stavovi o podršci	„Od obučanih ljudi, psihologa koji znaju razgovarati sa mladima“ "Često žrtve nemaju stabilan odnos s porodicom pa traže rješenje u drugima, nemaju s kim pričati pa padnu pod manipulativne priče drugih" " Ako neko ne zna kako biti roditelj ne treba biti roditelj" „Ja uistinu mislim da to nije nikakav problem, da je to sasvim normalno da je svakome koji ima problem potrebna jedna takva osoba, stručna, svaka osoba bi u svom životu trebala barem jednom posjetiti psihologa. „To su osobe koje znaju kako treba postupiti, u situacijama kada mi nismo sigurni u to, ali ... imamo od odraslih neko ustezanje“ „ Drugarici“ „

	„Ponekad mislimo da je osoba brižna i iskreno mi mislimo da je to ta osoba, na primjer pravi se da je brižna u raznim trenucima kada je najteže ona nam zabije u leđa“ „Ja mislim da je to majka, jer majka je jedina osoba kojoj možemo najviše vjerovati. I kroz čitav život mi znamo da će majka biti tu. I mislim da bi ja, ja, kada bi mi se takvo nešto desilo znam da bi prvo rekla majci, jer bi bila tu uz mene“ J „Pa možemo i nekoj osobi iz škole koja zna o ovoj temi, koje su se i prije podučavati o nečemu sličnom i tom problemu“ „Oni se povjeravaju psiholozima, jer nemaju kome da se povjere“ „Ja bih rekla mojim najbližim drugaricama koje znam puno godina, jer smatram da su one od povjerenja“ „Kad neko nema mame i ne zna kome se obratiti, najbolje je da se zapravo mušku obrati, nekome ko može pomoći“ „Šta ako neko nema majku, ne može se majci, definitivno bi se obratila u školi“. „Neko ima više povjerenja u porodici i misle da bi one lakše u porodici riješile problem. A neko ima više povjerenja školi“. „Preko interneta možemo pronaći podršku“ " Dječake učiti kako da obuzdaju sebe"
Razlozi ne povjeravanja	„Ne javljaju se zbog stida jer misle da to nije normalno što rade“. " Zašto se povjeriti nekome ako će nas taj neko izdati, ako će koristiti stvari koje im kažemo protiv nas" "Može biti nasilje I u porodici, iz straha prema roditeljima neki šute o problemu" "Lažna nada - ako nas neko u porodici seksualno maltretira, a mi se nemamo kome da se povjerimo, gdje onda, govori nam se da je sve dobro ali ništa nije dobro?" "Problem je što se djeca ne mogu povjeriti roditeljima te zbog toga traže nekog da mu se povjere, zbog tog su djeca lahka meta drugima" Eto zato šute" „Ja mislim da je njima strah reći, jer se boje da ih neće razumjeti, nemaju povjerenje i strah ih je reći“ „Jer su već jednom pogriješile i stide se“ „Vjerojatno zato što su krive čim to šalju, rade“ „Ne žele da prihvate to što su doživjele i strah ih je reći“ „ Nemaju povjerenje i strah ih je reći“ „Misle, ne smiju da se povjere nekome misle da će izgubiti društvo, misle da niko više nikada neće sa njima.“ “Kada je tako nešto u pitanju, prvo ja ne bih rekla nekoj drugarici, jer drugarica je danas tu sutra nije. Šta će ona meni pomoći. Ona će otići i samo će ispričati drugome, tolike godine i uzalud, a majka je uvijek tu,,

Osobine osobe od povjerenja

„Ta osoba treba da bude povjerljiva i brižna“

„Razumna, suosjećajna“

„Strpljiva i da ima znanja“

„Od nastavnika kojima nije prioritet samo predmet već nas uče o nekim životnim stvarima i vrijednostima, ja sam od njih u stvari najviše naučila.“

„Strpljiva“

"Da sluša ne mora ni reći ništa"

„Zrelost, definitivno. Kada je osoba emotivno zrela mnogo je lakše razgovarati“

„Trebalo da je žensko“

„Ja se ne bih složila. Čak mislim da bih možda prvo mogla reći bratu, da mogu povjeriti. Zato što je brat u stvari onaj koji će sve uraditi, posebno ako je mlađa sestra“.

„Ja bi se povjerila ipak ženi, ipak žena bolje razumije ženu. Većina nas ima neki strah od onog drugog spola“.

"Trebalo pripaziti kako se ponaša osoba koja je doživjela seksualno nasilje, ne tjerati žrtvu da ponovo proživljava sve ponovo, najranjivija žrtva u tom periodu i ne treba bespotrebne komentare, psihički je loše, u velikom strahu, a ta osoba treba da bude sa njom i da je sluša i zaštititi"

Stavovi o važnosti podrške

„Kada se povjerimo nekoj osobi biće nam lakše da riješimo taj problem“

„Kada se povjerimo dobijemo podršku te osobe, da je to prolazno i da se može riješiti“

„Pa bitno se povjeriti, jer je osoba sama u tome i često samo mislimo o tome. Žene ne povjerljive su, onda da nanosimo sebi povrede, psihički smo nestabilne, bukvalno i tako do kraja“

„Svaki problem ima milion rješenja i da nam svaka nova osoba može dati novo rješenje i da nam donese, mogu reći – sunce u naš život. Jer kada se takvo nešto desi, obično je sve oko nas tmurno, mislimo da smo mi krivi, da smo mi najgori i onda sa tim takvim rješenjem, povjeravanjem u stvari, možemo se vratiti u život“

„Mislim da se važno povjeriti, da taj problem ne bi negativno utjecao negativno na naše druge sfere u životu. Recimo život u školi, život uopšte“.

Stavovi o zaštiti adolescentkinja od nasilja

„Da paze sa kime se druže“.

"Mi treba da naučimo kako da se spasimo, da pomognemo nekome, da spriječimo sebe da uradimo nešto nesvjesno što bi povrijedilo nekome, jer neće nama niko pomoći"

„Da paze na ponašanje“

„ Kada bi primjetile da ih neko maltretira na internetu, tada da obavijeste nekoga starijeg, i da se savjetuje sa njim“.

„ Da se uči, savjetuje i da se odmah govori o tome“.

„Da ne odgovaramo svakome na društvenim mrežama

„ Da paze na oblačenje. Da se prikladnije oblače“.

„ Nije sve do oblačenja ženske osobe, znači, nego muške osobe koja gleda na drugi način“

„ Ako se ona oblači malo nekulturnije to privlači mušku osobu da nešto uradi“.

„ Sasvim je normalno da muško pogleda ženu, ali je do njega šta će uraditi. Ne mora gledati ženu na način da joj naštetiti“

„Da adolescentkinje pripaze na društvene mreže na kojima se vidi njihovo lice ili neki dijelovi tijela“. „Mislim da roditelji sa djecom trebaju pričati o tim stvarima. U koliko bi se to desilo da djeca budu spremna i da mogu da se povjere svojim roditeljima.“

„Da se što više priča i o raznim temama, onda će biti jače. I da će više znati, da će uspjeti da zaustave nasilje prema sebi, ili bilo koje uznemiravanje.“

„Mislim da što više razgovaraju, da se što više pričaju o nasilju može u stvari više pomoći da se u javnosti priča i da se tako stanje popravi. Iako se misli da ako više pričamo onda i provociramo, ja ne vjerujem u to“

„Mislim da je u stvari bitno odgovoriti na svaki vid nasilja, i postaviti neke granice, jasno staviti do znanja toj osobi koja radi nasilje nad nama da mi nećemo tolerisati to i onda se znati od koga tražiti zaštitu“

"Bitne su radionice da bi se mi sami gradili da bi se ogradili od raznih manipulacija. Da bi se osvijestili i razvili svoje znanje, razviti stav o sebi da ne bi pali pod manipulacije"

"Dijete dobije dijete – problem je što roditelji nisu mentalno spremni da imaju djecu, za dijete treba dati dušu, djeca bježe od roditelja jer ne žele da ih shvate, cilj nije samo nahraniti i

	školorati dijete, u drugim državama imaju knjige da bi dobili dijete"
Informacije o seksualnom nasilju – psihosocijalni programi unutar škola	„Najčešće nas u školi obučavaju o tome kako bi se trebali zaštititi od toga, kako da zaustavimo, većina nastavnika nam pokazuje kako ne bismo trebali da padamo na takve trikove, da kažem“ ali pričamo o drugom nasilju (na pr. Vršnjačkom). „ Mi smo imali radionice. Posebno o vršnjačkom nasilju. Sa pedagogicom smo pričali na odjeljenjskoj zajednici sa razredom o seksualnom zlostavljanju i nasilju, kratko“. „Smatram da je adolescentkinjama lakše o ovim temama pričati samo sa adolescentkinjama adolescentkinja, u ženskom društvu. Lakše je“
Potrebe za sigurnijom i boljom zaštitom (unutar obitelji, škole, zajednice) Poruke	"Treba djecu pripaziti od malih nogu, da se više priča s djecom i kući i u školi, da roditelji budu opušteniji u razgovorima". „Pa mislim da nam treba dosta podrška, podrška bi dobro došla, a i da budemo sigurne ili sigurni u toj bazi, da možemo se povjeriti u školi“. Mislim da dosta učenika nije sigurno da li smije da se povjeri školama, već da stavimo, damo do znanja da je normalno reći svoj problem, da je normalno se povjeriti nastavniku, razredniku ili pedagogu“. „Trebaju nam odgovori na naša pitanja“ "Trebaju nam radionice da se održavaju često, bar jednom mjesečno, u grupama do 30 da bi se mogla razviti svijest" " Nemamo sa kim da razgovaramo na ovu temu i uglavnom ćutimo, kao da se odrasli plaše pričati o tome" „Bilo bi dobro da te radionice o nasilju i posljedicama i zaštitu vode malo stariji obučeni naši vršnjaci“ „Smatram da treba još, pošto, kako vrijeme ide, suviše imamo zlostavljanja i da bi sve više trebalo o otvarati ove teme. „Mogu biti prisutni i dječaci. Jer bi i oni trebali da čuju isto što i mi i da nauče nešto“. "Bolje da muški imaju odvojene radionice o ovome, znaš njih, odmah smjeh, ne osjećamo se sigurno pričati pred njima" „Mislim da bi se trebali uključivati dječaci u ove teme, ne zato što su oni ti koji prave žrtvu, već i oni mogu biti žrtve. I

trebalo bi se učiti od malena, to jest, od trećeg razreda osnovne škole. Od trećeg razreda osnovne škole bi se trebalo učiti o tom, takvom načinu zlostavljanja, i ovaj, da bi se to skroz iskorijenilo. Toliko.

„Možda neki ženski centar, Možda neka ženska grupa, žensko okruženje, kao neki prostor koji je van škole“

„ Okruženje, znači prostor, u kome će se prije svega djevojčice, adolescentkinje osjećati sigurno da mogu govoriti o temama koje su osjetljive za njih“.

„Pa mislim da bio bilo dobro da u svakoj javnoj ustanovi ima takvo jedno mjesto. Jer u stvari se možda čak neke djevojčice, žene, djevojke, osjećaju napušteno i da ne mogu pričati na primjer pred muškarcima, ne mogu pričati tako neke stvari, i onda mislim da bi tako neke stvari, prostor, pomogao da se oslobodimo i da se osjećamo sigurnije, slobodnije i čak sretnije“.

„ Pa mislim da bi taj prostor mogao biti bilo gdje, i da nema nekog određenog mjesta, u stvari, mislim da bi moglo čak i većina mjesta bi trebala biti ovako, kao sada ovdje, da bismo osjećali se sigurnije“.

„Ne mora biti neko profesionalno mjesto. Možda čak neko mjesto u prirodi, koje bi nam pomoglo u stvari da se izrazimo, da dišemo. U stvari da možemo doći do sebe da možemo u stvari da lakše pričamo, a ne u nekoj manjoj prostoriji gdje nam je otežano disanje, osjećamo kao da svi zidovi idu na nas, i možda bi ljepše mjesto bilo negdje u prirodi“.

„Prostor tipa kancelarije, gdje se razgovara sa psihologom, ili neko mjesto gdje su možda žene koje su doživjele slična iskustva, te na tom mjestu mogu pomoći“

"Mnogo više i mnogo češće radionice "

"Jednakost djece u porodici, jednakost uloga u porodici - radionica"

"Zbog forsiranja djevojčica, postoje nerealna i nedostižna očekivanja zbog kojih djevojčicama pada samopouzdanje i zbog toga budu povodljive, treba i o tome govoriti"

"Nikakvo maltretiranje ne smije biti normalno"

"Razvoj empatije, podrška djeci kakva god ona bila"

"Rad s roditeljima, da budu više tu uz djecu"

"bučiti ljude kako bi im se mogli povjeriti"

"Nasilje nikad nije rješenje"

Tabela 36

Zadnji set pitanja odnosio se na iskustvo sudjelovanja u fokus grupi: Koliko vam je bilo teško podijeliti svoja razmišljanja s grupom? (od 1 nimalo do 5 vrlo teško); Jeste li u nekom trenutku osjećali nelagodu? (od 1 nikada do 5 stalno); Imate li nešto drugo što bi ste željeli reći/ navesti vezano za ovu temu u kojoj ste sudjelovale, a da vas nismo mi pitali.

Adolescentkinje procjenjuju da im je bilo lako podijeliti svoja iskustva u radionici, da nisu osjećale nelagodu i da su se osjećale sigurno. Najčešći odgovori u završnom dijelu fokus grupe bila su: *"Radionica je bila korisna, osjećali smo veliku podršku, slobodu da kažemo što mislimo, povjerenje, e tako nam treba da se sastanemo i pričamo kao sada sa nekim sa kim se osjećamo sigurno, da se neko interesuje za nas i da nas hoće saslušati, a vi ste super za to, hvala vam."*

5. Rezultati:

Kvalitativnom obradom i analizom dobivenih podataka identificirano je 8 različitih, ali opet međusobno povezanih tema, odnosno 31 podtema. Identificirane su ove teme: *Definicija, vrsta i oblici nasilja; razlike između online i offline nasilja; načini informisanja; značaj poznavanja oblika nasilja; razlozi za nasilje, učestalost i ko čini nasilje; stavovi prema seksualnoj zloupotrebi; posljedice seksualne zloupotrebe i oblici podrške.*

Na temelju dobivenih nalaza zaključeno je o opravdanosti primjene metode sinhronizirane zatvorene homogene po spolu (adolescentkinje) fokusne grupe u ispitivanju dubinskog razumijevanja nasilja sa posebnim naglaskom na seksualno nasilje. U ovom su izvješću predloženi osnovni rezultati iz kvalitativnoga istraživačkog dijela. Rezultati su vezani za razumijevanje nasilja, posebno na uzorku adolescentkinja, rane i srednje adolescentne dobi (11-15 godina). Detaljan opis tema i podtema koji je ponuđen u tabelama govori: da adolescentkinje potvrđuju raširenost zlostavljanja nad i između djecom i adolescentima/cama prepoznaju online i offline, potrebne su im edukacije u području zaštite kroz psihosocijalne programe, kao i intervencije od strane obučanih stručnjaka i od povjerenja.

Cilj ovih fokus grupa je da se čuju adolescentice, njihovi stavovi o nasilju i potrebe. Ključni ulazni podaci prikupljeni putem fokusnih grupa s adolescentkinjama, mogu biti podrška za dizajniranje modula obuke usklađenih sa potrebama adolescentkinja. Iz odgovora koji su dobiveni kroz fokus grupe da se zaključiti da vakav vid podrške adolescentkinjama treba, te da isti može omogućiti veći pristup uslugama usmjerenim na adolescentkinje koje su preživjele zloupotrebu (seksualnu). Adolescentkinje iznose da bi bili od koristi preventivni programi kako bi na najbolji mogući način zaštitili i spriječili dalje posljedice izloženosti nasilju, po mentalno zdravlje i dobrobit djece i adolescenata.

Na kraju izdvajamo neke od ključnih poruka (citata) adolescentkinja o njihovom razumijevanju, stavovima i potrebnim oblicima podrške:

"Rad s roditeljima, da budu više tu uz djecu"

„ Okruženje, znači prostor, u kome će se prije svega djevojčice, adolescentkinje osjećati sigurno da mogu govoriti o temama koje su osjetljive za njih“.

„Ja bi se povjerila ipak ženi, ipak žena bolje razumije ženu. Većina nas ima neki strah od onog drugog spola“.

ZAKLJUČAK PROJEKTA: SPECIJALIZIRANE OBUKE: "ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

Projekat realizovan kao odgovor na globalni izvještaj Svjetske zdravstvene organizacije¹¹ i UNICEF-a¹² o izloženosti i sprječavanju nasilja nad djecom koja ukazuju da:

- iako postoji određeni napredak u Bosni i Hercegovini u pogledu postizanja ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena i djevojčica u proteklim desetljećima, rodne nejednakosti su još uvijek izražene;
- najranjivije su djevojčice koje dolaze iz manjinskih skupina, djevojčice koje žive u siromaštvu i ruralnim područjima, djevojčice s invaliditetom, djevojčice izbjeglice i migrantice — često su ostavljene, a njihova su prava neispunjena;
- BiH ima jednu od najvećih stopa seksualnog nasilja u regiji;
- oko 19% djece izjavilo je da su doživjeli seksualno nasilje tijekom cijelog života, a 14% tijekom prethodnih 12 mjeseci.
- dječji brak ostaje izazov koji više utječe na djevojčice i žene nego na dječake i muškarce;
- globalno izvješće o stanju u sprječavanju nasilja nad djecom Procjenjuje da milijardu djece – ili jedno od dvoje djece u svijetu – trpi neki oblik nasilja svake godine.
- sve više istraživanja potvrđuje štetne posljedice nasilja koje uništavaju sposobnosti budućih generacija;
- globalno, mentalni poremećaji su važan i često zanemaren uzrok patnje koji ometa zdravlje, obrazovanje, zaštitu i dobrobit adolescenata, kao i njihovu sposobnost da ostvare puni potencijal.

¹¹ <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/violence-prevention/global-status-report-on-violence-against-children-2020>

¹² <https://www.unicef.org/lac/media/19616/file/violencia-against-children-and-adolescents-in-the-time-of-covid19.pdf>

Globalno izvješće o stanju u sprječavanju nasilja nad djecom procjenjuje da milijardu djece – ili jedno od dvoje djece u svijetu – trpi neki oblik nasilja svake godine. Sve više istraživanja potvrđuje štetne posljedice nasilja koje uništavaju sposobnosti budućih generacija;

Analogno, projekat je imao za cilj usmjeriti aktivnosti u pravcu doprinosa uklanjanje barijera: transformisanje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje.

Krajnji cilj projekta bio je proširiti i osnažiti uspostavljenu interdisciplinarnu mrežu stručnjaka u BiH, kroz specijaliziranu obuku: „Zaštitimo Adolescentkinje“ u smjeru osnaživanja kapaciteta stručnjaka (njih 343) unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje, podizanju svijesti o nasilju sa posebnim fokusom na seksualno zlostavljanje, rizicima i intervencijama kroz teorijske, iskustvene, supervizijske module. Dakle specijalizirana obuka bila je usmjerena da osnaži stručnjake da prepoznaju pojedine oblike i simptome nasilja sa fokusom na seksualno zlostavljanje adolescentkinja, bolje razumijevaju posljedice, principe provođenja kliničkog intervjua i pružanja preventivnih intervencija na sva tri nivoa u cilju smanjenja negativnih posljedica seksualne zloupotrebe na mentalno zdravlje i dobrobit adolescenata i adolescentkinja (od identifikacije problema, protokola zaštite, do formalnog procesa podrške i indikacija za daljnju multidisciplinarnu dijagnostiku i tretman). Nadalje, težnja ovog projekta je doprinijeti uklanjanju barijera i podršci transformiranju usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje. Adolescentkinje (njih 60) su se konzultirale o ključnim pitanjima i metodama preventivnog rada na temu nasilja sa posebnim fokusom na seksualno zlostavljanje i posljedicama na mentalno zdravlje i dobrobit i dati povratne informacije pružateljima usluga, kako bi se dalje poboljšao pristup prevenciji i poboljšala socijalna, zdravstvena i odgojno obrazovna odazivost pružatelja usluga prema adolescentima. Ključni ulazni podaci prikupljeni putem fokusnih grupa s adolescentima podijeljeni su sa stručnjacima u cilju korištenja istih za dizajniranje preventivnih programa na sve tri razine, što pruža mogućnost kvalitetnijeg pristupa uslugama u zajednici.

Specijalizirana obuka (edukacija/trening) sastojala se od 6 ciklusa po 5 modula te obuhvata područje Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko i tri fokus grupe sa adolescentkinjama održane online i offline.

Tematski moduli integrirali su savremena znanja i vještine u cilju prevencije štetnih posljedica fizičkog, emocionalnog, rodnog zasnovanog i seksualnog nasilja (online i uživo) fokusiranih na adolescentkinje.

Analogno projekat obuhvata dvije faze koje 13 jedinica (*Grafikon 1*):

1. Faza: Kreiranje i implementacija tri ciklusa on-line specijalizirane obuke *Zaštitimo adolescentkinje* koji je obuhvatio **241 stručnjaka** (što je 60% više od projektom predviđenog broja, 192 učesnika aktivno su učestvovali u obuci i zadovoljilo kriterije za dobivanje certifikata) iz zdravstvenog, socijalnog i obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini, iz **35 općina** iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta. Obuhvaćene su sljedeće opštine: Banja Luka, Bugojno, Bihać, Bijeljina, Bosanska Krupa, Cazin, Doboj, Distrikt Brčko, Foča, Gacko, Goražde, Ilidža, Jajce, Kakanj, Kiseljak, Livno, Ljubuški, Mostar, Odžak, Pale, Prijedor, Prnjavor, Sarajevo - Centar, Sarajevo - Novi Grad, Sarajevo – Novo Sarajevo, Srebrenik, Široki Brijeg, Trebinje, Tuzla, Vareš, Vitez, Visoko, Višegrad, Zenica, Živinice.

2. Faza: Amandam ugovora - Kreiranje i implementacija **tri ciklusa on-line specijalizirane obuke *Zaštitimo adolescentkinje*** koji je obuhvatio **192 stručnjaka** (što je 28% više od projektom predviđenog broja, 170 učesnika aktivno su učestvovali u obuci i zadovoljilo kriterije za dobivanje certifikata) iz zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini iz **24 općina** iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta.

Faza: Kreiranje i implementacija dvije fokus grupe sa adolescentkinjama (63) iz tri osnovne škole sa područja Brčko Distrikta, Federacije Bosne i Hercegovine (Brčko, Goražde i Sarajevo).

Cjelokupan program okupio **434 stručnjaka** sa područja BiH, što je **45% više učesnika** u odnosu na **projektom predviđen** broj direktnih korisnika.

Kreirana dinamika rada imala je za cilj integraciju teorijskog i praktičnog znanja i vještina u radu sa ciljnim grupama, i bila je poveznica svakog modula - edukacije-treninga u cjelini. (*Grafikon 2.*)

Prostor supervizije je omogućio da učesnici razriješe neke od profesionalnih i etičkih dilema, razmjenjujući profesionalna iskustva uz podršku jedni drugima.

Modul je metodološki obuhvatio konstruktivnu interakciju između učesnika i predavača. Rad se odvijao u velikoj i malim grupama, uz primjenu online tehnologije (zoom platforma) u direktnom radu. Vježba u malim grupama su omogućila rad na ličnom i profesionalnom nivou povezan sa temom.

Anonimna evaluacija edukacije-treninga koju je **ispunilo 59,6% sudionika**, u sva tri ciklusa specijalizirane obuke: Zaštitim Adolescentkinje, **obuhvatila je:**

1. **Kvantitativnu analizu općih pitanja o edukaciji-treningu**
2. **Kvantitativnu i kvalitativnu analizu sadržaja edukacije-treninga**
3. **Kvantitativnu analizu mišljenja sudionika o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistemu u doseganju načela UN Konvencije o pravima djeteta**
4. **Kvantitativnu analizu usvojenog znanja**
5. **Kvantitativnu analizu indirektnih korisnika**
6. **Kvantitativnu evaluaciju voditelja modula i eksperata predavača po modulima**
7. **Utiske**

1. Kvantitativna analiza opštih pitanja o specijaliziranoj obuci

Na osnovu analize prvog dijela evaluacijskog upitnika, **može se zaključiti:**

- **preko 80% sudionika se veoma slažu i slažu** (na skali 1-5: nimalo se ne slažem do veoma se slažem), da su **nadopunili znanja i vještine** na već stečena znanja i vještine iz prethodnog ciklusa i da su im **korisna u radu sada i u budućnosti** (*Grafikon 3, 19, 39*)
- **preko 70% sudionika se u potpunosti slažu** da je **specijalizirana obuka ispunila njihova očekivanja** (*Grafikon 5, 15, 28, 41, 54, 67*)
- **preko 90% sudionika ocjenjuju specijaliziranu obuku sa najvećom ocjenom, odličan 5.** (*Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68*)

2. Kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja specijalizirane obuke

Na osnovu analize drugog dijela evaluacijskog upitnika, **može se zaključiti da:**

- preko 50% sudionika ocjenjuje najvećom ocjenom (odličan), da svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju njihovim profesionalnim potrebama (Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- preko 60% sudionika daje najveću ocjenu odličan, da je bilo zadovoljavajuće vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula. (Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- preko 60% sudionika se u potpunosti slaže, da su moduli sa svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili njihove profesionalne potrebe (Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- 45% sudionika se u potpunosti slaže, da je vježbanje praktičnih vještina u malim grupama osnažilo njihove profesionalne kompetencije (Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- preko 50% sudionika se u potpunosti slaže, da je vrijeme supervizije osnažilo njihov profesionalni rast i razvoj. (Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- preko 50% sudionika u potpunosti se slaže da sadržaje modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupama i refleksija u velikoj grupi, supervizija), mogu povezati sa ličnim i profesionalnim iskustvom. (Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- preko 75% sudionika najvećom ocjenom odličan, ocjenjuje kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPT; hand-out, praktični primjeri, projektivne tehnike) (Grafikon 6, 16, 29, 42, 55, 68).
- Svi materijali su dostupni u E-biblioteci: Zaštitimo Adolescentkinje <https://bhidapa.ba/ovdje-i-sada/biblioteka/za/>
- U kvalitativnom dijelu evaluacije sudionici se slažu da su teme obuhvaćene planom i programom, bile važne, korisne i od značaja iza njih. (Tabela 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- Sudionici smatraju (najveći broj njih) da tema saradnja sa roditeljima seksualno zlostavljane adolescentkinje/a, rani rast i razvoj, gubitak i tugovanje, rad sa zlostavljanim adolescentima trebala bi biti obuhvaćena ovom specijaliziranom obukom (Tabela 6, 16, 29, 42, 55, 68);
- Iz Tabela 6, 16, 29, 42, 55, 68 može se zaključiti da su sve teme obuhvaćene modulima bile značajne za sudionike. Ističu se teme: intervju sa žrtvom seksualnog nasilja, tretman i postupanje, protokoli, preventivni programi.

3. Kvantitativna analiza mišljenja sudionika o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistemu u dosezanju načela UN Konvencije o pravima djeteta

Na osnovu kvantitativne analize trećeg dijela upitnika, može se zaključiti da:

- **preko 80% sudionika u potpunosti se slaže**, da su zajednički multidisciplinarni i intersektoralni programi neophodni za zaštitu i očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata, a time i društva u cjelini. (*Grafikon 12,25,38,51,64,77*);
- **preko 75% sudionika se u potpunosti slaže, da je aktivno uključivanje sistema (nadležnih ministarstava) neophodno za dosezanje načela UN konvencije o pravima djeteta.** (*Grafikon 13,26,39,52,65,78*);

4. Kvantitativnu analizu usvojenog znanja

Iz *Grafikona 55.* može se uočiti da su najveće razlike u predznanju, u odnosu na tematske jedinice, u modulima 2, 3 i 4 (Tema 2. Seksualno zlostavljanje i posljedice: poseban osvrt na adolescentkinje, Tema 3. Klinički intervju kako razgovarati sa seksualno zlostavljanom adolescentkinjom i Tema 4. Osnovne intervencije u tretmanu adolescentkinja preživjele (seksualno) zlostavljanje: plan koordinirane brige; Etički principi i protokoli)

Može se zaključiti da se ovom specijaliziranom obukom, koja je obuhvatila teorijska, praktična i supervizijska znanja i vještine, dosegao procenat ukupnog **usvojenog znanja i vještina**, nešto više od 30%. (*Grafikon 81*). Rezultati ukazuju da je neophodno kontinuirano multidisciplinarno i intersektoralno unapređenje znanja i vještina, posebno stručnjaka koji su u kontaktu sa djecom i adolescentima, u cilju dosezanja jedinstvenih standarda u zaštiti, razumijevanju, tretmanu za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i adolescenata.

5. Kvantitativnu analizu indirektnih korisnika

Indirektni korisnici u periodu projektnih aktivnosti, adolescenti, adolescentkinje, roditelji i primarni skrbnici (**ukupno indirektnih korisnika - 3897**, od toga **1326 adolescenata**). Podaci su dostavljeni od strane stručnjaka uključenih u Projekat (41% učesnika dostavilo podatke) za gore navedeni period i prikazani su u *Tabeli 27*.

Može se zaključiti, da je ukupan broj korisnika bio 3897, od toga 34% djece i adolescenata (više adolescentkinja približno 60%, u odnosu na adolescente oko 40%) i 66% odraslih (roditelja i staratelja), značajno veći broj žena 58% u odnosu na muškarce 42%.

6. Kvantitativna evaluacija voditelja modula i eksperata predavača po modulima

Na osnovu *Grafikona: 15, 16, 17, 18, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 51, 52, 53 i 54*, može se zaključiti, da su učesnici u najvećem broju, **ocijenili najvećom ocjenom 5: pripremljenost, pokazano znanje, prezentacijske sposobnosti i način prenošenja znanja, kao i sposobnost da odgovore zahtjevima učesnika**, voditeljice modula i eksperte predavače/supervizore.

7. Utisci i preporuke

Iz *Tabela 6., 10 i 14* može se zaključiti da je specijalizirana obuka: Zaštitimo Adolescentkinje za sudionicima bila jako korisna.

Nekoliko uvida od strane korisnika donosimo u nastavku: "Zelim da sledeća edukacija ne bude on line 😊 Odlična edukacija, zaista nisam očekivala da će mi se ovoliko dopasti, obzirom da je i online. Zaista, sve pohvale edukatoricama :) Sve pohvale za edukaciju, Hvala Vam na podijeljenom znanju i iskustvu, Hvala Vam na prilici da prisustvujem ovakvom vidu pitanja i predlažem da se ovakav vid edukacije se organizira za nastavno osoblje Ove edukacije su odlična. Hvala Vam na veoma korisnoj edukaciji, mnogo smo naučili i teoretski i praktično. Hvala na vrlo značajnoj obuci! Sve pohvale. Korisno, primjenjivo, i hvala na opširnim edukacijama. Sledeći put uživo edukacija na nekom lepu mestu 🌳. Odlično osmišljena i organizovana specijalizirana obuka. Vrlo konkretno, baš kako nam treba. Svaka čast! Sve najbolje. Da se organizuju uživo obuke iako je nevjerojatno koliko prednosti ima online obuka, rad u malim grupama, vježbe... Izuzetno korisna edukacija, predavaci su iz prakse nsm donijeli potresne price, ali jako korisne, sto me je osnažilo da mogu da djelujem, i da se suocim sa svakim izazovom. Vi ste sjajan tim. Hvala vam na nesebičnom djeljenju znanju. Sve pohvale! HVALA! Da bi bilo bolje da se sledeće edukacije organizuju uživo Da sledeća edukacija bude negdje uživo, mislim da bi koncentracija bila mnogo veća. Sve ste obuhvatili. Da li bih učestvovala na budućim edukacijama? Da, naravno :) Voljela bih da bude što više organiziranih trening obuka, kako na teme koje sam napisala tako i na bilo koju važnu temu a tiče se dobrobiti djece i njihovog mjesta u društvu. Smatram da zaista profitiramo konstantno se educirajući i razmjenjujući iskustva. Više ovakvih i još kvalitetnijih edukacija po mogućnosti uživo. Potrebno je više ovakvih treninga i edukacija, ali radi kvalitetnijeg usvajanja znanja, treninzi sa ovakvim temama i modulima bi trebali biti uživo, a ne online. Hvala vam na svemu. Uvijek dobijemo od vaseg centra ono sto nam zaista treba. Jasno i korisno ❤️ Hvala vam od srca. Divni ste, svu zajedno. Odlična edukacija, posebno prilagođena za osobe koje već rade sa djecom koja su seksualno zlostavljana, a meni će najviše koristiti zadnji modul o prevenciji jer je to moje polje djelovanja. Hvala vam na prilici za ucenjem jer nema svako priliku da sebi plati sve edukacije koje bi zelio cuti. Hvala na organizaciji vrlo korisnih edukacija. Sve ste pitali Povesti računa o pauzama kada je cjelodnevna edukacija. Vaše edukacije nas osnažuju, obogaćuju, menjaju uvide, proširuju znanja. Hvala što ste tu. Pozdrav, Smatram da je period prezentacije veoma kratak! Vježbe u malim grupama

online nisu prakticne. Moj prijedlog je da u nekoj narednoj edukaciji napravite vježbu na način da u njoj učestvuje edukator, te da to svi mogu pratiti, a samo pojedini da učestvuju. Gubi se smisao rada u grupama, kada ne postoje jasne smjernice, odnosno neko ko bi to mogao ispratiti i usmjeriti na pravi način, pola vremena se izgubi na shvatanje šta ko treba da radi. Hvala. Nadam se da će biti još sličnih programa. Radujemo im se! Više ovakvih interaktivnih radionica i edukacija Zahvaljujem se organizatorima, edukacija je bila odlična, inspirativna, korisna...Predavaci odlični, smatram da bi vrijeme koje je bilo provedeno u malim grupama bilo bolje iskoristeno neposrednim ili unaprijed osmišljenim pitanjima na koje bi predavaci davali odgovore. Sve je već rečeno.... Istakao bih korisna, praktična i vrlo primjenjiva predavanja kroz primjere iz prakse, naročito prof. Gordane. Zaista sve pohvale! Predavanja su bila odlična, samo mi se činilo da su prekratko trajala sa profesoricom Buljan Flander. Djelovalo je kao da se žuri da se u sat vremena isprica zadati dio modula... inace, jako korisno predavanje na svakom modulu, i jako korisna supervizija! Hvala za organizaciju obuke, predavači su bili odlični. Prijedlog je da uvrstite još supervizijskih sati u module jer su oni izuzetno korisni. Hvala Voljela bih kada bi se naredne edukacije održavale uživo. Mislim da bi to povećalo angažman svih učesnika. Nastavite s ovakvim edukacijama, vrlo su korisne."

Ključni izazovi

Na osnovu izjava sa specijalizirane obuke i focus grupa, a neke donosimo u nastavku može se zaključiti da su i dalje ključni izazovi nedovoljna svijesnost raširenosti i prepoznavanju znakova zlostavljanja (posebno seksualne zlopotrebe djece) i zanemarivanja, iako smanjena, ali još uvijek prisutna stigma i predrasude vezano uz traženje pomoći, te nedovoljna osposobljenost stručnog kadra u razumijevanju i davanju podrške, te očekivanje da je neko drugi odgovoran (prebacivanje odgovornosti na druge), kao i nepristupačnost uslugama.

Ključ za osiguranje osnaženosti i dobrobiti adolescentkinja

Ključ za osiguranje osnaženosti i dobrobiti adolescentkinja, je razumijevanje, identifikacija i adresiranje njihovih potreba za očuvanje i unapređenje mentalnog zdravlja i dobrobiti. Da bi se osigurala osnaženost i dobrobit adolescentkinja, ključno je adresirati njihove potrebe za mentalnim zdravljem i dobrobiti. Mnoge djevojčice diljem svijeta suočavaju se s brojnim pretekama prilikom pristupa odgovarajućim uslugama, posebno one koje su preživjele traumatična iskustva (zlostavljanje i zanemarivanje). Analogno, **ključni cilj projekta je težiti osigurati adolescenticama i adolescentima pristup kvalitetnim uslugama mentalnog zdravlja i podrške psihosocijalnom, obrazovnom razvoju u saradnji sa njima i adaptirajući usluge sa njihovim potrebama.** U skladu sa navedenim realizirane su fokus grupe.

Rezultati sa fokus grupa u odnosu na domene istraživanja različitih oblika nasilja, ukazuju:

1. Adolescentkinje su **identificirale širok spektar nasilja, uključujući psihičko, fizičko, seksualno, online i offline nasilje**. Ovo ukazuje na potrebu za širokim edukativnim programima koji pokrivaju sve ove aspekte (u odnosu na domenu istraživanja: Rasprostranjenost i Raznolikost Nasilja)
2. **Mladima je jasno da postoji razlika između online i offline nasilja, pri čemu online nasilje ostavlja duboke psihičke tragove**. Edukacija o sigurnosti na internetu i prepoznavanju online zlostavljanja je ključna (u odnosu na domenu istraživanja: Važnost Razlikovanja Online i Offline Nasilja).
3. **Postoji jasna potreba za edukacijom o nasilju, njegovim oblicima i posljedicama, kako u školama tako i u porodicama** (u odnosu na domenu istraživanja: Potreba za Obrazovanjem i Informisanjem:
4. **Izneseni stavovi adolescentkinja ukazuju na važnost podrške od strane stručnjaka, roditelja, ali i vršnjaka. Također, postoji potreba za sigurnim prostorima gdje se može otvoreno razgovarati o ovim temama** (u odnosu na domenu istraživanja: Posljedice i Značaj Podrške, Povjerenja)

Citati u navedenom izneseni, **direktno izražavaju mišljenja i stavove adolescentkinja** koje su sudjelovale u fokus grupama, dajući važan uvid u njihove **perspektive i potrebe**.

Citati: "Nasilje je uznemiravanje osoba u svim aspektima života, osoba je u strahu i kada izađe iz kuće i kada uđe u kuću, nemaju sigurnost nigdje." "U nasilje ne spada slučajno ponižavanje da izgledaju 'veći od nas' ili namjerno s ciljem da nas povrijedi." "Po meni je teže online nasilje zato što na neki način offline ostaje nasilje prolazno, može se brže riješiti, dok online ne može biti fizički nego više psihički tako da to ostavlja traga na naše mentalno zdravlje i sporije se rješava." "Ne znamo o online nasilju toliko koliko mislimo. Ako znam više o tome, lakše ću se zaštititi." "Teže je sada jer ima dosta više mogućnosti da neko napada, koriste se lažni profili." "O nasilju saznamo i od nastavnika kojima nije prioritet samo predmet već nas uče o nekim životnim stvarima i vrijednostima, ja sam od njih u stvari najviše naučila." "Kako da

prepoznamo, kako da se zaštitimo, kome da se obratimo, šta možemo još uraditi da do toga ne dođe, sve je to važno da sprečimo dalje nasilja." "Preko interneta možemo pronaći upozorenja prema tim vrstama nasilja, tako u stvari naučimo od svijeta oko nas." "Od obučanih ljudi, psihologa koji znaju razgovarati sa mladima. "Često žrtve nemaju stabilan odnos s porodicom pa traže rješenje u drugima, nemaju s kim pričati pa padnu pod manipulativne priče drugih." "Adolescentkinje se povjeravaju ponekada psiholozima, jer nemaju kome da se povjere." "Roditelji omalovažavaju problem djeteta, Šta se ti žališ drugima je gore, ja nisam imao ništa kao mali pa mi ništa ne fali, dobit ćeš poklon ako ne uradiš to." "Ne priča se o nasilju odraslih nad djecom." "Malo pričamo o ovoj temi, slušamo predavanja koja nam ne trebaju." "Ponekad mislimo da je osoba brižna i iskreno mi mislimo da je to ta osoba, na primjer pravi se da je brižna u raznim trenucima kada je najteže ona nam zabije u leđa."

"Posljedice su strašne pored straha, ostavlja velike posljedice i po naše mentalno zdravlje." "Ja mislim da kao posljedice ostavlja strah, jer se najčešće zlostavljanja dešavaju u nekim ranim godinama i ostavlja sram, dok kasnije kada dođe u zrelije godine, kada je emotivno zrela kada u stvari, je li treba da nađe partnera, da ima neki emocionalni život, da gradi porodicu, da nađe partnera tada se najviše javlja taj strah, dolazi do manjka povjerenja i slično."

Opći Zaključak sa Fokus grupa:

1. Iz dobivenih podataka jasno je da adolescentkinje prepoznaju i razumiju složenost problema nasilja, te izražavaju potrebu za većom podrškom, edukacijom i sigurnim prostorima za diskusiju. Stoga je važno usmjeriti resurse i napore ka adresiranju ovih potreba kako bi se osigurala bolja zaštita i podrška adolescentkinjama.
2. Adolescentkinje su izrazile da nasilje doživljavaju u raznim oblicima, uključujući psihičko, fizičko, seksualno, i online nasilje. Posebno su istaknute potrebe za većom sviješću, edukacijom i podrškom u ovim područjima, kao i za otvorenom komunikacijom o ovoj temi.
3. Rezultati fokus grupa pokazuju složenost problema nasilja među adolescentkinjama i naglašavaju važnost pristupa koji uključuje edukaciju, podršku i aktivno uključivanje zajednice.

Ovi nalazi pružaju temelj za oblikovanje ciljanih intervencija koje će efektivno adresirati ove izazove. Potrebno je kontinuirano raditi na razvijanju pristupa koji uključuje edukaciju, prevenciju i podršku kako bi se odgovorilo na ove izazove.

Ovaj izvještaj pruža uvid u složene izazove s kojima se suočavaju adolescentkinje u vezi s nasiljem. Njihovi glasovi i stavovi su ključni za oblikovanje efikasnih i relevantnih programa podrške.

Adolescentkinje su identificirale širok spektar nasilja, što ukazuje na potrebu za daljim djelovanjem.

[Smjernice i preporuke u odnosu na identifikaciju potreba adolescentkinja u očuvanju mentalnog zdravlja i podršci stručnjacima u cilju njihove dobrobiti su:](#)

Rezultati ukazuju da je neophodno daljnje koordinirano aktivno djelovanje usmjereno na:

- **Kontinuirane edukacije**, povećanje svijesti i smanjenje stigme o: važnosti brige o mentalnom zdravlju i jačanju odrednica zdravlja (edukacijama u vrtićima, školama, informiranje zajednica uz medijsku podršku, te saradnja s lokalnim zajednicama.

- **Razvoj specijaliziranih programa i usluga**: aktivno djelovati na **osnaživanju pružatelja usluga** kroz razvoj i implementaciju specijaliziranih programa i usluga koje su prilagođene potrebama preživjelih (djece, adolescenata, odraslih), da otvoreno razgovaraju o svojim osjećajima i potrebama (savjetodavne, terapijske grupne aktivnosti edukacije o prevenciji, programima podrške razvoja kapaciteta rezilijentnosti i mentalizacije)

- **Proširiti pristup uslugama** i jačati kapacitete pružatelja usluga: ulagati u obrazovanje, treninge i superviziju . Poticati partnerstva s drugim organizacijama kako bismo osigurali da naše usluge budu dostupne što većem broju adolescentica.

- **Podržati otvaranje prijateljskih prostora za djecu i mlade** i ojačati pristupačnost i dostupnost usluga: raditi na smanjenju prepreka prilikom pristupa uslugama mentalnog zdravlja i podrške psihosocijalnom razvoju „*Okruženje, znači prostor treba biti za to namijenjen, u kome će se prije svega djevojčice, adolescentice osjećati sigurno da mogu govoriti o temama koje su osjetljive za njih*“ Adolescentica 14. god.)

- **Saradnja i koordinacija:** aktivno raditi na jačanju multidisciplinarnosti, intersektoralnosti i interdisciplinarnosti u saradnji i uz podršku resornih ministarstava.

i na kraju donosimo značajne izjave sa specijalizirane obuke i focus grupa:

“Nakon nekih modula nisam mogao po nekoliko dana doći sebi” “Hvala vam za otvaranje očiju i jačanje senzibiliteta u prepoznavanju i reagovanju u cilju zaštite i tretmana preživjelim” CMZ

“Prije ove edukacije sam se bojala uopće stupiti u kontakt sa seksualno zlostavljansom djevojčicom, a nakon edukacije sad znam kako se treba razgovarati, postupiti, jer sam dobila jasne smjernice” SCR

“U našoj školi nema nasilja” O.Š.

“Potrebno nam je dalje produbljivanje i osnaživanje praktičnog znanja i vještina iz ove oblasti” CMZ

“Mislim da je problem da ne kažem i komentarisanje društva. Jer jedna velika posljedica toga je kada se desi nešto takvo dolazi do neprihvatanja u društvu. Društvo, ovaj, odrasli vrlo rijetko razumiju, to jest ne razumiju nas, naše postupke, oni samo osuđuju.” Adolescentkinja 14 god., FG

„Nemamo sa kim da razgovaramo na ovu temu i uglavnom ćutimo, kao da se odrasli plaše pričati o tome“ .“ Adolescentkinja 14 god., FG

“Meni je mama jedva potpisala da dođem na ovu radionicu, jedva sam se izborila. Neki roditelji mogu biti neprijatelji. Roditelje trebe educirati.” Adolescentica 14 god. FG

Na pitanje o posljedicama, adolescentkinje govore:

„Za čitav život ostaje trauma“ „Dovodi do manjka samopouzdanja, na osnovu čega počinjemo preispitivati svoj život, svoje postupke sve što smo u prethodnim trenutcima radili i obično počinje ispitivanje zašto smo takvo nešto radili, ali najčešće ne mogu riješiti problem, nemamo s kim pričati“ „Ja mislim da drušvo šuti i sudi i to su dvije najteže posljedice“.

U skladu sa fokus grupama sa adolescentima, roditeljima pripremljeni su savjeti za zaštitu od nasilja

1. adolescentice-adolescente
2. roditelje i
3. nastavnice-nastavnike (za društvene mreže)

a) Za adolescentkinje/adolescente

Drage adolescentice i dragi adolescenti:

1. **Obrazujte se o rodnom nasilju:** Nauči kako prepoznati različite oblike rodno zasnovanog nasilja, uključujući (uvrede, prijetnje, ponižavanje), fizičkog nasilja (udaranje, guranje, fizička agresija), emocionalnog nasilja (manipulacija, izolacija, vrijeđanje, ponižanje) i online nasilja (cyberbullying, online uznemiravanje). Razumijevanje ovih oblika nasilja može ti pomoći da ih prepoznaš kod sebe ili kod drugih i prvi je korak u borbi protiv nasilja.
2. **Podijelite svoje brige:** Komunikacija je ključna u traženju pomoći. Ako se osjećaš ugroženo ili primijetiš znakove nasilja, podijeli svoje brige s nekim ko može pomoći. To može biti prijatelj, član obitelji, nastavnik, školski savjetnik ili neko od povjerenja iz tvoje zajednice. Postoji mnogo organizacija koje nude povjerljive razgovore i pomoć. Važno je da znaš da nisi sam/sama.
3. **Podržite svoje drugare/vršnjake:** Ako vidiš da neko od tvojih vršnjaka prolazi kroz teško razdoblje ili iskazuje znakove da je žrtva nasilja, pruži podršku i pomози da pronađe pomoć. Tvoja podrška može imati veliki utjecaj. Važno je prepoznati i prijaviti nasilje.
4. **Mudro koristite društvene mreže:** Nasilje i zlostavljanje mogu se dogoditi i online, pa je važno postupati odgovorno i s poštovanjem prema sebi i drugima. Budi svjestan/svjesna kako tvoji postovi, komentari i ponašanje online mogu utjecati na druge.
5. **Vježbajte empatiju:** Postavljanje sebe u tuđe cipele i razumijevanje tuđih osjećaja i iskustava može ti pomoći u izgradnji boljeg razumijevanja sebe i drugih. Razumijevanje i suosjećanje s drugima pomaže razvoju zdravijih odnosa i sigurnijeg okruženja.

6. **Uključite se u aktivizam:** Pridružite se školskim ili lokalnim grupama koje promiču rodnu ravnopravnost i borbu protiv nasilja.
7. **Naučite o znakovima zloupotrebe:** Prepoznavanje znakova zloupotrebe kod sebe ili drugih je važno za brzu reakciju i traženje pomoći. Ti znakovi uključuju promjene u ponašanju, tjelesne ozljede, strah ili anksioznost, kao i digitalne tragove kao što su uznemirujuće poruke ili postovi.
8. **Ne šutite:** Ako svjedočiš nasilju ili si žrtva nasilja, važno je govoriti o tome. Šutnja može omogućiti nasilniku da nastavi s nasilnim ponašanjem. Traženje pomoći je znak snage, a ne slabosti. Govori o tome s osobama od povjerenja. Ako se bojiš direktnog obraćanja, možeš koristiti anonimne telefone povjerenja ili online platforme za pomoć. Tvoj glas može pokrenuti promjene i spriječiti daljnje nasilje. Dizanje glasa protiv nasilja nije samo tvoje pravo, već i tvoja odgovornost. **Ako se tebi dešava nasilje, slobodno reci, postoje odrasli ljudi i institucije koje će te zaštititi.**

Samo zajedno možemo zaustaviti nasilje!

b) Za roditelje:

Dragi roditelji,

1. **Razgovarajte sa svojom djecom o rodnom nasilju:** Važno je da kao roditelj imate jasna znanja o svim oblicima nasilja. Važno je objasniti djeci da je nasilje loše, objasniti im šta nasilje jeste i kako se može prepoznati, te šta učiniti ako ga dožive ili svjedoče. To uključuje razgovor sa djecom o emocionalnim i fizičkim granicama, kako da prepoznaju ponašanja drugih koja ih povrjeđuju, ali i njihova ponašanja koja mogu povrijediti druge. Koristite primjere prikladne za njihovu dob kako bi vas razumjeli.
2. **Budite im uzor:** Ne zaboravite da djeca upijaju ponašanje koje vide. Ako ravnopravno tretirate sve ljude oko sebe, djeca će to primijetiti i primijeniti. Važno je da im pokažete kako rješavate konflikte na miran način, kako se izvinjavate kad

pogriješite i kako iskazujete poštovanje prema sebi i drugima. Budite pozitivan primjer za svoju djecu.

3. **Obratite pažnju na online aktivnosti vaše djece:** Budite svjesni online aktivnosti vaše djece, jer nasilje na internetu često može biti ne prepoznato. Učite svoju djecu o sigurnosti u digitalnom svijetu i narušavanju privatnosti koju mogu doživjeti. Objasnite im da sve što se objavi na internetu može imati dugoročne posljedice i da je online prostor stvaran koliko i fizički. Razgovarajte s njima o sigurnosti na internetu i o tome kako prepoznati i izbjeći online nasilje.
4. **Budite tu za svoju djecu i pružite im podršku:** Ako vaše dijete doživi rodno nasilje, pružite mu emocionalnu podršku i razumijevanje. Vaša podrška je ključna u njihovom oporavku. Pokušajte ostati mirni i ne osuđujte. Djeci je potrebna sigurnost da će biti shvaćena i zaštićena. Dodatno prekoravanje im ne pomaže. Ako treba potražite i stručnu pomoć.
5. **Pružite informacije svojoj djeci:** Informišite se o lokalnim organizacijama, grupama podrške, savjetovalištima i drugim resursima koji mogu pomoći. Dajte djeci informacije o tome da zajedno možete potražiti pomoć ako je potrebna, uključujući i anonimne linije za pomoć i online savjetovališta.
6. **Razgovarajte sa svojom djecom o zdravim odnosima:** Kroz svakodnevne interakcije i razgovore, učite djecu o važnosti postavljanja granica, očekivanjima u prijateljskim i romantičnim odnosima, te o tome kako zdravi odnosi trebaju biti zasnovani na uzajamnom poštovanju i komunikaciji.
7. **Pratite ponašanje svoje djece:** Obratite pažnju na promjene u ponašanju vaše djece, što može biti znak da prolaze kroz teške situacije. Promjene u ponašanju, kao što su povlačenje, nagli pad školskog uspjeha ili promjene u spavanju, mogu biti pokazatelj da se vaše dijete suočavaju s problemima, uključujući moguće nasilje ili zlostavljanje.
8. **Budite tu za svoje dijete:** Razvijanje povjerenja i sigurnosti u odnosu sa djecom omogućava da vam dijete može slobodno doći i razgovarati sa vama o bilo kojem problemu. Spremnost da razgovarate sa svojom djecom, pokazujte prije svega da su vam važni, da ste zainteresovani za njih, njihov život i aktivnosti. Ohrabrite ih da vam se bez straha i stida mogu obratiti u bilo kojem trenutku. Osigurajte im da znaju da će biti saslušani i da imaju vašu bezuvjetnu podršku. Osiguravanje sigurnog

okruženja kod kuće ključno je za razvoj povjerenja i umanjenja posljedica u slučaju da je vaše dijete doživjelo nasilje.

Samo zajedno možemo zaustaviti nasilje!

c) Za natavnike/nastavnice

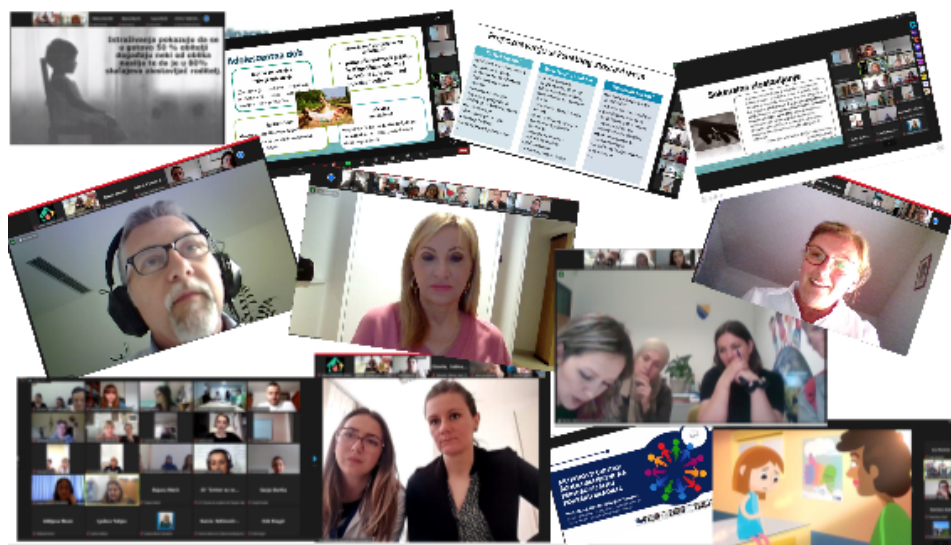
Dragi nastavnici i nastavnice:

1. **Kreirajte edukacije u školama:** Razvijajte i implementirajte kurikulume koji uključuju lekcije o rodnoj ravnopravnosti, prepoznavanju i sprječavanju nasilja. Koristite interaktivne metode poučavanja, kao što su grupne diskusije, studije slučaja i projektni zadaci, kako biste učenicima pomogli razumjeti složenost i važnost ovih tema.
2. **Stvorite sigurno okruženje:** Aktivno djelujte na stvaranju atmosfere u kojoj se svi učenici osjećaju sigurno iznijeti svoja mišljenja i iskustva. To uključuje uspostavu jasnih pravila ponašanja i protokola za slučajeve nasilja, kao i pružanje podrške učenicima koji su preživjeli nasilje.
3. **Organizujte radionice:** Planirajte i vodite radionice koje se fokusiraju na obrazovanje učenika o rodnom nasilju. Radionice mogu obuhvatiti teme poput prepoznavanja nasilja, razumijevanja njegovih uzroka i posljedica, te učenja o zdravim načinima rješavanja sukoba.
4. **Budite dostupni za razgovor:** Osigurajte da svi učenici znaju da ste dostupni za povjerljive razgovore. Otvorite vrata svoje učionice ili kabineta za učenike koji se možda bore s ličnim problemima i/ili traže savjet.
5. **Promovišite inkluzivnost:** Učinite učionice mjestom gdje se svi osjećaju uključeno i gdje su razlike prihvaćene. Nastojte prepoznati i eliminirati svaku pristranost u nastavi i materijalima, i osigurajte ravnopravnu zastupljenost za sve.
6. **Profesionalno se educirajte:** Učestvujte u stručnim razvojnim programima, seminarima i radionicama koji pokrivaju teme rodne ravnopravnosti i nasilja. To će vam omogućiti da budete obogaćeni sa dobrim praksama i da efikasno odgovorite na potrebe učenika.

7. **Zalažite se za školske politike:** Radite sa kolegama/icama i upravom škole na razvoju i provođenju politika koje promovišu ravnopravnost i sprječavaju svaki oblik nasilja. To uključuje izradu jasnih protokola za izvještavanje i reagovanje na nasilje, kao i programe podrške kako za žrtve nasilja, tako i za počinitelje nasilja.
8. **Zalažite se za sigurne škole:** Budite zagovornik nulte tolerancije prema bilo kojem obliku nasilja u školi. To može uključivati organiziranje kampanja svjesnosti, uspostavu sigurnih kanala za izvještavanje o nasilju i rad s učenicima na razvoju strategija prevencije nasilja.

Samo zajedno možemo zaustaviti nasilje!

HVALA VAM NA PODRŠCI I SARADNJI!

Interdisciplinarna mreža stručnjaka "Ovdje&Sada"

ZAŠTITIMO ADOLESCENTKINJE

U suradnji sa:

unicef
for every child

Realizuje novi projekat

Uklanjanje barijera:

transformisanje usluga za osnaženu budućnost za sve adolescentkinje, kroz osnaživanje stručnjaka unutar zdravstvenog, socijalnog i odgojno-obrazovnog sektora u podršci adolescentkinjama koje su preživjele nasilje uz obezbjeđivanje girl-friendly okruženja

Uz podršku resornih ministarstava

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno Ministarstvo zdravstva

Министарство здравља и
социјалне заштите
Републике Српске

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno ministarstvo
rada i socijalne politike

FMON
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

Vlada Brčko distrikta BiH
Odjel za obrazovanje